

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study and Support Foundation

แนวทางเจริญวิปัสสนา

เล่ม ๓๒ ตอนที่ ๓๑๑ – ๓๒๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

แนวทางเจริญวิปัสสนา

๓๑๑

ใน ขุททกนิกาย อปาทาน ท่านพระอภัยเถระได้ภาสิตคาถาว่า

สัตว์ที่เป็นปุถุชน แต่ไม่ตกอยู่ในอำนาจกิเลส มีสัมปชัญญะประกอบด้วยสติ
กิเลสที่มีกำลังทูลพลอันนอนเนื่องอยู่ในสันดานของเรา ถูกเผาด้วยไฟ คือ ญาณ แล้ว
ไม่สิ้นไป ข้อนั้นไม่เคยมีเลย

นี่เป็นเครื่องยืนยันสำหรับสัตว์ที่เป็นปุถุชน แต่ไม่ตกอยู่ในอำนาจกิเลส มี
สัมปชัญญะประกอบด้วยสติ เมื่อกิเลสถูกเผาด้วยไฟ คือ ญาณ แล้วไม่สิ้นไป ข้อนั้น
ไม่เคยมีเลย

ถ้าเจริญอบรมปัญญาทีละเล็ก ทีละน้อย เป็นการเผากิเลสด้วยไฟ คือ ญาณ
ซึ่งวันหนึ่งกิเลสนั้นก็ต้องหมดสิ้นไป ที่ว่าเมื่อกิเลสถูกเผาด้วยไฟ คือ ญาณ แล้วไม่สิ้น
ไป ข้อนั้นไม่เคยมีเลย นี่สำหรับผู้ที่ทำรู้แจ้งอริยสัจธรรมแล้ว ท่านก็ประจักษ์ความ
จริงว่า จะต้องอาศัยการเจริญอบรมปัญญาจริง ๆ

สำหรับใน ขุททกนิกาย อปาทาน ซึ่งเป็นอดีตประวัติของพระอริยเจ้า
ทั้งหลาย ท่านจะเห็นอานิสงส์ที่ท่านเหล่านั้นได้ประพฤติปฏิบัติมาในทาน ในศีล ใน
กุศลประการต่าง ๆ เช่น อานิสงส์ของการถวายไม้ การถวายกระเทียมห่อหนึ่ง การ
ถวายฉัตร การถวายผ้า การถวายบาตรใน ซึ่งใน ปิณิตพวัจจนเถราปทานที่ ๑ นั้น

มี อานิสงส์ของการถวายฉัตร ๘ ประการ อานิสงส์ของการถวายผ้า ๘ ประการ
อานิสงส์ของการถวายบาตร ๑๐ ประการ อานิสงส์ของการถวายมิดโกน ๘ ประการ
อานิสงส์ของการถวายพรว้า ๕ ประการ อานิสงส์ของการถวายเข็ม ๕ ประการ
อานิสงส์ของการถวายมิดตัดเล็บ ๕ ประการ อานิสงส์ของการถวายพัดใบตาล ๘
ประการ

อานิสงส์ของการถวายผ้ากรองน้ำ ๕ ประการ อานิสงส์ของการถวายภาชนะ ๕

ประการ อานิสงส์ของการถวายกลองเข็ม ๓ ประการ อานิสงส์ของการถวายผ้าอังสะ ๓ ประการ อานิสงส์ของการถวายประคดเอาว ๖ ประการ อานิสงส์ของการถวายเชิง รองบาตร ภาชนะ และเครื่องบริโภค ๓ ประการ อานิสงส์ของการถวายขัน ๓ ประการ อานิสงส์ของการถวายเภสัช ๑๐ ประการ

อานิสงส์ของการถวายรองเท้า ๓ ประการ อานิสงส์ของการถวายผ้าเช็ดหน้า ๕ ประการ อานิสงส์ของการถวายไม้เท้าคนแก่ ๕ ประการ อานิสงส์ของการถวายยา หยอดตา ๘ ประการ อานิสงส์ของการถวายเรือนกยูงแจ ๒ ประการ อานิสงส์ของการ ถวายสายโยก ๕ ประการ อานิสงส์ของการถวายกล้องเป่าควีน ๓ ประการ อานิสงส์ ของการถวายคนโทน้ำและผอบ ๑๐ ประการ

อานิสงส์ของการถวายมิตบางคิม ๘ ประการ อานิสงส์ของการถวายยานัตถ์ ๘ ประการ อานิสงส์ของการถวายตั้ง ๕ ประการ อานิสงส์ของการถวายที่นอน ๖ ประการ อานิสงส์ของการถวายหมอน ๖ ประการ อานิสงส์ของการถวายน้ำมันทาเท้า ๕ ประการ อานิสงส์ของการถวายเนยใสและน้ำมัน ๕ ประการ อานิสงส์ของการ ถวายน้ำบัวปาก ๕ ประการ

อานิสงส์ของการถวายนมส้ม น้ำผึ้ง ข้าว น้ำ ฐป

มีประการต่าง ๆ มากมายในพระไตรปิฎกที่ได้แสดงไว้ เป็นเรื่องของแต่ละท่าน ซึ่งได้บำเพ็ญเจริญกุศลมา ไม่ว่าในชาติก่อน ๆ นั้น ท่านจะได้เป็นบุคคลใดก็ตาม แต่ ผลอานิสงส์นี้ ท่านจะเห็นได้ว่าเป็นส่วนประกอบ ในการที่จะให้ท่านบรรลุคุณธรรม พร้อมด้วยผลต่าง ๆ ในชาติสุดท้ายได้

ถ. คำอธิบายของท่านอาจารย์ทางวิยุทธ์ดี ที่กำลังพูดอยู่ขณะนี้ก็ดี ฟัง ๆ ดูแล้วก็มีแต่สภาวะ สภาวะนี้พูดเป็นภาษาบัญญัติ ความจริงสภาวะนั้นมีลักษณะที่จะ พูดให้เข้าใจได้ เพื่อบุคคลที่ยังไม่เข้าใจจะได้เข้าถึงเสียที พระไตรปิฎกมี ๓ ปิฎก คือ ปรมัตถปิฎก สุตตันตปิฎก พระวินัยปิฎก เป็นเรื่องสมมติบัญญัติทั้งสิ้น แต่ปรมัตถ์นั้น ที่เราจะเข้าถึง ทำอย่างไร โปรดอธิบายให้เข้าใจ ปรมัตถ์นี้เป็นเรื่องของการปฏิบัติ ไซ้ไหมครับ

สุ. ปรมัตถธรรม มีปรากฏอยู่ทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย

ทางใจ ขณะใดที่สติไม่ระลึกรู้ในสภาพที่เป็นปรมาตถ์แต่ละลักษณะ ขณะใดที่สติไม่ระลึกรู้ ก็ไม่รู้ว่ามันเป็นแต่เพียงปรมาตถ์ธรรม ด้วยเหตุนี้จึงต้องเจริญสติปัฏฐาน เพื่อที่จะได้รู้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ตามความเป็นจริง

อย่างขณะที่กำลังได้ยิน ต้องเป็นปรมาตถ์ธรรม เป็นของจริง เพราะเหตุว่าเป็นสภาพธรรมที่ปรากฏให้รู้ได้ทางหู สิ่งที่ปรากฏทางหู ใช้บัญญัติเรียกว่าเสียง เกิดปรากฏเพราะเหตุปัจจัย แล้วก็ดับไป แต่เพราะสติไม่ระลึกรู้ จึงไม่รู้ในลักษณะของปรมาตถ์ธรรม

สภาพที่รู้ความหมาย เป็นสภาพธรรมที่เป็นนามธรรม ที่คิดนึก ตรึกไปต่าง ๆ สติก็ต้องระลึกรู้ในขณะที่กำลังนึกว่า เป็นแต่เพียงนามธรรมชนิดหนึ่ง เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย เคยเห็น เคยได้ยิน เคยรู้ในถ้อยคำในเรื่องนั้น จึงได้ตรึกนึกต่อไปอีกในเรื่องนั้น สภาพที่กำลังคิดนึกแต่ละขณะนั้น เป็นของจริงที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ปรมาตถ์ธรรมมีปรากฏอยู่แล้วทุกขณะ เป็นลักษณะปรมาตถ์จริง ๆ มีลักษณะอย่างนั้นจริง ๆ และก็ใช้คำเพื่อให้เข้าใจว่า หมายความว่าถึงสภาพปรมาตถ์ชนิดใด แต่สติจะต้องระลึกรู้ตรงลักษณะที่เป็นปรมาตถ์ธรรม และก็รู้ในลักษณะปรมาตถ์ธรรมต่าง ๆ ชนิดที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยต่าง ๆ กัน จึงจะรู้ว่าปรมาตถ์ธรรมมีจริง ไม่ใช่มีแต่ชื่อ

ขณะที่กำลังเห็นนี้ จริง เพราะจริงจึงเป็นปรมาตถ์ธรรม ไม่ต้องใช้ชื่ออะไรเลย กำลังเห็นเห็นจริง ๆ สิ่งที่ปรากฏทางตาให้เห็นกำลังปรากฏจริง ๆ ไม่ต้องใช้ชื่ออะไรเลย เป็นปรมาตถ์ธรรมที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ลักษณะรู้ ก็มีต่าง ๆ ประเภทกันไป ถ้าเป็นลักษณะ หรือสภาพรู้ทางตา ก็เห็นสิ่งต่าง ๆ ทางตาเท่านั้น ส่วนที่จะนึกคิดถึงสิ่งที่เห็น พอใจ หรือไม่พอใจนั้น เป็นปรมาตถ์ธรรมประเภทอื่น ๆ เพราะฉะนั้น สติจะต้องระลึกรู้ลักษณะของปรมาตถ์ธรรมตามปกติ ตามความเป็นจริง และก็รู้ว่าเป็นของจริง มีจริง ไม่ใช่เป็นแต่เพียงคำ

ถ. ผู้ฟังโดยมากชอบฟัง แต่ไม่รู้ว่าจะถึงเมื่อไร ไม่ทราบอันไหนเป็นสภาวะ

สุ. ท่านผู้ฟังบอกว่า ชอบฟัง แต่ไม่ทราบว่าจะถึงเมื่อไร ถ้าสติไม่เกิดขึ้น ระลึกได้ในลักษณะของปรมาตมธรรมบ่อย ๆ เนือง ๆ จนกระทั่งเป็นความจริงแล้วละ คลาย ถ้าไม่เป็นอย่างนี้ก็ไม่ถึง ที่จะถึงได้ ก็เพราะสติระลึกและไม่ต้องคำนึงถึงผล เพราะว่าเหตุมีแล้ว

ถ. ความเบื่อหน่ายละทิ้งเสีย ปล่อยวางเสียไม่ได้หรือ

สุ. ยังไม่รู้ จะเบื่อหน่ายอะไร

ถ. อาจารย์ยกตัวอย่างแต่ละตัวอย่าง ก็บรรลุกันทั้งนั้น รู้สึกว่า ผู้ที่บรรลุ คงจะเป็นผู้ที่ปกติเจริญสติและปฏิบัติถูกต้องจึงบรรลุ แต่สมัยนี้ เท่าที่ผมสังเกตและฟัง ดู ผู้ที่มีปกติเจริญสติก็มี ผู้ที่ไม่ปกติก็มี ต้องเจาะจงหาสถานที่ก็มี และกาลข้างหน้า เมื่อมีพระพุทธเจ้ามาตรัสรู้ใหม่ บุคคลเหล่านี้ได้พบพระพุทธเจ้า เมื่อพระพุทธเจ้า เทศนาธรรม ผู้ที่มีปกติคงจะบรรลุ แต่ผู้ที่ไม่ปกติ เขาจะบรรลุหรือเปล่า

สุ. การรู้แจ้งอริยสัจธรรม เป็นเรื่องปัญญา ปัญารู้จริง ไม่ใช่ว่ารู้ไม่จริง เพราะฉะนั้น ต้องทราบว่า อบรมเจริญอย่างไร ปัญญาที่รู้จริงในสภาพธรรมที่มีจริงที่กำลังปรากฏจึงจะได้ แต่ถ้ายังไม่รู้ของจริงที่กำลังปรากฏตามปกติ ก็ย่อมไม่สามารถจะรู้แจ้งอริยสัจธรรมตามความเป็นจริงได้

เพราะฉะนั้น การเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน คือ สติระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมตามปกติ ไม่ใช่หวังที่จะรู้อย่างอื่น แปลกประหลาดมหัศจรรย์ ตื่นเต้น ตกใจ แต่ไม่ได้รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้

ข้อสำคัญ คือ สติระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติ ตามความเป็นจริงหรือเปล่า เพราะเหตุว่าเป็นปัญญารู้ ถ้าไม่ใช่ปัญญาก็ไม่รู้ ถ้าเป็นอวิชาก็ไม่รู้ เป็นมิจฉาทิฐิก็รู้ เพราะฉะนั้น จะอาศัยอย่างอื่นไม่ได้เลย ไม่มีวิธีอื่น ไม่มีวิธีลัด ไม่มีวิธีย่อ ไม่มีอุบาย ไม่มีนัยอื่นทั้งหมด นอกจากสติ เกิดขึ้นระลึกถึงลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ จึงรู้ว่าไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เป็นแต่เพียงสภาพรู้ทางตา หรือทางหู หรือทางจมูก หรือทางลิ้น หรือทางกาย หรือทางใจ และสิ่งที่ปรากฏแต่ละทาง ก็เป็นลักษณะของรูปแต่ละลักษณะ เช่น

สี่สัณณะที่กำลังปรากฏ ก็เคยหลงยึดถือว่าเป็นสัตว์ เป็นบุคคลต่าง ๆ ซึ่งโดยสภาพความเป็นจริงของสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา ก็เป็นแต่เพียงสี่สัณณะต่าง ๆ เท่านั้น เสียงก็เป็นสิ่งที่ปรากฏให้รู้ได้ทางหู กลิ่นก็เป็นสิ่งที่ปรากฏให้รู้ได้ทางจมูก รสก็เป็นสิ่งที่ปรากฏให้รู้ได้ทางลิ้น เย็นหรือร้อน อ่อนหรือแข็ง ตึงหรือไหวก็เป็นสิ่งที่ปรากฏให้รู้ได้ทางกาย

นี่คือสภาพของจริงที่มีอยู่ พร้อมทั้งจะให้สติเกิดขึ้นเมื่อไรก็ระลึกได้ ในลักษณะสภาพที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน และปัญญาก็จะได้เพิ่มขึ้น

ถ. ผมได้ฟังทางวิทยุ มีอาจารย์ท่านหนึ่งอธิบายเรื่องสัมมาวาจาซึ่งมีอยู่ในมรรคมงคล ๘ ว่า เรื่องศีลนี้ไม่ใช่ศีล ๕ เพราะว่าศีล ๕ นั้นมีแต่เพียงมุสาวาทเท่านั้น แต่ในสัมมาวาจาจะต้องมีถึง ๔ ประเภท คือ ไม่พูดปด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดเพ้อเจ้อ และเน้นว่าการไม่พูดเพ้อเจ้อนี้เป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะว่าโดยมากมักจะเอนเอียงไปในทางที่ไม่ดีเป็นส่วนใหญ่ ในที่สุดท่านก็สรุปว่า ไม่พูดเสียเลยดีกว่า อย่าพูดเลย และท่านยกตัวอย่าง พระที่ท่านไปเจริญสติปัฏฐานตามที่บางแห่งนั้น แม้ท่านจะไปกันเป็นหมู่ แต่ก็แยกกันอยู่ ไม่ได้มีการสนทนาพูดจาอะไร เป็นอันสรุปได้ว่า ท่านคิดว่าการไม่พูดเลยเป็นสัมมาวาจา กระผมไม่เข้าใจ เพราะว่าสัมมาวาจาก็มีการพูด แต่พูดที่ดี ที่งาม ที่เป็นกุศล จะเป็นอย่างนี้หรือเปล่า หรือว่าการไม่พูดเลยเป็นสัมมาวาจาครับ

สุ. ถ้าการไม่พูดเลยเป็นสัมมาวาจา โลกนี้เป็นสัมมาวาจาจะเป็นอย่างไร เจ็บ ไม่มีอะไรเลยอย่างนั้นหรือ แม้แต่พระผู้มีพระภาคก็ไม่ทรงแสดงธรรม พระภิกษุสาวกทั้งหลายก็ไม่พูด ไม่มีการสวดพระวินัย ไม่มีการศึกษา แล้วจะโปรดสัตว์โดยการแสดงธรรมที่จะเป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่นได้อย่างไร ถ้าเป็นสัมมาวาจาในลักษณะที่ว่าไม่พูดจึงจะเป็นสัมมาวาจา พระพุทธศาสนาคงจะไม่เป็นประโยชน์อะไร

ถ้าท่านดูในพระวินัยบัญญัติ พระภิกษุท่านพูดกันหรือเปล่า ท่านเป็นผู้ที่ละอาคารบ้านเรือนเพื่อที่จะได้อบรมเจริญมรรคมงคล ๘ ในเพศของบรรพชิต และผู้ที่ออกบรรพชาอุปสมบทเป็นบรรพชิตแล้วยังพูด แม้ว่าเป็นผู้มีปกติเจริญสติปัฏฐาน

เจริญมรรคมีองค์ ๘ ในเพศของบรรพชิต

ในพระวินัยปิฎก ท่านพระทัฬหฬลบุตร ผู้เป็นเอตทัคคะในการจัดเสนาสนะก็ยังจัดเสนาสนะไว้ส่วนหนึ่งสำหรับภิกษุที่ชอบดิรัจฉานกถา ใครจะห้ามได้ในเมื่อกิเลสยังมี การกระทำทางกาย ทางวาจาทั้งหมดเป็นเครื่องสะท้อนให้รู้ว่าจิตขณะนั้นเป็นอย่างไร และมีการสะสมของกิเลสอกุศลแต่ละบุคคลมากน้อยเท่าไร เมื่ออกุศลยังมีกำลังแรงอยู่ ก็เป็นเหตุให้กายทุจริตเกิดขึ้น วจีทุจริตเกิดขึ้น แต่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมแก่พระภิกษุให้เป็นผู้ที่พูดน้อย ไม่ใช่ว่าไม่ให้พูด ซึ่งการพูดน้อย ก็พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ และในเพศของบรรพชิตนั้น ก็ควรที่จะละความติด เเยอใยในสิ่งที่ชาวโลกสนใจและกล่าวขวัญถึง เพราะเหตุว่าผู้นั้นเป็นบรรพชิตแล้ว

อังคุตตรนิกาย จตุกนิบาต ทุจจิตวรรคที่ ๓ มีข้อความว่า

คำทุจริต หรือวจีทุจริต ก็คือ คำเท็จ ๑ คำส่อเสียด ๑ คำหยาบ ๑ คำเพ้อเจ้อ ๑

ส่วนวจีสัจจิตไม่ใช่ว่าไม่ให้พูด

แต่วจีสัจจิต ๔ คือ คำจริง ๑ คำไม่ส่อเสียด ๑ คำอ่อนหวาน ๑ คำพอประมาณ ๑

ท่านลองสังเกตวาจาของท่านเอง คำพอประมาณ หรือว่าเกินประมาณ ล้อเล่นกัน ล้อเลียนกัน หยอกเย้ากันด้วยคำภาษาล้านวนต่าง ๆ เกินประมาณหรือไม่เกินประมาณ เพราะอกุศล เพราะกิเลสมากหรือน้อยอย่างไร แต่ผู้ที่เป็นบรรพชิตจะขัดเกลากิเลสจนถึงความเป็นพระอรหันต์นั้น ควรละวจีทุจริตที่เป็นคำเพ้อเจ้อด้วยการมีคำพูดพอประมาณ ไม่ใช่ว่าไม่ให้พูด แต่ให้พูดพอประมาณ

ในพระไตรปิฎก พระสาวกไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคกราบทูลอะไรหรือเปล่า หรือไปนั่งเฉย ๆ กราบทูลถามถึงทุกข์สุขของพระองค์บ้าง หรือว่าเมื่อประสบสิ่งใดที่เกิดขึ้นในพระนคร ได้ยินพวกเดียรฉัตรปริพาชกกล่าววาทะอย่างไร ก็ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคกราบทูลเรื่องเหล่านั้นให้ทรงทราบ จะว่าเพ้อเจ้อหรือเปล่า เป็นคำพูดที่พอประมาณได้

แม้จะเป็นเรื่องของบุรุษที่ถูกกลโทะล่ลามใช้ตรวนอยู่ในพระนคร ภิกษุเหล่านั้นก็ไปเฝ้า กราบทูลให้ทรงทราบ ไม่ใช่คำพูดเพื่อเจ้า เป็นธรรมดา เป็นเรื่องของการเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติ แม้ว่าคำพูดอย่างเดียวกัน ถ้ามถึงทุกข์สุขด้วยกัน แต่จิตของผู้ถามต่างกัน ได้เล่าเรื่องหนึ่งเรื่องใดที่เกิดขึ้นให้บุคคลอื่นฟัง ถ้าท่านเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน ท่านก็จะรู้จิตของท่านได้ เป็นคำพูดที่พอประมาณ หรือเกินประมาณ หรือเกิดโลภะ หรือเกิดโทสะมากมายอย่างไร ผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐานทราบ รู้ชัด จึงสามารถที่จะละ และขัดเกลากิเลสอกุศลได้ ซึ่งมีในจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานหมวดที่ ๒ คือ จิตที่ปราศจากราคะ

เรื่องของท่านก็ได้กล่าวถึงแล้ว ทั้งปัตติทานและปัตตานุโมทนา สำหรับเรื่องศีล และเรื่องชีวิตของท่านเอง แต่ละบุคคลซึ่งเป็นปุถุชนที่หนาแน่นด้วยกิเลส การที่จะเป็นผู้ไม่ระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมโดยละเอียดตามความเป็นจริง ซ้ำเข้าไปเสีย ไม่ระลึกรู้ชีวิตปกติซึ่งเป็นนามธรรมและรูปธรรม ไม่ใช่หนทางขัดเกลา ไม่ใช่หนทางเจริญความรู้ ไม่ใช่หนทางที่จะละและดับกิเลสได้

สำหรับเรื่องของศีล เป็นเรื่องที่ละเอียดขึ้น ถึงแม้ว่าจะเป็นพุทธบริษัทที่มีความเลื่อมใสในพระรัตนตรัย แต่ถ้าท่านพิจารณา ตรวจสอบตัวของตนเองจริง ๆ ว่า ท่านเป็นผู้ที่มีศีลบริสุทธิ์มากน้อยเพียงไรหรือไม่ ท่านจะเห็นได้ว่า ยังต้องอาศัยการขัดเกลาอีกมากมายเหลือเกิน ทั้งทางกาย ทั้งทางวาจา

อย่างทางกาย การฆ่ามนุษย์ ท่านอาจจะไม่ได้กระทำ หรือยังไม่ได้กระทำ ซึ่งก็แล้วแต่ว่า กิเลสทำให้มีความจำเป็น หรือว่ามีการกระทำเช่นนั้นเกิดขึ้นในการสงคราม หรืออะไรก็แล้วแต่ ก็เป็นเรื่องที่แล้วแต่เหตุปัจจัย เป็นเรื่องของแต่ละบุคคล

พ้นจากการฆ่ามนุษย์มาถึงสัตว์ใหญ่ ท่านก็คงพยายามที่จะละเว้นแล้ว มาถึงสัตว์เล็กสัตว์น้อยเป็นอย่างไร ศีลบริสุทธิ์สมบูรณ์หรือเปล่า เพราะว่าพระอริยเจ้าชั้นพระโสดาบันบุคคล ท่านเป็นผู้ที่ศีล & บริสุทธิ์สมบูรณ์ครบถ้วนทีเดียว เพราะฉะนั้นก็เป็นเรื่องจริง เป็นชีวิตจริง ที่เมื่อจะดับกิเลสจริง ๆ ก็ต้องมั่นคงในการดับกิเลสด้วยการประพฤติปฏิบัติธรรมให้ยิ่งขึ้น แต่ถ้าขาดการเจริญสติปัฏฐานเสียแล้ว ไม่สามารถ

จะเป็นไปได้เลย สิ่งที่จะสมบูรณ์ก็สมบูรณ์ไม่ได้ ถ้าขาดการเป็นผู้มีปกติเจริญสติปัฏฐาน เพราะฉะนั้น ศีลและการเจริญสติปัฏฐานจึงเกี่ยวข้องกัน

สำหรับศีล ขอกล่าวถึงข้อความในพระไตรปิฎก ซึ่งบางพระสูตรอาจจะยาว แต่คิดว่าจะเป็นประโยชน์กับท่านผู้ฟังที่จะพิจารณา เพราะเหตุว่าธรรมนั้นละเอียด ถ้าท่านพิจารณาละเอียด ท่านก็จะเข้าใจสภาพธรรมตรงตามความเป็นจริงละเอียดยิ่งขึ้น

๓๑๒

ข้อความใน มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ สมณมุนตสิกสูตร ซึ่งเป็นเรื่องของศีลมีว่า

ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้ สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี สมัยนั้น ปริพาชก ชื่ออุคคาคหมานะ เป็นบุตรนางสมณมุนติกา พร้อมด้วยปริพาชกบริษัทหมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ อาศัยอยู่ ณ อารามของพระนางมัลลิการาชเทวี ในตำบลเอกสาลา ชื่อว่าติณทุกาจีระ คือ แวดล้อมด้วยแถวต้นมะพลับ เป็นที่ประชุมแสดงลัทธิของนักบวช

ท่านผู้ฟังจะเห็นว่า ความเห็นถูกเป็นเรื่องยาก ถ้าไม่อาศัยการอบรมจริง ๆ จะมีความเห็นผิดคลาดเคลื่อนไปได้ และมีหนทางที่จะคลาดเคลื่อนไปได้มากทีเดียว

ครั้งนั้น ช่างไม้ผู้หนึ่งชื่อปัญจกังคะ ออกจากเมืองสาวัตถีเพื่อจะไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค เมื่อเวลาเที่ยงแล้ว ครั้งนั้นเขามีความดำริว่า เวลานี้มิใช่กาลที่จะเฝ้าพระผู้มีพระภาคก่อน พระผู้มีพระภาคทรงหลีกเร้นอยู่ และไม่ใช่มัชฌิมที่จะไปหาภิกษุทั้งหลายผู้เจริญทางใจ ภิกษุทั้งหลายผู้เจริญทางใจก็หลีกเร้นอยู่ อย่างกระนั้นเลยเราพึงเข้าไปหาอุคคาคหมานปริพาชกสมณมุนติกานุตรที่อารามของพระนางมัลลิการาชเทวี ณ ตำบล เอกสาลา ชื่อว่าติณทุกาจีระ เป็นที่ประชุมแสดงลัทธิของนักบวชเถิด ลำดับนั้น ช่างไม้ปัญจกังคะจึงเข้าไปยังอารามของพระนางมัลลิการาชเทวี ณ ตำบล เอกสาลา ชื่อว่าติณทุกาจีระ

สมัยนั้น อุคคาคหมานปริพาชกสมณมุนติกานุตรนั่งอยู่กับปริพาชกบริษัทหมู่ใหญ่ ซึ่งกำลังพูดตรัสจานกถาหลายประการ ด้วยส่งเสียงอื้ออึงอีกที

คือ พูดเรื่องพระราชา เรื่องโจร เรื่องมหาอำมาตย์ เรื่องกองทัพ เรื่องภัย เรื่องรบ เรื่องข้าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า เรื่องที่นอน เรื่องดอกไม้ เรื่องของหอม เรื่อง

ญาติ เรื่องยาน เรื่องบ้าน เรื่องนิคม เรื่องนคร เรื่องชนบท เรื่องสตรี เรื่องคนกล้า
หาญ เรื่องตรอก เรื่องทำน้ำ เรื่องหญิงสาวใช้ตักน้ำ เรื่องคนที่ล่องลပ်ไปแล้ว เรื่อง
เบ็ดเตล็ด เรื่องโลก เรื่องทะเล เรื่องความเจริญและความเสื่อม ด้วยประการนั้น ๆ

ที่จริงแล้วยังไม่หมด ดิรัจฉานกถายังมีอีกมากมาย อะไร ๆ ก็เป็นดิรัจฉานกถา
ถ้าเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับการแสดงกถาเพื่อความหลุดพ้น แต่ขอให้ท่านระลึกว่า
พระภิกษุท่านพูดเรื่องเหล่านี้บ้างไหม เวลาที่กราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบเรื่อง
บ้านเมือง เรื่องของมหาอำมาตย์ เรื่องของอุบาสกนั้น เรื่องของอุบาสกนี้ก็มี
เพราะฉะนั้น ก็เป็นเรื่องของจิต ว่ามีสติระลึกรู้ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม
เป็นกุศลจิตหรือเป็นอกุศลจิตอย่างไรหรือไม่ เพราะว่าไม่พูดเลย ไม่ได้ใช้ไหม

อุคคาหมานปริพาชกสมณมุณฑิกาบุตรได้เห็นช่างไม้ปัญจกังคะ ซึ่งกำลังมาแต่
ไกล จึงห้ามบริษัทของตนให้สงบว่า

ขอท่านทั้งหลายจงเบาเสียงหน่อย อย่าส่งเสียงนัก ช่างไม้ปัญจกังคะผู้เป็น
สาวกของพระสมณโคดมกำลังมา บรรดาสาวกของพระสมณโคดมที่เป็นคฤหัสถ์นุ่งผ้า
ขาวประมาณเท่าได้อาศัยอยู่ในพระนครสาวัตถี นายช่างปัญจกังคะนี้เป็นผู้หนึ่งของ
บรรดาสาวกเหล่านั้น ท่านเหล่านั้นชอบเสียงเบา ได้รับแนะนำในการเสียงเบา กล่าว
สรรเสริญคุณของเสียงเบา

เป็นเรื่องพิจารณาจากภายนอก แต่ความจริงการที่จะดับกิเลส ละคลายกิเลส
มีมากกว่านั้น ซึ่งจะขาดการเป็นผู้มีปกติเจริญสติปัฏฐานไม่ได้

อุคคาหมานปริพาชกกล่าวต่อไปว่า

บางที่ช่างไม้ปัญจกังคะทราบว่าบริษัทมีเสียงเบา จะพึงสำคัญที่เข้ามาหากก็ได้

ปริพาชกเหล่านั้นจึงพากันนั่งอยู่

ลำดับนั้น นายช่างปัญจกังคะได้เข้าไปหาอุคคาหมานปริพาชกผู้สมณมุณฑิกา
บุตรถึงที่ไกล ได้ปราศรัยกับอุคคาหมานปริพาชกสมณมุณฑิกาบุตร ครั้นผ่านการ
ปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

ธรรมดาเวลาไปหาใคร ไม่ปราศรัยได้ไหม ไปถึงก็นั่งเฉย ๆ ไม่พูดจา มีไหม
ธรรมดาเนียมนี้อย่างนี้ ไม่มี นี่ไม่ใช่เพื่อเจ้า เป็นคำพูดพอประมาณ และในพระไตรปิฎก
ไม่ว่าผู้ใดจะไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค หรือพระภิกษุท่านไปมาหาสู่กัน ท่านก็ต้อง
ปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันแล้ว ก็นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ซึ่งการเป็นผู้ที่มีปกติเจริญ
สติปัฏฐานจะทำให้ละคลาย และกีดกันการที่จะพูดเกินประมาณได้

ข้อความต่อไปมีว่า

อุคคาหมานปริพาชกผู้สมณมุณฑิกาบุตร ได้กล่าวกะนายช่างไม้ชื่อปัญจกังคะ
ผู้นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งว่า

ดูกร นายช่างไม้เราย่อมบัญญัติบุรุษบุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการว่า
เป็นผู้มีกุศลสมบูรณ์ มีกุศลอย่างยิ่ง เป็นสมณะถึงภูมิปฏิบัติอันอุดม ไม่มีใครรบได้
ธรรม ๔ ประการเป็นไหน

ดูกร นายช่างไม้ บุคคลในโลกนี้ ไม่ทำกรรมชั่วด้วยกาย ไม่กล่าววาจาชั่ว ไม่
ดำริถึงความดำริชั่ว ไม่เลี้ยวชีพชั่ว เราบัญญัติบุรุษบุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔
ประการนี้แล้ว เป็นผู้ที่มีกุศลสมบูรณ์ มีกุศลอย่างยิ่ง เป็นสมณะถึงภูมิปฏิบัติอันอุดม
ไม่มีใครรบได้ ดังนี้

ลำดับนั้น นายช่างไม้ชื่อปัญจกังคะ ไม่ยินดี ไม่คัดค้านภาษิตของ
อุคคาหมานปริพาชกผู้สมณมุณฑิกาบุตร แล้วลุกจากอาสนะหลีกไปได้ ดำริว่า

เรารู้แจ้งเนื้อความแห่งภาษิตนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาค แล้วเขาเข้าไป
เฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้าง
หนึ่ง แล้วได้กราบทูลเล่าการเจรจาปราศรัยกับอุคคาหมานปริพาชกผู้สมณมุณฑิกา
บุตรทั้งหมดแก่พระผู้มีพระภาค

พูดได้ไหม เพื่อเจ้าหรือเปล่า เป็นเรื่องที่สมควรจะกราบทูลไหม

เมื่อนายช่างไม้ชื่อปัญจกังคะกราบทูลอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า

ดูกร นายช่างไม้ เมื่อเป็นเหมือนอย่างคำของอุคคาหมานปริพาชกผู้สมณมุณฑิกาบุตร เด็กอ่อนที่ยังนอนหงายอยู่ ก็จักเป็นผู้มีกุศลสมบูรณ์ มีกุศลอย่างยิ่ง เป็นสมณะถึงภูมิปฏิบัติอันอุดม ไม่มีใครรบได้

ดูกร นายช่างไม้ เด็กอ่อนที่ยังนอนหงายอยู่ แม้แต่จะรู้ว่า กาย ดังนี้ ก็ยังไม่มีที่ไหนจักทำการมั่วด้วยกายได้เล่า นอกจากจะมีเพียงอาการดิ้นรน

เด็กอ่อนที่ยังนอนหงายอยู่ แม้แต่จะรู้ว่า วาจา ดังนี้ ก็ยังไม่มีที่ไหนจักกล่าววาจาชั่วได้เล่า นอกจากจะมีเพียงการร้องไห้

เด็กอ่อนที่ยังนอนหงายอยู่ แม้แต่จะรู้ว่า ความดำริ ดังนี้ ก็ยังไม่มีที่ไหนจักดำริชั่วได้เล่า นอกจากจะมีเพียงการร้องไห้และการหัวเราะ

เด็กอ่อนที่ยังนอนหงายอยู่ แม้แต่จะรู้ว่า อาชีพ ดังนี้ ก็ยังไม่มีที่ไหนจักเลี้ยงชีพชั่วได้เล่า นอกจากน้ำนมของมารดา

ดูกร นายช่างไม้ เมื่อเป็นเหมือนอย่างคำของอุคคาหมานปริพาชกผู้สมณมุณฑิกาบุตร เด็กอ่อนที่ยังนอนหงายอยู่ จักเป็นผู้มีกุศลสมบูรณ์ มีกุศลอย่างยิ่ง เป็นสมณะถึงภูมิปฏิบัติอันอุดม ไม่มีใครรบได้

ความจริงแล้ว การที่จะเป็นสมณะ เป็นผู้มีกุศลอย่างยั้งนั้น เป็นเรื่องของการดับกิเลสได้หมดสิ้นเป็นสมุจเฉต ไม่ใช่ว่าเพียงอาการที่ไม่กระทำการมั่วด้วยกาย หรือว่าไม่กล่าววาจาชั่ว ไม่ดำริถึงความดำริชั่ว ไม่เลี้ยงชีพชั่วเท่านั้น แต่จะต้องคิดถึงกิเลสที่สะสมอยู่ในจิต ดับหมดหรือยัง ถ้ายังดับไม่หมด เพียงในขณะที่ไม่ทำการมั่วด้วยกาย ไม่กล่าววาจาชั่ว ไม่ดำริถึงความดำริชั่ว ไม่เลี้ยงชีพชั่วเท่านั้น จะกล่าวว่าผู้นั้นมีกุศลสมบูรณ์ หรือว่ามีกุศลอย่างยิ่ง เป็นสมณะถึงภูมิปฏิบัติอันอุดม ไม่มีใครรบได้กล่าวอย่างนี้ยังไม่ได้ เพราะว่ามันไม่ได้กระทำ แต่กิเลสยังมีเต็มอยู่ในจิตใจที่ยังไม่ได้ดับหมด เพราะฉะนั้น การศึกษาธรรม การฟังธรรม เป็นเรื่องละเอียดจริง ๆ ซึ่งพระธรรมที่ทรงแสดงไว้ทั้งหมดนั้น เพื่อเกื้อกูลให้พุทธบริษัทมีความเข้าใจถูกในสภาพธรรม เพื่อที่จะได้ประพฤติหนทางที่ถูกต้อง และดับกิเลสได้จริง ๆ

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร นายช่างไม้ เราบัญญัติบุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการว่า มิใช่ผู้มีกุศลสมบุรณ์เลย มิใช่ผู้มีกุศลอย่างยิ่ง มิใช่เป็นสมณะผู้ถึงภูมิปฏิบัติอันอุดม ไม่มีใครรบได้ ก็แต่ว่าบุคคลผู้นี้ยังดีกว่าเด็กอ่อนที่ยังนอนหงายอยู่ ธรรม ๔ ประการเป็นไฉน ดูกร นายช่างไม้ บุคคลในโลกนี้ไม่ทำกรรมชั่วด้วยกาย ไม่กล่าววาจาชั่ว ไม่ดำริถึงความดำริชั่ว ไม่เล็งชีพชั่ว เราบัญญัติบุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลว่า มิใช่ผู้มีกุศลสมบุรณ์ มิใช่ผู้มีกุศลอย่างยิ่ง มิใช่เป็นสมณะผู้ถึงภูมิปฏิบัติอันอุดม ไม่มีใครรบได้ ก็แต่ว่าบุคคลผู้นี้ยังดีกว่าเด็กอ่อนที่ยังนอนหงายอยู่

นี่คือ ท่านผู้ฟังดีกว่าเด็กอ่อนที่ยังนอนหงายอยู่ แต่ว่าเมื่อกิเลสยังไม่ได้ดับหมด เป็นสมุจเฉท ก็ยังไม่ใช่ผู้ที่มีกุศลสมบุรณ์ ไม่ใช่ผู้ที่มีกุศลอย่างยิ่ง มิใช่เป็นสมณะผู้ถึงภูมิปฏิบัติอันอุดม ไม่มีใครรบได้

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร นายช่างไม้ เราย่อมบัญญัติบุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการว่า เป็นผู้มีกุศลสมบุรณ์ มีกุศลอย่างยิ่ง เป็นสมณะผู้ถึงภูมิปฏิบัติอันอุดม ไม่มีใครรบได้

ดูกร นายช่างไม้ ข้อที่ศีลเหล่านี้เป็นอกุศล ศีลเป็นอกุศล มีสมุฏฐานแต่จิตนี้ ศีลเป็นอกุศลดับลงหมดสิ้นในที่นี้ ผู้ปฏิบัติอย่างนี้ ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อความดับแห่งศีลเป็นอกุศล เรากล่าวว่าควรรู้

ข้อที่ศีลเหล่านี้เป็นกุศล ศีลเป็นกุศล มีสมุฏฐานแต่จิตนี้ ศีลเป็นกุศลดับลงหมดสิ้นในที่นี้ ผู้ปฏิบัติอย่างนี้ ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อความดับแห่งศีลเป็นกุศล เรากล่าวว่าควรรู้

ข้อที่ความดำริเหล่านี้เป็นอกุศล ความดำริเป็นอกุศล มีสมุฏฐานแต่จิตนี้ ความดำริเป็นอกุศลดับลงหมดสิ้นในที่นี้ ผู้ปฏิบัติอย่างนี้ ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อความดับแห่งความดำริเป็นอกุศล เรากล่าวว่าควรรู้

ข้อที่ความดำริเหล่านี้เป็นกุศล ความดำริเป็นกุศล มีสมุฏฐานแต่จิตนี้ ความ

ดำริเป็นกุศลดับลงหมดสิ้นในที่นี้ ผู้ปฏิบัติอย่างนี้ ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อความดับแห่งความดำริเป็นกุศล เรากล่าวว่าควรรู้

นี่เรื่องของ การเจริญสติปัฏฐานหรือเปล่า คือ คือ ความประพฤตินั้นไปทางกายทางวาจา ที่เป็นอกุศล มีสมุฏฐานแต่จิต เวลาที่จิตเป็นอกุศล กายก็เป็นทุจริต วจีก็เป็นทุจริต เป็นอกุศลจิต เป็นอกุศลศีล

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ศีลเป็นอกุศลดับลงหมดสิ้นในที่นี้ ผู้ปฏิบัติอย่างนี้ ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อความดับแห่งศีลเป็นอกุศล เรากล่าวว่าควรรู้ ถ้าไม่รู้จะดับได้ไหม เวลาที่อกุศลจิตเกิดขึ้น หรือว่ากายทุจริต วจีทุจริตเป็นไปตามกำลังของอกุศลเกิดขึ้นแล้ว สติก็ต้องระลึกรู้ เพื่อดับ เพื่อยละ และจึงจะรู้ว่า ศีลเป็นอกุศลดับลงหมดสิ้นในที่นี้

หรือแม้แต่ข้อที่ว่า ศีลเหล่านี้เป็นกุศล ศีลเป็นกุศล มีสมุฏฐานแต่จิตนี้ ศีลเป็นอกุศลดับลงหมดสิ้นในที่นี้ ผู้ปฏิบัติอย่างนี้ ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อความดับแห่งศีลเป็นกุศล เรากล่าวว่าควรรู้

แม้แต่กุศลจิต ก็ไม่ใช่ตัวตน ถ้าไม่รู้ ก็เป็นเรา ซึ่งเป็นความเห็นผิด เป็นความเข้าใจผิด ไม่ใช่การดับกิเลส ถ้าตราบใดที่ยังยึดถือสภาวะธรรมว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล จะไม่มีโอกาสดับกิเลสอะไรได้เป็นสมุจเฉท

เพราะฉะนั้น จึงเป็นสิ่งที่ควรรู้ และผู้ที่ปฏิบัติจนกระทั่ง แม้ความดำริที่เป็นอกุศล แม้ความดำริที่เป็นกุศล มีสมุฏฐานแต่จิต ความดำริที่เป็นอกุศล ความดำริที่เป็นกุศลดับลงหมดสิ้นในที่นี้ ผู้ปฏิบัติอย่างนี้ ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อความดับแห่งความดำริเป็นอกุศล เป็นกุศล เรากล่าวว่าควรรู้

เป็นเรื่องของการเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน ไม่ว่าขณะนั้นจะเป็นอกุศล เป็นกุศล เป็นความดำริ เป็นกายกรรม วจีกรรม อย่างไรก็ตาม

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร นายช่างไม้ ก็ศีลที่เป็นอกุศลนั้นเป็นไฉน

ถ้าท่านศึกษาธรรมโดยละเอียด ท่านจะทราบความเป็นจริงของกายกรรม วาจากรรมที่เป็นอกุศลศีล หรือกุศลศีล ซึ่งส่วนมากท่านผู้ฟังจะเข้าใจว่า ศีลเป็นกุศล อย่างเดียว ศีลที่เป็นกุศล หมายความว่าถึงเฉพาะศีลที่จะขัดเกลากิเลส จึงเป็นกุศล แต่ว่าธรรมดาแล้ว ศีลหมายความว่าความประพฤติของกายของวาจา ถ้าเป็นทุจจริต ก็ เป็นอกุศล ถ้าเป็นสุจจริต ก็เป็นกุศล เพราะฉะนั้น เมื่อเป็นผู้ที่จะดับกิเลส ก็ต้องเจริญ ศีล อบรมศีลที่เป็นกุศล

ใน **วิสุทธิมรรค** ตามชื่อก็คือหนทางปฏิบัติ เพื่อความบริสุทธิ์หมดจดจากกิเลส เพราะฉะนั้น ในวิสุทธิมรรคก็กล่าวถึงเฉพาะเรื่องของศีลที่เป็นกุศล และในข้อธรรม หมวดอื่นซึ่งเป็นการขัดเกลาดับกิเลสก็กล่าวถึงศีลที่เป็นกุศล แต่ว่าข้อความในพระสูตร นี้ พระผู้มีพระภาคตรัสถึงทั้งศีลที่เป็นอกุศลและศีลที่เป็นกุศล ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัส กับนายช่างไม้ปัญจกังคะว่า

ดูกร นายช่างไม้ ก็ศีลที่เป็นอกุศลนั้นเป็นไฉน

ดูกร นายช่างไม้ กายกรรมเป็นอกุศล วาจากรรมเป็นอกุศล การเลียงชีพชั่ว เหล่านี้ เรากล่าวว่าศีลเป็นอกุศล

ก็ศีลที่เป็นอกุศลเหล่านี้มีอะไรเป็นสมมุติฐาน แม้สมมุติฐานแห่งศีลเป็นอกุศล เหล่านั้น เรากล่าวแล้ว ก็ต้องกล่าวว่า มีจิตเป็นสมมุติฐาน

จิตเป็นไฉน ถึงจิตเล่าก็มีมาก หลายอย่าง มีประการต่าง ๆ

จิตใดมีราคะ โทสะ โมหะ ศีลเป็นอกุศล มีจิตนี้เป็นสมมุติฐาน ก็ศีลที่เป็น อกุศลเหล่านี้ดับลงหมดสิ้นในที่ไหน แม้ความดับแห่งศีลที่เป็นอกุศลเหล่านั้น เราก็ได้ กล่าวแล้ว

ดูกร นายช่างไม้ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ละกายทุจจริต เจริญกายสุจจริต ละวาจา ทุจจริต เจริญวาจาสุจจริต ละมโนทุจจริต เจริญมโนสุจจริต ละมิจฉาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตด้วย สัมมาอาชีวะ

ศีลที่เป็นอกุศลเหล่านี้ ดับลงหมดสิ้นในการละทุจจริต เจริญสุจจริต และการละ มิจฉาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตด้วยสัมมาอาชีวะนี้

ผู้ปฏิบัติอย่างไร จึงชื่อว่าปฏิบัติเพื่อความดับแห่งศีลที่เป็นอกุศล

ดูกร นายช่างไม้ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ยังฉันทะให้เกิด พยายามปรารภความเพียร ประคองจิตไว้ ตั้งมั่น เพื่อมิให้อกุศลธรรมอันลามกที่ยังไม่เกิดเกิดขึ้น

ยังฉันทะให้เกิด พยายามปรารภความเพียร ประคองจิตไว้ ตั้งมั่น เพื่อละอกุศลธรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้ว

ยังฉันทะให้เกิด พยายามปรารภความเพียร ประคองจิตไว้ ตั้งมั่น เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น

ยังฉันทะให้เกิด พยายามปรารภความเพียร ประคองจิตไว้ ตั้งมั่น เพื่อความตั้งมั่น เพื่อความไม่เลือนหาย เพื่อความเจริญยิ่ง เพื่อความไพบูลย์ เพื่อความเจริญ เพื่อความเต็มเปี่ยม แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

ดูกร นายช่างไม้ ผู้ปฏิบัติอย่างนี้แล ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อการดับแห่งศีลที่เป็นอกุศล

ท่านผู้ฟังอย่าคิดว่า ไม่ใช่ท่านผู้ฟังขณะนี้ ขอให้ทบทวนพยานะที่ว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ยังฉันทะให้เกิด พยายามปรารภความเพียร ประคองจิตไว้ ตั้งมั่น เพื่อมิให้อกุศลธรรมอันลามกที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้น

ท่านผู้ฟัง ฟังธรรมเพื่ออะไร เพื่อมิให้อกุศลธรรมอันลามกที่ยังไม่เกิดเกิดขึ้น ไซ้ไหม ที่เป็นผู้ระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมในขณะนี้ เพื่อเหตุนี้ไซ้หรือไม่ไซ้

๓๑๓

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร นายช่างไม้ ก็ศิลปที่เป็นกุศลเป็นไฉน

ดูกร นายช่างไม้ เราย่อมกล่าวซึ่งกายกรรมเป็นกุศล วจีกรรมเป็นกุศล และ อาชีวะอันบริสุทธิ์ลงในศิลป เหล่านี้ เรากล่าวว่าศิลปเป็นกุศล ก็ศิลปเป็นกุศลเหล่านี้มี อะไรเป็นสมมุตฐาน แม้สมมุตฐานแห่งศิลปเป็นกุศลเหล่านั้น เรากล่าวแล้ว ก็ต้องกล่าว ว่า มีจิตเป็นสมมุตฐาน

จิตเป็นไฉน แม้จิตเล่าก็มีมาก หลายอย่าง มีประการต่าง ๆ

จิตโตปราศจากราคะ ปราศจากโทสะ ปราศจากโมหะ ศิลเป็นกุศล มีจิตนี้เป็นสมมุตฐาน ศิลที่เป็นกุศลเหล่านี้ดับลงหมดสิ้นในที่ไหน แม้ความดับแห่งศิลปเป็น กุศลนั้น เราก็กกล่าวแล้ว

ดูกร นายช่างไม้ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีศิลป แต่จะสำเร็จด้วยศิลปหาไม่ได้ ย่อมรู้ชัดตามเป็นจริงซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับหมดสิ้นแห่งศิลปเป็น กุศลเหล่านั้น ของภิกษุนั้นด้วย

ก็ผู้ปฏิบัติอย่างไร จึงจะชื่อว่าปฏิบัติเพื่อความดับแห่งศิลปเป็นกุศล

ดูกร นายช่างไม้ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ยังฉันทะให้เกิด พยายามปรารภความ เพียร ประคองจิตไว้ ตั้งมั่น เพื่อมิให้กุศลธรรมอันลามกที่ยังไม่เกิดเกิดขึ้น เพื่อละ อกุศลธรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้ว เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น เพื่อความ ตั้งมั่น เพื่อความไม่เลือนหาย เพื่อความเจริญยิ่ง เพื่อความไพบูรณ์ เพื่อความเจริญ เพื่อความเต็มเปี่ยมแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

ดูกร นายช่างไม้ ผู้ปฏิบัติอย่างนี้แล ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อความดับแห่งศิลปเป็น กุศล

แม้แต่ศิลปที่เป็นกุศลก็ต้องดับ ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล และพระผู้มี

พระภาคก็ได้ทรงแสดงไว้ว่า **แม้สมมุตฐานแห่งศีลเป็นกุศลเหล่านั้น เรากล่าวแล้ว ก็ต้องกล่าวว่า มีจิตเป็นสมมุตฐาน จิตเป็นไฉน แม้จิตเล่าก็มีมาก หลายอย่าง มีประการต่าง ๆ จิตใดปราศจากราคะ ปราศจากโทสะ ปราศจากโมหะ ศีลเป็นกุศล มีจิตนี้เป็นสมมุตฐาน**

ทรงใช้พยัญชนะว่า จิต ไม่ใช่เรา ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ในขณะนั้นเป็นแต่เพียงจิตที่ปราศจากราคะ จิตที่ปราศจากโทสะ จิตที่ปราศจากโมหะ ศีลเป็นกุศล มีจิตนี้เป็นสมมุตฐาน เพราะฉะนั้น วันหนึ่ง ๆ จิตของท่านเปลี่ยนไป เดี่ยวเป็นกุศลบ้าง เดี่ยวเป็นอกุศลบ้าง ก็เป็นสมมุตฐานของศีลที่เป็นกุศลบ้าง เป็นอกุศลบ้าง แต่จะต้องรู้ชัดตามความเป็นจริง

และพระผู้มีพระภาคตรัสว่า **ดูกร นายช่างไม้ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มั่งคิล แต่จะสำเร็จด้วยศีลหามิได้** มิใช่เพียงแต่ศีล แต่จะต้องเป็นการรู้ชัดในสภาพธรรม เพราะย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับหมดสิ้นแห่งศีลเป็นกุศลเหล่านั้น ของภิกษุนั้นด้วย

เป็นการเจริญสติปัฏฐานทั้งนั้น เพราะฉะนั้น ถ้าท่านผู้ฟังศึกษาพระไตรปิฎก ที่จะพ้นจากการเจริญสติปัฏฐานเพื่อบรรณปัญญาให้รู้ชัดในสภาพธรรมซึ่งเป็นจิตใจของท่านเองนั้น ไม่มีเลยที่จะพ้นไปได้ พระสูตรนี้เป็นพระสูตรที่ยาวแต่จะเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้ฟังที่จะได้เข้าใจเรื่องตัวท่านและความหมายของศีล ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาในชีวิตประจำวัน

ข้อความต่อไปมีว่า

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร นายช่างไม้ ก็ความดำริอันเป็นอกุศลเป็นไฉน

วันหนึ่ง ๆ คิดมากมายเท่าไรนับไม่ถ้วนเลยใช่ไหม ที่คิดนั้นเป็นความดำริทั้งนั้น ยังไม่ได้มา ก็คิดว่าทำอย่างไรถึงจะได้มา ดำริที่จะได้ ได้มาแล้วก็คิดอีก ดำริอีกว่าจะแบ่งปันสิ่งที่ได้มานั้นอย่างไรบ้าง จะรักษาไว้อย่างไร จะใช้อย่างไร จะเก็บไว้อย่างไร เมื่อไร อย่างไร ก็คิดไปอีก เพราะฉะนั้น วันหนึ่ง ๆ ก็มีแต่เรื่องของความดำริ

ซึ่งก็เป็นนามธรรม ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน และความดำริ ความคิด ในวันหนึ่ง ๆ ลองตรวจสอบดูว่า เป็นกุศลเท่าไร เป็นอกุศลเท่าไร สมมติว่า ได้อะไรมาสักอย่างหนึ่ง ความดำริในสิ่งที่ได้มานี้จะเป็นกุศลหรือจะเป็นอกุศล ตามธรรมตามักจะเป็นไปในทางไหน เมื่อยังเป็นอกุศลอยู่ ผู้ที่จะดับกิเลสจะขาดการระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้นตามปกติตามความเป็นจริงไม่ได้เลย ที่จะต้องรู้ว่า ขณะนั้นเป็นนามธรรมที่ตริที่ดำริ ที่คิด ที่เป็นกุศล หรือว่า ที่เป็นอกุศล

พระผู้มีพระภาคตรัสกับนายช่างไม้ปัญจกังคะ ต่อไปว่า

ดูกร นายช่างไม้ ก็ความดำริเป็นอกุศลเป็นไฉน

ดูกร นายช่างไม้ ความดำริในกาม ความดำริในพยาบาท ความดำริในการเบียดเบียน เหล่านี้ เรากล่าวว่า ความดำริเป็นอกุศล ก็ความดำริเป็นอกุศลนี้มีอะไรเป็นสมุฏฐาน แม้สมุฏฐานแห่งความดำริเป็นอกุศลเหล่านั้น เรากล่าวแล้ว ก็ต้องกล่าวว่า มีสัญญาเป็นสมุฏฐาน

สัญญาในที่นี้ คือ ความทรงจำ เป็นเจตสิก เป็นสภาพธรรมที่จำ

สัญญาเป็นไฉน แม้สัญญาเล่าก็มีมาก หลายอย่าง มีประการต่าง ๆ

สัญญาใดเป็นสัญญาในกาม เป็นสัญญาในพยาบาท เป็นสัญญาในการเบียดเบียน ความดำริเป็นอกุศล มีสัญญานี้เป็นสมุฏฐาน ก็ความดำริเป็นอกุศลเหล่านี้ดับลงหมดสิ้นในที่ไหน แม้ความดับแห่งความดำริเป็นอกุศลนั้น เราก็กว่าแล้ว

ดูกร นายช่างไม้ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สงัดจากกาม สงัดจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน มีวิตก มีวิจาร มีปีติ และสุข เกิดแต่วิเวกอยู่ ซึ่งเป็นที่ดับหมดสิ้นแห่งความดำริเป็นอกุศล

ก็ปฏิบัติอย่างไร จึงจะชื่อว่าปฏิบัติเพื่อความดับแห่งความดำริเป็นอกุศล

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ยังฉันทะให้เกิด พยายามปรารภความเพียร ประคองจิตไว้ ตั้งมั่น เพื่อมิให้อกุศลธรรมอันลามกที่ยังไม่เกิดเกิดขึ้น เพื่อละอกุศลธรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้ว เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น เพื่อความตั้งมั่น เพื่อความไม่เลือนหายเพื่อความเจริญยิ่ง เพื่อความไพบูลย์ เพื่อความเจริญ เพื่อความเต็ม

เปี่ยมแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

ดูกร นายช่างไม้ ผู้ปฏิบัติอย่างนี้แล ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อความดับแห่งความดำริเป็นอกุศล

ถ้าสติไม่ระลึก รู้ว่า คิด เป็นกุศลหรืออกุศลแล้ว วันหนึ่งคิดเป็นอกุศลมากสักเท่าไร คงไม่คิดที่จะดับความดำริที่เป็นอกุศล แต่ยิ่งสติระลึก รู้ เห็นอกุศลวัน ๆ หนึ่ง มากเหลือเกิน ก็จะเป็นปัจจัยให้คิดที่จะละ หรือดับอกุศลนั้นลงให้หมดสิ้นไป ถ้าไม่รู้ว่ามีมาก ก็ไม่คิดที่จะดับ แต่ถ้าสติระลึก รู้ เห็นว่ามีมาก ระลึกที่ไรก็เห็นว่ามีมากจริง ๆ ควรที่จะดับใหม่ หรือว่าควรที่จะสะสมให้มากยิ่งขึ้น

ข้อความตอนท้าย คือ การเป็นผู้ที่อบรม เพื่อความตั้งมั่น เพื่อความไม่เลือนหาย เพื่อความเจริญยิ่ง เพื่อความไพบูรณ์ เพื่อความเจริญ เพื่อความเต็มเปี่ยมแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สติแต่ละครั้งที่เกิด ก็เพื่อความตั้งมั่น เพื่อความไม่เลือนหาย เพื่อความเจริญยิ่ง เพื่อความไพบูรณ์ เพื่อความเจริญ เพื่อความเต็มเปี่ยมแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร นายช่างไม้ ก็ความดำริเป็นกุศลเป็นไฉน

ชอบไหมตอนนี้ ความดำริเป็นกุศล เมื่อสักครู่ออกุศลไม่ชอบ ตอนนี้ก็ชอบ ที่ดำริเป็นกุศล แต่ถ้ายังยึดถือว่าเป็นเราที่เป็นกุศลในขณะนั้น ในขณะนี้ก็ไม่มีหนทางเลยที่จะดับกิเลสสักอย่างเดียวได้หมดสิ้นเป็นสมุจเฉท เพราะฉะนั้น แม้แต่ความดำริที่เป็นกุศล ก็จะต้องรู้ว่าไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ปรากฏแล้วก็หมดไปเท่านั้น

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร นายช่างไม้ ก็ความดำริเป็นกุศลเป็นไฉน

ดูกร นายช่างไม้ ก็ความดำริในเนกขัมมะ ความดำริในอันไม่พยาบาท ความดำริในอันไม่เบียดเบียน เหล่านี้ เรากล่าวว่า ความดำริเป็นกุศล ก็ความดำริเป็น

กุศลนี้มีอะไรเป็นสมมุฐาน

ที่จะไม่มีสมมุฐาน เป็นตัวตนเกิดขึ้นมาด้วยอำนาจของความปรารถนา หรือ ความคิดว่าบังคับได้นั้น ไม่มี สภาพธรรมทั้งหลายล้วนอาศัยเหตุปัจจัยเกิดขึ้น แม้แต่ ความดำริเป็นกุศลก็มีสมมุฐาน

ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสว่า

แม้สมมุฐานแห่งความดำริเป็นกุศลนั้น เรากล่าวแล้ว ก็ต้องกล่าวว่า มีสัญญา เป็นสมมุฐาน

สัญญาเป็นไฉน แม้สัญญาก็มีมาก หลายอย่าง มีประการต่าง ๆ

สัญญาใดเป็นสัญญาในเนกขัมมะ เป็นสัญญาในอันไม่พยาบาท เป็นสัญญา ในอันไม่เบียดเบียน ความดำริเป็นกุศล มีสัญญานี้เป็นสมมุฐาน ก็ความดำริเป็นกุศล เหล่านี้ดับลงหมดสิ้นในที่ไหน แม้ความดับแห่งความดำริที่เป็นกุศลนั้น เราก็กล่าวแล้ว

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ บรรลุนิพพาน มีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน เป็น ธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ เพราะวิตก วิจารณ์สงบ มีปีติและสุขเกิดแต่ สมาธิอยู่ ซึ่งเป็นที่ดับลงหมดสิ้นแห่งความดำริเป็นกุศลเหล่านี้

ก็ปฏิบัติอย่างไร จึงจะชื่อว่าปฏิบัติเพื่อความดับแห่งความดำริเป็นกุศล

ต่อไปก็เป็นเรื่องของสติปัฏฐานคือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ยังฉันทะให้เกิด พยายามปรารภความเพียร ประคองจิต ไว้ ตั้งมั่น เพื่อมิให้อกุศลธรรมอันลามกที่ยังไม่เกิดเกิดขึ้น เพื่อละอกุศลธรรมอันลามก ที่เกิดขึ้นแล้ว เพื่อยังอกุศลที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น เพื่อความตั้งมั่น เพื่อความไม่เลือน หาย เพื่อความเจริญยิ่ง เพื่อความไพบูรณ์ เพื่อความเจริญ เพื่อความเต็มเปี่ยมแห่ง กุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

ดูกร นายช่างไม้ ผู้ปฏิบัติอย่างนี้แล ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อความดับแห่งความดำริ เป็นกุศล

ไม่ว่าจะเป็นความดำริที่เป็นกุศลขั้นไหนก็ตาม ต้องดับเป็นสมุจเฉต และที่จะ ดับเป็นสมุจเฉตได้ ก็เพราะรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงว่า ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล

ไม่ใช่ตัวตน เป็นสิ่งที่จะดับทั้งนั้น ไม่ว่าความดำรินนั้นจะเป็นความดำรินในกุศลธรรม เพราะเหตุไร เพราะเหตุว่า ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ไม่มีสภาวะ เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่อาศัยเหตุปัจจัยเกิดขึ้นแล้วก็หมดไป เพราะฉะนั้น ก็ควรที่จะดับแม้กุศล แม้ความดำรินที่เป็นกุศลด้วย

ข้อความต่อไป พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร นายช่างไม้ เราย่อมบัญญัติบุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นไฉนว่า เป็นผู้มีกุศลสมบูรณ์ มีกุศลอย่างยิ่ง เป็นสมณะถึงภูมิปฏิบัติอันอุดม ไม่มีใครรบได้

ซึ่งบุคคลที่พระผู้มีพระภาคตรัส ไม่ใช่บุคคลที่ปริพาชกกล่าว เพราะถ้าเป็นในลักษณะของปริพาชกแล้ว เพียงแต่เด็กอ่อนนอนหงาย แต่ว่าไม่กระทำการกายกรรม วจีกรรมที่เป็นทุจริต จะกล่าวว่าผู้นั้นเป็นผู้ที่มีกุศลสมบูรณ์ไม่ได้

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร นายช่างไม้ ภิกษุในธรรมนี้ เป็นผู้ประกอบด้วยสัมมาทิฏฐิเป็นของอเสขบุคคล ๑ สัมมาสังกัปปะเป็นของอเสขบุคคล ๑ สัมมาวาจาเป็นของอเสขบุคคล ๑ สัมมากัมมันตะเป็นของอเสขบุคคล ๑ สัมมาอาชีวะเป็นของอเสขบุคคล ๑ สัมมาวายามะเป็นของอเสขบุคคล ๑ สัมมาสติเป็นของอเสขบุคคล ๑ สัมมาสมาธิเป็นของอเสขบุคคล ๑ สัมมาญาณเป็นของอเสขบุคคล ๑ สัมมาวิมุตติเป็นของอเสขบุคคล ๑

เราย่อมกล่าวว่า บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการเหล่านี้แล้ว เป็นผู้มีกุศลสมบูรณ์ มีกุศลอย่างยิ่ง เป็นสมณะถึงภูมิปฏิบัติอันอุดม ไม่มีใครรบได้ ดังนี้

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว ช่างไม้ปัญจกัณเฑียรนี้ ชื่นชมพระภาสิตของพระผู้มีพระภาคแล้ว ดังนี้แล

จบสมณมุนติกบุตรสูตรที่ ๘

สำหรับเรื่องศีลที่จะกล่าวต่อไป นำมาจากพระไตรปิฎก ซึ่งบางที่ข้อความบางตอนท่านผู้ฟังจะพบในวิสุทธิมรรค ในหมวดของศีลนิตยเทศ ซึ่งเป็นการประมวลธรรม

เรื่องของศีลไว้ แต่ที่วิสุทธิมรรคประมวลธรรมเรื่องของศีลที่เป็นศีลนิเทศนั้น มาจากพระไตรปิฎกทั้งสิ้น แม้แต่ความหมายของคำว่าศีล ก็มีทั้งที่เป็นอกุศลและที่เป็นกุศล เพราะเหตุว่าสมุฏฐานของความประพฤติกที่เป็นไปทางกาย ทางวาจา นั้น มีจิตเป็นสมุฏฐาน ซึ่งบางขณะจิตก็เป็นอกุศล บางขณะจิตก็เป็นกุศล เพราะฉะนั้น ขณะใดที่จิตเป็นอกุศลศีล ความประพฤติทางกาย ทางวาจาก็เป็นอกุศล และขณะใดที่ความประพฤติทางกาย ทางวาจาเป็นกุศล ก็เป็นเพราะกุศลจิตเป็นสมุฏฐาน ซึ่งผู้ที่เจริญสติปัฏฐานที่เป็นจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน จะต้องระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรม คือ นามธรรมที่เป็นสมุฏฐานให้เกิดกุศลและอกุศลนั้นตามความเป็นจริง

เพราะฉะนั้น เรื่องของจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน เป็นเรื่องที่เว้นไม่ได้ เป็นเรื่องละเอียด เพราะเป็นเรื่องจิตใจของท่านเอง และเกี่ยวข้องกับตลอดเวลาชีวิตประจำวัน เพราะฉะนั้น การที่จะดับกิเลส ขัดเกลากิเลส ต้องระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดเพราะเหตุปัจจัยตามปกติ ที่เป็นชีวิตประจำวันจริง ๆ

ถ. เรื่องสัมผัสมาวาจา ทั้งกายด้วย ทั้งวาจาด้วย ทั้งจิตด้วย ก็การที่จะพูดอะไรต่ออะไรนี้ เป็นเหตุที่จะทำให้เกิดอกุศลได้ง่าย เราไม่พูดเสียเลยจะมีดีกว่าหรือ งง เว้นไม่พูดเสียเลยไม่ดีกว่าหรือ

สุ. ชีวิตจริง ไม่ใช่ชีวิตที่หลอกลวง หรือว่าเสแสร้งแกล้งทำขึ้นเป็นครั้งคราว มีใครที่จะไม่พูดเลยบ้าง ชีวิตจริง ๆ ท่านผู้ใดที่สติไม่เคยเกิดในขณะที่พูด อย่าไปกันไว้ไม่ให้สติเกิด เพราะสติเกิดได้ ระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้น จิตจะพอใจ ไม่พอใจอย่างไร หรือว่ากำลังจะกล่าวคำที่ไม่เหมาะสม สติเกิดขึ้นวิริตีไม่กล่าวคำนั้น สติปัฏฐานกำลังระลึกในสภาพของนามธรรม นี่เป็นความละเอียด ซึ่งบางท่านที่เป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐานจะสังเกตได้ว่า บางครั้งรู้ว่าเป็นสติที่วิริตี แต่ไม่รู้ว่าเป็นแต่เพียงนามธรรม เยื่อใยความเป็นตัวตนยังมี แต่ก็แสดงให้เห็นว่า สติที่อบรมแล้วนี้สามารถที่จะเกิดขึ้น ที่จะวิริตี แม้ว่าขณะนั้นไม่ได้ระลึกว่าเป็นแต่เพียงนามธรรม แต่ก็กระทำกิจการวิริตีเกิดขึ้น และเพราะอาศัยการอบรม

จนกระทั่งมีความชำนาญเพิ่มขึ้น แม้แต่ในขณะที่พูดก็รู้ว่า ควรหรือไม่ควรอย่างไร เป็นนามธรรมหรือเป็นรูปธรรม เป็นกุศลหรือเป็นอกุศลอย่างไร

เพราะฉะนั้น สติมีประโยชน์ จำปรารภนาในที่ทั้งปวง และถ้าขณะใดรู้ว่า ลักษณะนั้นก็เป็นแต่เพียงนามธรรมหรือรูปธรรมเท่านั้น ขณะนั้นเป็นสติปัฏฐานที่จะดับ การยึดถือนามรูปว่าเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตน และจะดับกิเลสอื่นได้เป็นสมุจเฉท ตามลำดับด้วย แต่ว่าการเจริญสติปัฏฐานไม่ใช่ฝัน ไม่ใช่ไปทำสิ่งที่ผิดปกติ ปกติของท่านพูด สติเกิดระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้น

ถ. อาจารย์บอกว่า สติย่อมจำปรารภนาในที่ทั้งปวง หมายความว่า สติ สมณะนี้ตั้งอยู่ในปัฏฐานแล้วหรือยัง

สุ. สติเป็นโสภณเจตสิก เกิดกับโสภณจิต เช่น กุศลจิต กิริยาจิต วิบากจิตที่เป็นโสภณ และสตินั้นเป็นไปในทานก็มี เป็นไปในศีลก็มี เป็นไปในความสงบของจิตก็มี แต่จะเป็นสติปัฏฐาน ก็ขณะที่ระลึกตรงลักษณะของปรมาัตถธรรมที่ปรากฏ และรู้ว่าลักษณะนั้นไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ขณะนั้นเป็นสติปัฏฐาน

ถ. ผมเพิ่งมาฟังคำบรรยายจากอาจารย์วันนี้ มีความรู้สึกว่าการเจริญสติปัฏฐานเพื่อให้รู้สภาพธรรมที่ปรากฏเป็นปกติ ตามความจริงในขณะนี้ นอกจากจะเป็นประโยชน์ในด้านของทางธรรมแล้ว ยังเป็นประโยชน์ของทางโลกด้วย คือ มนุษย์เราถ้ายึดมั่นถือมั่นมาก ก็มีกิเลส ทำให้มีจิตใจฟุ้งซ่าน แต่การยึดมั่นถือมั่นในทางโลกก็เป็นประโยชน์เหมือนกัน คือ คนที่ยึดมั่นถือมั่น ก็อาจมีความเพียรพยายาม ทำให้เกิดความสำเร็จ อยากจะเรียนถามท่านอาจารย์ว่า ถ้าเจริญสติปัฏฐานแล้ว ขัดเกลา กิเลสให้ลดลง จะทำให้ความพากเพียรที่จะทำงานให้สำเร็จทางโลกลดน้อยลงไปหรือไม่ครับ

๓๑๔

สุ. เรื่องของแต่ละบุคคลที่สะสมมา เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ พระเจ้าพิมพิสารเป็นพระอริยสาวก มหาอำมาตย์ของแคว้นราชคฤห์และแคว้นอื่น ๆ ก็เป็นสาวกของพระผู้มีพระภาค แต่ท่านเหล่านั้นก็ยังเป็นผู้กระทำกิจของตน และเป็นผู้ที่ขัดเกลากิเลสของตน โดยที่จะไปเปลี่ยนบุคคลนั้นให้กลายเป็นบุคคลอื่นก็ไม่ได้ แต่สำหรับท่านที่มีฉันทะ มีอุปนิสัยที่จะละอาคารบ้านเรือนเป็นบวรพิต แม้ท่านจะเป็นโอรสของพระเจ้าแผ่นดิน ท่านก็มีอุปนิสัยที่จะละอาคารบ้านเรือน รู้แจ้งอริยสัจธรรมในเพศของบวรพิต เป็นเรื่องที่แต่ละคนก็มีเหตุมีปัจจัยสะสมมาที่จะเป็นบุคคลนั้น

การเป็นสาวกของพระผู้มีพระภาค การเป็นพุทธบริษัท หรือการเป็นพระอริยเจ้า ไม่ใช่เปลี่ยนแปลงบุคคลนั้น ให้เลิกกิจการงานที่ได้สะสมมา แต่ว่าจะดับกิเลสให้หมดสิ้นไป เป็นประโยชน์แก่สังคมมากขึ้น อย่างพระเจ้าพิมพิสาร ท่านก็ไม่ได้สะสมสมบัติ ท่านก็เป็นพระอริยสาวก เป็นพระเจ้าแผ่นดิน เพราะเหตุว่าท่านไม่ได้สะสมมาที่จะละอาคารบ้านเรือนเป็นบวรพิต แต่บุคคลใดที่สะสมมาที่จะละอาคารบ้านเรือนเป็นบวรพิต ทำประโยชน์แก่พระศาสนาในทางธรรม นั่นก็เป็นสิ่งที่บุคคลอื่นบังคับบัญชาไม่ได้ ย่อมเป็นไปตามเหตุปัจจัยทั้งสิ้น ถ้าเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติจะทราบว่าทุกอย่างนี้เป็นไปตามเหตุปัจจัยแม้ตัวท่านเอง และบุคคลอื่น และถ้ายังดับกิเลสได้มากเท่าไร ก็เป็นประโยชน์แก่ธรรมและแก่โลกมากเท่านั้น เพราะเหตุว่าสามารถที่จะทำประโยชน์ให้แก่โลกได้มากขึ้น โดยที่ไม่มีกิเลส ไม่มีอกุศล ไม่มีความเห็นแก่ตัวเอง ที่จะไปทำประโยชน์แก่สังคมลดน้อยลง

ขออ่านจดหมายของท่านผู้ฟังท่านหนึ่ง ท่านเขียนมาจาก บ้านเลขที่ ๒/๑ ซอยอรรถวิมล ถนนราชปรารภ กรุงเทพมหานคร

วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรียน ท่านอาจารย์สุจินต์ที่เคารพ

ผมได้ติดตามฟังคำบรรยายของท่านอาจารย์มาประมาณ ๔ ปีเศษแล้ว จะขาดไปบ้างในบางครั้งก็เดินทางไปต่างจังหวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคใต้ ซึ่งถึงแม้ว่าผมจะได้นำวิทยุติดตัวไปด้วย แต่ก็เปิดรับไม่ได้ ผมสนใจเรื่องพุทธศาสนามาตั้งแต่เด็ก ขณะนี้ผมอายุได้ ๕๗ ปีแล้ว เมื่อเด็กคุณแม่สอนให้สวดมนต์ ไหว้พระ ทำบุญตักบาตร เมื่อเติบโตมาก็ได้เรียนเรื่องพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมชั้นสูง ผมได้เคยไปสังเกตการณ์การสังคายนาที่ประเทศพม่า เคยเดินทางไปนมัสการสังเวชนียสถาน ณ ประเทศอินเดียถึง ๒ ครั้ง เคยสนทนารธรรมกับท่านอาจารย์ใหญ่แห่งมหาวิทยาลัยนาแลนด์ รวมทั้งพระภิกษุสงฆ์ไทยผู้คงแก่เรียนหลายรูป ปรากฏได้ผลสรุปเพียงว่า ศาสนาพุทธมุ่งสอนให้มนุษย์ละกิเลส อันได้แก่ โกรธ โลภ หลง ผู้ใดละกิเลสดังกล่าวเป็นสมุจเฉทได้จึงจะได้เป็นพระอรหันต์ แต่ก็มาสงสัยอยู่ในปัญหาที่ว่า มนุษย์จะละกิเลสได้อย่างไรหนอ ผมเองก็ได้พยายามสกัดกั้นกิเลสอย่างเข้มข้น แต่ก็ไม่พบผลสำเร็จแต่ประการใด

ในการสังคมกับพระภิกษุบางท่าน ก็ยังไม่พบว่าท่านผู้ใดได้ละกิเลสแล้วโดยเด็ดขาด มีมิตรสหายหลายท่านเคยเข้าสำนักปฏิบัติ นั่งหลับตาภาวนากระทั่งตัวแข็งทื่อ เมื่อท่านผู้นั้นกลับออกมาจากห้องปฏิบัติ ก็คงปรากฏกิเลสเช่นเดิม ยิ่งทำให้ผมสงสัยลังเลใจมาก ชวนให้คิดไปว่า ศาสนาพุทธนี้คงจะเป็นไปได้เฉพาะพระพุทธรองค์ และพระอรหันต์ในยุคของพระพุทธรองค์เท่านั้น คงจะเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ในทางปฏิบัติสำหรับคนยุคปัจจุบันนี้แน่นอน

อย่างไรก็ดี ผมก็ได้ละความเพียร ผมได้ซื้อตำรับตำราทั้งภาษาไทยและต่างประเทศมาอ่าน มีตำราภาษาไทยบางเล่มสอนให้นั่งกายตรง ขาขวาทับขาซ้าย หลับตา ให้จิตกำหนดอยู่ที่ท้อง ยุบหนอ พองหนอ ผมก็ได้ปฏิบัติดู รู้สึกว่าไม่ยากเย็นอะไร แต่บางทีก็นึกขำอยู่คนเดียวโดยนึกว่า ปรัชญาของพุทธะทำไมถึงได้ง่ายอย่างนี้ไม่เห็นลึกซึ้งอะไรเลย ตำราได้อธิบายว่า ถ้าปฏิบัติไปเรื่อย ๆ ก็จะผ่านฌานขั้นสูงไปตามลำดับ จนกระทั่งเกิดปัญญารู้แจ้งนิพพาน ฟังดูแล้วก็ยิ่งสงสัย เพียงแต่หลับตา ยุบหนอ พองหนอ ปัญญาจะเกิดขึ้นได้อย่างไร หรือว่าตนเองยังโง่และเต็มไปด้วย

อริยชาอยู่ หนังสือยังได้อธิบายว่า การทำใจให้เป็นสมาธิ จะทำให้จิตในขณะนั้นเป็นสมาธิ ข้อนี้ผมพอจะเข้าใจ เพราะเป็นความจริงแบบกำปั้นทุบดินไม่ว่า คราวใดถ้าจิตมีสมาธิแน่วแน่อยู่นิ่งกับสิ่งหนึ่งสิ่งใด จิตในขณะนั้นก็ไม่ได้มีเวลาคิดในทางกิเลสอกุศล แต่ครั้นจิตเล็กเป็นสมาธิ มันก็เริ่มพอกพูนด้วยกิเลสตามเดิมอีก ครั้นจะนั่งทำสมาธิติดต่อกันไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งชีวิตดับลง มันก็ไม่น่าจะเป็นเช่นนั้น

ในเช้าวันหนึ่งซึ่งเป็นเวลาประมาณ ๕ ปีมาแล้ว ผมเพิ่งกลับมาจากต่างประเทศ ก็ได้เปิดวิทยุเพื่อหารายการต่าง ๆ ฟัง เผอิญพบคลื่นของสถานีที่ท่านอาจารย์กำลังบรรยายธรรมอยู่ เนื่องจากเป็นอภิมหายุคอยู่แล้ว จึงฟังไปเรื่อย ๆ พอจบลงก็เกิดความโสมนัส อาจารย์ได้บรรยายถึงเรื่องสติปัฏฐานว่า เป็นทางสายเดียวเพื่อเป็นการละกิเลส โดยได้กล่าวถึงโลกอันเต็มไปด้วยนามและรูป ซึ่งปรากฏขึ้นแล้วดับไป ณ ทวารต่าง ๆ ลักษณะอันเป็นไตรลักษณ์ อันได้แก่ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ผมรู้สึกตื่นเต้นที่สุด รำพึงในใจว่า ความเป็นอภิมหายุคของพระพุทธองค์อยู่ตรงนี้เอง นักปราชญ์ซึ่งมีชื่อเสียงเมื่อ ๑๐๐ กว่าปีมานี้ ก็เพิ่งจะค้นพบทฤษฎีแห่งความเคลื่อนไหวของวัตถุ หรือที่เรียกว่า อนิจจังของวัตถุ ตลอดจนทฤษฎีว่าด้วยความขัดแย้ง ซึ่งเป็นทฤษฎีที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบกว่า ๒๕๐๐ ปีมาแล้ว พระพุทธองค์ยังได้ทรงค้นพบคุณประโยชน์ของทฤษฎีนี้เมื่อนำไปประยุกต์เข้ากับเรื่องของชีวิต ทำให้บังเกิดผล คือ นิพพานขึ้น อันเป็นเรื่องสุดยอดของวิทยาการทั้งหลาย ทฤษฎีของพระองค์เป็นทางปฏิบัติเพื่อคลายกิเลสได้แน่นอน มีเหตุและผลรับกันและเป็นวิทยาศาสตร์ นับได้ว่าผมได้พบคำอธิบายที่ผมได้ไขว่คว้ามาช้านาน ตั้งแต่เช้าวันนั้นเป็นต้นมา

ผมเขียนจดหมายนี้มา เพื่อเป็นการบูชาพระคุณของท่านอาจารย์นั้นประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่ง ก็ใคร่ที่จะสมทบข้อคิดเห็นในปัญหาบางเรื่องซึ่งท่านผู้ฟังบรรยาย บางท่านได้ทำการซักถามครั้งแล้วครั้งเล่า อันได้แก่ ปัญหาเรื่องห้องปฏิบัติ และเรื่องรูปนัง

สำหรับปัญหาเรื่องห้องปฏิบัติ นั้น ถ้ามุ่งใช้เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติสมาธิ ในทางสมถกัมมัฏฐานก็คงจะไม่มีปัญหา เพราะเป็นที่ไม่พลุกพล่าน ตัดไปจากการ

สังคมนาติมิตร แต่ถ้าจะใช้สำหรับการเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานแล้ว ก็เป็นการเข้าใจผิด การเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานนั้น คือ การที่สติพิจารณาการเกิดดับของรูปนาม ถ้าวัดคำถามขึ้นว่า รูปนามเกิดดับอยู่ที่ไหนเล่า คำตอบก็คือ รูปนามเกิดดับทางทวารต่าง ๆ นั้นเอง และโดยไม่จำกัดว่า เราจะอยู่ที่บ้าน ที่ตลาด ห้องรับแขก ห้องนอน ห้องครัว ห้องปฏิบัติ หรือยานอวกาศ ในเมื่อเราทราบ ว่า รูปนามเกิดดับที่ทวาร โดยไม่จำกัดสถานที่ว่าเราจะอยู่ ณ ที่ใด เราจะเจริญสติปัฏฐานในที่ทุกสถาน ในกาลทุกเมื่อจะได้ไหม ก็ต้องตอบว่าได้

บางท่านได้กล่าวว่า การเรียนหนังสือยังต้องมีโรงเรียนและครูผู้สอน การไปห้องปฏิบัติก็คือการไปเรียนหนังสือกับครูที่โรงเรียน ข้อนี้เป็นการเปรียบเทียบที่ดีมาก แต่ท่านลืมไปว่า สถานที่ที่มีการบรรยายธรรมนั้นแหละคือโรงเรียน ส่วนผู้บรรยายแต่ละท่านก็คือครู การเจริญสติก็อาศัยปัจจัยเดียวกัน ฟังคำอธิบายจนเข้าใจแล้ว จึงจะเจริญได้ เมื่อยังไม่เข้าใจ ก็ทำการไต่ถามจนเข้าใจ ถ้าจะเจริญสติแต่ละครั้งจำเป็นต้องอาศัยห้องปฏิบัติพิเศษแล้ว พระอรหันต์ผู้ซึ่งมีปกติมีสติอยู่เป็นนิจจะอย่างไร การเจริญสติปัฏฐานเป็นการเผชิญหน้าไม่ใช่การหลีกเลี่ยง กิเลสที่บุกรุกเข้ามาเกาะใจเรานั้น มันผ่านเข้ามาทางทุกทวาร ฉะนั้น การป้องกัน หรือขับมันออกไป ก็ต้องเป็นหน้าที่ของสติปัญญาแต่ละทวารครบถ้วนทุกทวารเช่นเดียวกัน สติจะต้องติดตาม ฐานาม ฐานูปที่เกิดขึ้น เมื่อเราเผชิญหน้ากับของหอมหรือของเหม็น ของอร่อยหรือไม่อร่อย บุรุษหรือสตรีว่างาม กับศพที่ขึ้นอืด คำสรรเสริญหรือมรสุชาติ อารมณ์ที่ชอบใจหรือไม่ชอบใจอารมณ์ที่เป็นกุศลหรืออกุศล เพื่อปัญญาจะได้แทงตลอดว่า นามและรูปไม่ว่าจะเกิดขึ้นทางทวารใด ล้วนแต่เกิดขึ้นแล้วดับไป หาสาระอันใดไม่ได้เลย

เมื่อปัญญาชัดดังนี้แล้ว การปล่อยวางก็มีขึ้น การยึดถือก็ไม่มี ความร่ำร้อนอันเกิดจากการเผาผลาญของกิเลสก็หายไป ปรากฏแต่ความชุ่มฉ่ำ อิ่มเอิบเข้ามาแทนที่

ส่วนรูปนั้นนั้น ผมเคยได้ยินคำชี้แนะจากอาจารย์บางท่านว่า ให้นั่งขัดสมาธิหลับตาแล้วส่งใจออกไปดูรูปนึ่งของตัวเอง อย่างไรก็ดี เมื่อไม่กี่วันมานี้ได้มีผู้ฟัง

ท่านหนึ่งถามท่านอาจารย์เป็นทำนองว่า ขณะที่ท่านอาจารย์บรรยายอยู่นั้น ตาของท่านอาจารย์ได้เห็นหรือเปล่าว่า ท่านผู้ฟังต่างก็นั่งอยู่ เมื่อรูปนั่งมีจริงแล้วจะปฏิเสธได้อย่างไร ผมรู้สึกว่าคุณถามนี้ ผู้ถามอาจเข้าใจงานของจิตที่ปฏิบัติต่อนามและรูปในการเจริญสติไม่แจ่มแจ้งพอ

ในการเจริญสตินั้น รูปที่ปรากฏทางตา เราถือเอาเฉพาะสี่สังขาร ๔ อย่าง ที่มากระทบสัมผัสกับจักขุปสาท ส่วนการที่จะรู้ว่าเป็นคน ผู้หญิง ผู้ชาย กำลังนั่ง กำลังยืน หันซ้าย แลขวา นั้นเป็นงานต่อมาของนามประเภทอื่น แม้ทางทวารอื่นก็โดยนัยเดียวกัน

ในขณะที่ท่านอาจารย์บรรยายอยู่นั้น สมมติว่าท่านอาจารย์จะใช้เวลาช่วงว่างเพียงแวบเดียวเจริญสติทางตา สติของท่านอาจารย์ก็จะระลึกถึงสิ่งที่ปรากฏทันทีที่กระทบสัมผัส

ข้อความต่อไปเป็นเรื่องส่วนตัว เป็นเรื่องส่วนตัวของดิฉันเอง ซึ่งจะขอเข้าไป

การเจริญสติเป็นเรื่องปัจจุบัน ไม่ใช่อดีต หรืออนาคต ส่วนรูปนั่งนั้น เป็นท่าทางของสิ่งประชุมรวมกัน อนึ่ง ถ้าจะถือว่าท่านั่งจัดเข้าอยู่ในหมวดอิริยาบถก็ผิดอีก เพราะเรื่องอิริยาบถเป็นเรื่องที่จิตพิจารณาภิรชาหรืออาการที่ไหวไปของกาย เพื่อปัญญารู้ชัดว่า กิริยาที่ไหวไปนั้นเป็นขึ้นเพราะลม และจิตที่คิดเป็นปัจจัยร่วมกัน พึงเข้าใจด้วยว่า จิตที่คิด และจิตที่สั่งนั้น อันแรกถูก อันหลังผิด

เมื่อจิตเป็นอนัตตาแล้ว จิตจะสั่งอะไรไม่ได้เลย ถ้าจิตสั่งได้จริงแล้ว การบำเพ็ญเพียรเพื่อมรรคผลนิพพานก็น่าจะยากเย็นอะไร เพียงแต่ให้จิตสั่ง ก็สำเร็จ ถ้าตราบไถยังถือว่าจิตเป็นตัวตน ก็ไม่มีทางเข้าถึงวิปัสสนากัมมัฏฐานได้ แม้ขณะที่ท่านอาจารย์บรรยายธรรมอยู่ ก็ไม่ใช่ว่า จิตของท่านอาจารย์สั่งให้ท่านอาจารย์ต้องพูดอย่างที่พูด คำบรรยายทั้งหลาย ย่อมเป็นงานของจิตที่เป็นอนัตตา ได้ปฏิบัติไปตามปัจจัยปรุงแต่ง สิ่งที่เป็นปัจจัยมี อาทิเช่น ปัญญาของท่านอาจารย์ที่เกิดจากการศึกษา ไคร่ครวญจากคำสอนของพระพุทธองค์ ประกอบกับกุศลเจตนาอันเป็นคุณสมบัติของจิตที่ไม่คิดจะหลีกเร้นเฉพาะตัว แต่คิดไปในทางที่จะปฏิบัติวิเวกาทานนั้นด้วย

ก่อนจบจดหมายนี้ ผมขอฝากข้อคิดข้อหนึ่งมายังท่านผู้ฟังที่เพิ่งเริ่มฟังว่า จำเป็นมากที่จะต้องทำความเข้าใจในความรู้ขั้นพื้นฐาน อันเกี่ยวกับรูปนามของแต่ละทวารให้ถ่องแท้ เรื่องอื่น ๆ ก็จะเข้าใจง่ายขึ้น ข้อคิดเห็นที่ผมเสนอมาในจดหมายนี้ อันที่จริงก็ประมวลมาจากคำบรรยายของท่านอาจารย์ ถ้าได้ล่วงเกินท่านผู้หนึ่งผู้ใดโดยมิได้มีเจตนา ก็ขอได้โปรดอโหสิกรรมด้วย

สุดท้ายนี้ ผมขอส่งกุศลจิตมาบูชาคุณของท่านอาจารย์ และความปรารถนาดีมายังท่านผู้ฟังทุกท่าน ความสำเร็จมรรคผลนิพพาน จงบังเกิดมีแต่ทุกท่านเทอญ

ด้วยความเคารพ

สุ. ขออนุโมทนาในกุศลจิตของท่านเจ้าของจดหมาย ท่านผู้ฟังมีอะไรที่สงสัย หรือที่เป็นความคิดเห็นของท่านประการอื่นอีกบ้างไหม

ธ. ตามจดหมายของท่านผู้เขียนมานี้ รู้สึกว่ามีความเรียบร้อยดีมาก และรู้สึกว่าท่านเข้าใจอะไร ๆ อยู่มากที่สุดทีเดียว แต่ยังมีสะกิดอยู่บ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น ปัญหาเรื่องรูปนั้ ซึ่งปัญหานี้ความจริงท่านอาจารย์ก็ได้อธิบาย หรือว่าแยกแยะออกไปมากมาย แต่ก็ยังไม่สามารถทำความเข้าใจให้ถ่องแท้แก่บางท่านได้ ผมใคร่จะขอทบทวนอีกสักหน่อย ขออภัยท่านอาจารย์ และท่านผู้ฟังด้วย ถ้าจะผิดพลาดไปประการใด

เรื่องรูปนั้ ความจริงตาเห็นสีเท่านั้นเอง และสีที่เห็นกับสีที่เพดานนี้ หรือสีที่พื้นนี้ หรือสีที่ไหน ๆ ก็สีทั้งนั้น จะเป็นอย่างไรไปไม่ได้ แม้กระทั่งภาพที่ปรากฏเป็นรูปร่างท่าทางอะไรต่าง ๆ นั้น ก็แค่สี แต่ถ้าถามใครว่าเห็นอะไร เขาก็ต้องบอกว่า เห็นคนนั้ นี่แหละที่ยังสับสนกันอยู่ว่า ทำไมสีจึงกลายเป็นคนนั้ไปได้

สีก็เป็นปรมาณูธรรมอย่างหนึ่ง ที่นี้คนนี้มาจากไหน คนนี้ก็บัญญัติมาจากสีหรือตั้งชื่อให้แก่สีนั้นเอง ที่เป็นแว่ ๆ แหว่ง ๆ โหว่ ๆ ก็มาตั้งชื่อว่าอย่างนี้ เป็นคนอย่างนี้ เป็นแมวอย่างนี้ เป็นช้างอย่างนี้ เป็นนกอย่างนี้ เป็นงูอย่างนี้ ก็ตั้งชื่อให้แก่สีนั้น เมื่อตั้งชื่อให้แก่สีแล้วเช่นนั้น อาการต่าง ๆ ก็ปรากฏออกมา เช่นว่า มีท่าทางนั้บ้าง ยืนบ้าง นอนบ้าง บินบ้าง เลื้อยบ้าง วายนั้บ้าง สารพัดที่จะตั้งชื่อขึ้นมา ตั้งขึ้นมา

ทำไม ก็ตั้งขึ้นมาเพื่อจะได้รู้กันว่า สิ่งนั้น สิ่งนี้เป็นอย่างนั้น เป็นอย่างนี้ ไม่ใช่จะไปนึกว่าสืออย่างเดียวแล้วไม่สามารถจะพูดอะไรกันได้ ไม่รู้เรื่องกัน การตั้งชื่อนี้ ชื่อกต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นมา พอตั้งชื่อเสร็จแล้ว ก็มาติดอยู่ที่ชื่อนี้เอง พอติดที่ชื่อนี้ ก็เอาชื่อเหล่านี้มาไว้ในใจ มีอะไรปรากฏขึ้นก็บอกว่านี่คน นี่สัตว์ แต่เราลืมไปอีกจุดหนึ่งว่า การปฏิบัติวิปัสสนา หรือการเจริญสตินี้ มีหลักเกณฑ์อยู่ประการหนึ่งซึ่งสำคัญมากกว่า จำเป็นที่จะต้องถอนความเป็นตัวตน ถอนความเป็นสัตว์ เป็นบุคคลออก เมื่อถอนออกแล้ว รูปนั้นจะอยู่กับอะไร คนสัตว์ไม่มีแล้ว ทำทางเหล่านั้นจะมีอะไรอยู่ ทำทางเหล่านั้นก็ดี เดินก็ดี ยืนก็ดี นั่งก็ดี นอนก็ดี ก็ตั้งชื่อมาจากสิ่งที่เป็นคน เป็นสัตว์ เป็นอัตตานั้นเอง เมื่อถอนสิ่งเหล่านั้นออกเสียแล้ว ก็มีแต่สี ธรรมชาติของสีนั่นเอง และสีนี้โดยปรมาัตถ์แล้ว นั่งได้หรือ ยืนได้หรือ นอนได้หรือ ทุกคนก็พอจะตอบได้ว่า สีนี้นั่งนอน ยืน เดินอะไรไม่ได้เลย

ที่นี้เราเข้าใจกันอย่างไรจึงบอกว่า รูปนี้เป็นนั่ง นั่งนี้เป็นบัญญัติ จริง ๆ ในสติปัฏฐานเขาก็มีบัญญัติไว้เหมือนกัน บอกไว้ว่า เป็นเรื่องอริยาบถ

๓๑๕

ด. ผมจะสมมติว่า ตัวผมเองขณะนี้ ที่ท่านมองเห็นอยู่นี้ ท่านก็บอกว่าเห็นคนกำลังยืนอยู่ กำลังพูดด้วย ผมขอให้ท่านลองย่อตัวของผมลงไปให้เล็ก ๆ กลับเข้าไปในท้องมารดาใหม่ เข้าไป ๆ จนถึงเริ่มปฏิสนธิ เมื่อเริ่มปฏิสนธิ นั้น ก็เป็นจุดน้ำเล็กน้อยเดียว ไส้แจ่ว เล็กน้อยเหลือเกิน ไม่นิ่ง ไม่นอน ไม่มียืน ไม่มีเดิน ต่อมาสัก ๗ วัน จุดน้ำนั้นก็ค่อย ๆ ขุ่นขึ้นอีกหน่อย ต่อมาอีก ๗ วัน ก็ค่อย ๆ ขุ่นขึ้นมาอีกนิดหนึ่ง และต่อมาอีกสัก ๗ วัน ก็เป็นก้อนเนื้อขึ้นมาอีกนิดหนึ่ง เป็นก้อนขึ้นมา แม้เป็นก้อนขึ้นมาอย่างนั้น หรือแม้กระทั่งต่อมาอีก จนเกิดปุ่มขึ้นมา ๕ ปุ่ม ซึ่งเรียกกันว่า ปัญจสาขาก็ยังไม่ปรากฏว่ามีนั่ง นอน ยืน เดินอยู่ที่นั่นเลย

แต่ว่าต่อจากขณะปฏิสนธิ นั้น รูปซึ่งเกิดจากจิตที่เรียกว่ามีจิตเป็นปัจจัยนี้มีแล้ว ไม่ใช่ว่าไม่มี ที่นี้รูปต่าง ๆ นี้ที่อยู่ในท้องมารดาก็ค่อย ๆ เจริญขึ้นทีละเล็กทีละน้อย ก็แลเห็นเป็นสีธรรมดา ให้ใคร ๆ ดู ก็เป็นสีอย่างหนึ่ง หรือเป็นวัตถุอย่างหนึ่ง หรืออะไรอย่างหนึ่งก็สุดแล้วแต่ จนกระทั่งคลอดออกมาจากครรภ์มารดา

เมื่อคลอดออกมาแล้ว ผู้เห็นบอกได้ทันทีว่า นี่คน ทำไมจึงเอาคนมาพูด เขาเห็นคน ความจริงเขาเห็นหรือเปล่า เขาเห็นแต่สิ่งที่เป็นสี แต่ว่าความจำของเขา จำได้ว่า อย่างนี้ที่ไว้ ๆ แหว่ง ๆ อย่างนี้ ชื่อว่าคน เมื่อคนมีขึ้นมาอย่างนั้น ท่าทางกิริยาอะไรต่าง ๆ ยกแขน แกว่งแขน ร้องให้ ดีดดิน อะไรต่าง ๆ ปรากฏขึ้น ปรากฏเนื่องจากความเป็นคน ไม่ได้เนื่องจากความเป็นสี ถ้าเราจับตาดูจริง ๆ ก็จะเป็นเช่นนั้น

ก็เป็นที่ยอมรับทั่วกันแล้วว่า ที่จะเจริญสติปัฏฐานนั้น ต้องรู้แค่ปรมาตถ์เท่านั้น ไม่ใช่รู้ชื่ออะไรต่าง ๆ ซึ่งปรมาตถ์ก็มีรูป มีจิต มีเจตสิกมาประชุมรวมกันเข้า แล้วก็ทรงอยู่ ตั้งอยู่ ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง แล้วเราก็ตั่งชื่อให้ อย่างนี้เรียกว่า คน อย่างที่

ผมได้เรียนแล้ว อย่างนี้เรียกว่าสัตว์ อย่างนี้เรียกว่าม้า เมื่อมีคน มีสัตว์ มีอัตตาขึ้นมา เช่นนั้น อริยาบถต่าง ๆ ของสิ่งเหล่านี้ก็ตามมา

แต่ที่พูดกันว่า รูปนั้งนี้ ถ้าพูดว่า นั้งอยู่นี้มีรูปอะไร ถ้าอย่างนี้ก็จะไม่มีใครสงสัยเลย ที่ท่านทั้งหลายนั้งอยู่นี้มีรูปอะไรบ้างปรากฏ ถ้าอย่างนี้ไม่มีใครสงสัย แต่ถ้าเอารูปนั้งเข้ามา ทุกคนก็จะต้องสงสัย ผมเองผมก็สงสัยมานานเต็มที แล้วก็ชักใช้ไม่ได้เลยกับท่านผู้ที่ใช้คำนี้กันมานาน ก็ไม่ได้ความแจ่มชัดอย่างไร ท่านก็บอกว่าท่าทางอย่างไรเล่า ท่านก็ว่าอย่างนี้ทุกที ผมก็ไม่รู้จะว่าอย่างไร แต่ความเข้าใจของผมก็เข้าใจอย่างที่ท่านอาจารย์สุจินต์ท่านได้แยกแยะชี้แจงออกมา ชัดเจนทุกแง่ทุกมุมหมดแล้ว แม้กระนั้นรูปนั้งก็ยังไม่หมดไปอีก

ผมคิดว่าสักวันหนึ่ง หรือว่าในอนาคตอันใกล้นี้ คำว่ารูปนั้ง รูปนอน คงจะค่อย ๆ จางหายไป กลายเป็นว่า ขณะที่นั้งอยู่นี้มีอะไรปรากฏให้รู้ มีลักษณะอะไรปรากฏให้รู้ได้ อาจจะมีเห็นทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายก็สุดแล้วแต่ อะไรก็ได้ ก็นั้งอยู่อย่างนี้ ไม่ใช่ไปรู้รูปนั้ง รูปนั้งเป็นอย่างไรก็ไม่รู้ เมื่อไม่รู้ก็เอาอาการที่ไม่รู้นี้ พยายามที่จะให้รู้ให้ได้ รู้ไม่ได้ เพราะไม่มี

สุ. ท่านผู้ฟังก็ได้ฟังความคิดเห็นของท่านผู้ฟังที่พยายามจะให้เห็นความต่างกันของสิ่งที่ปรากฏทางตา กับความรู้ในความหมายของสิ่งที่ปรากฏ

ดิฉันเข้าใจว่า เวลานี้ปัญหาอยู่ที่ว่า รูปนั้งคืออะไร เพราะท่านจะได้ยินบ่อย รูปนั้ง รูปนอน รูปยืน รูปเดิน ไม่มีใครปฏิเสธเลยว่า ที่กำลังนั้ง กำลังนอน กำลังยืน กำลังเดิน หรือว่าจะเป็นคลาน จะเป็นอะไรก็ได้แล้วแต่ เป็นรูป ไม่ใช่นามธรรม เพราะชื่อนามธรรมเป็นสภาพรู้ แต่ว่ารูปอะไรที่กำลังนั้ง ความเข้าใจนี้จะต้องชัดเจนต่อไปอีก ไม่มีใครปฏิเสธเลยว่า ที่กำลังนั้งอยู่ จะเป็นสัตว์ จะเป็นคนที่กำลังนั้ง ทุกท่านก็ยอมรับ รู้ว่าที่เข้าใจว่าคนกำลังนั้งนั้นคือรูปธรรม เพราะฉะนั้น ที่กำลังนั้งอยู่นี้ เป็นรูปจริง เป็นรูปหลาย ๆ รูป มีลักษณะต่างกันเป็นรูปต่าง ๆ ชนิดที่ประชุมรวมกัน เมื่อประชุมรวมกันแล้ว ก็ต้องทรงอยู่ ตั้งอยู่ในอาการหนึ่งอาการใด ที่จะใช้คำสมมติเรียกให้เข้าใจกันว่า กำลังอยู่ในอาการนอน หรืออาการยืน หรืออาการนั้งก็ตามแต่

และกายานุปัสสนาสติปัฏฐานนั้น คือ การรู้กายตามความเป็นจริงว่า เป็นกายไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน

รูปธรรมก็มีมากหลายอย่าง ทั้งหมดที่ทรงแสดงไว้ก็เป็น ๒๘ รูป เป็นรูปปรมาณู แต่รูปที่มีสภาวะจริง ๆ เฉพาะของตนมีเพียง ๑๘ รูป ส่วนอีก ๑๐ รูปเป็นอาการ หรือ วิจารณ์ของรูป ๑๘ รูปนั้น เพราะฉะนั้น การศึกษาธรรมโดยละเอียด ตรวจสอบกับความ เป็นจริง จะทำให้ปัญญาที่รู้จริงเกิดขึ้นรู้สภาพธรรมนั้น ข้อสำคัญ สิ่งที่กำลังปรากฏใน ขณะนี้ทั้งหมด ทางตาที่กำลังเห็น หรือว่ากำลังปรากฏให้เห็นทางตา ทางหูที่กำลังได้ยิน และเสียงที่ปรากฏให้รู้ได้ทางหูเหล่านี้ เป็นต้น เป็นสภาพธรรมที่มีจริง เป็นของจริงที่กำลังปรากฏ มีลักษณะจริง ๆ ปรากฏให้รู้ ปัญญาสามารถที่จะรู้ความจริงของสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้ ในเมื่อสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีลักษณะจริง ๆ กำลังปรากฏให้รู้ ทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ แล้วท่านจะไปรู้อื่นได้ไหม

ถ. เรื่องของรูปนั้น คงจะเข้าใจพอแล้ว แต่ท่านผู้เขียนจดหมายนั้น ท่านได้กล่าวถึงเรื่องจิตสิ่ง ท่านเข้าใจว่า จิตนี้สิ่งไม่ได้ แต่มีบรรยายกันอยู่มากเหมือนกันเรื่องจิตสิ่งนี้ว่า ถ้าไม่สั่งแล้วรูปนี้จะเป็นอะไรไปได้ เพราะรูปนี้อยู่ในอำนาจของจิต อยู่ในปกครองของจิต ท่านก็อธิบายของท่านไป ที่นี้ก็มีเรื่องที่น่าใคร่ครวญอยู่ สมมติว่าจิตสั่ง กำลังเดิน ๆ แล้วไปสะดุดก้อนหินหกล้มไป นี่ไม่ใช่เจตนาของผมที่จะหกล้มแน่ ๆ หรือใคร ๆ ก็ตาม เหมือนกันหมด ไม่ต้องการหกล้มเลย แต่ผมก็หกล้มลงไป คงจะเป็นจิตสั่งให้หกล้มลงไปในเอาหน้ากระแทกหิน หรืออย่างไรก็ไม่ทราบ นี่ก็น่าสงสัยอยู่ ถ้าจิตสั่งอย่างนั้น จิตก็แยบเต็มที สั่งอะไรไม่เข้าท่าเสียเลย รู้สึกว่าจิตสิ่งนี้คงจะมีอะไรแปลก ๆ อยู่บ้างเหมือนกัน

สุ. เรื่องของสภาพธรรมที่เป็นจริง เป็นเรื่องที่ละเอียด และเป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้ เพราะฉะนั้น ถ้าธรรมใดยังติด ๆ ขัด ๆ รู้สึกว่ายังไม่สมบูรณ์ด้วยเหตุผล ก็แสดงว่าธรรมนั้นไม่จริงเสียแล้ว

รูปมีสมุฏฐาน ๔ คือ บางรูปมีกรรมเป็นสมุฏฐาน บางรูปมีจิตเป็นสมุฏฐาน บางรูปมีเหตุเป็นสมุฏฐาน บางรูปมีอาหารเป็นสมุฏฐาน จักขุปสาท โสตปสาท ฆาน

ปสาท ชิวหาปสาท กายปสาท เหล่านี้มีกรรมเป็นสมุฏฐาน และในขณะที่ปฏิสนธิกรรมเป็นปัจจัยให้ปฏิสนธิจิตเกิดพร้อมกับกัมมชรูป ไม่มีผู้ใดที่จะสามารถสร้างรูปที่เกิดเพราะกรรมได้เลย แล้วแต่เป็นผลของกรรมอะไรที่จะให้รูปเกิดขึ้นในภุมิที่มีขันธ ๕ จะเป็นรูปของสัตว์ดิรัจฉาน หรือรูปของมนุษย์ หรือรูปของเทพใด ๆ ก็ตาม กรรมนั้นก็ทำให้ปฏิสนธิจิตเกิดพร้อมกับกัมมชรูปในปฏิสนธิขณะ พร้อมกันทันทีในอุปาทขณะ เพราะว่าจิตดวงหนึ่ง ๆ ขณะหนึ่ง ๆ นั้น มี ๓ ขณะย่อย หรือขณะเล็ก คือ อนุขณะ ในจิตขณะหนึ่งจะแบ่งเป็น ๓ ขณะเล็ก คือ อุปาทขณะ ขณะที่เกิดขึ้น ฐิติขณะ ขณะที่ยังไม่ดับ กังคขณะ ขณะที่ดับ

ผู้ที่ทรงตรัสรู้สภาพธรรมโดยตลอด ได้ทรงแสดงไว้โดยละเอียดว่า รูปใดเกิดจากสมุฏฐานใด และเกิดขึ้นในขณะใด เช่น กัมมชรูปเกิดพร้อมกับปฏิสนธิจิตในอุปาทขณะของปฏิสนธิจิต ซึ่งกรรมเป็นสมุฏฐาน เป็นปัจจัยให้รูปนั้นเกิดขึ้น เมื่อปฏิสนธิจิตดับไปแล้ว ปฐมภวังค์ที่สืบต่อจากปฏิสนธิจิต เป็นภวังคจิตดวงแรก มีรูปที่เกิดเพราะจิตเป็นสมุฏฐาน เกิดพร้อมกับปฐมภวังค์ ในอุปาทขณะของปฐมภวังค์ คือ ทันทีที่จิตเกิด ก็เป็นปัจจัยให้รูปที่เกิดเพราะจิตเกิดพร้อมกันในอุปาทขณะ จิตจะทันสั่งอะไรไหม หรือว่าจิตดวงไหนจะไปสั่งให้รูปนั้นเกิด แต่ถ้ารู้ความจริง จะเห็นความเป็นอนัตตา แม้จะไม่อยากจะร้องให้ แต่ว่าจิตประเภทนั้นเกิดขึ้นแล้ว เป็นสมุฏฐานให้รูปนั้นเกิดเพราะโทมนัสเวทนาขั้นนั้น นี่เป็นสมุฏฐาน แต่ไม่ใช่สั่ง ก็เป็นเรื่องธรรมดาที่ถ้าท่านเข้าใจธรรมคลาดเคลื่อนไป ธรรมก็จะไม่สอดคล้องกัน และจะทำให้เกิดความสงสัยเคลือบแคลง เพราะเหตุว่าไม่สมนุญในเหตุในผล

การเจริญกุศลมีทุกชั้นในพระพุทธศาสนา ทั้งชั้นของท่าน ชั้นของศีล ชั้นของสมถภาวนา และชั้นของวิปัสสนา ซึ่งเป็นการอบรมเจริญสติปัญญา และถ้าท่านจะตรวจสอบในพระไตรปิฎก ไม่ว่าจะเป็นสูตรใด ข้อความใด ที่เกี่ยวกับสถานที่ที่สงบสดหลีกเร้นแล้ว ก็จะไม่พ้นจากเรื่องของฌาน

ขอกล่าวถึง **อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต อุปาลีสสูตร** ซึ่งมีข้อความว่า

ครั้งนั้นแล ท่านพระอุบาลีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ ถวายบังคม แล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ปรารถนาเพื่อส้องเสพเสนาสนะ คือ ป่า และราวป่าอันสงัด

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร อุบาลี เสนาสนะ คือ ป่าและราวป่าอันสงัด อยู่ลำบาก ทำความวิเวก ได้ยาก ยากที่จะอธิมรย์ในการอยู่ผู้เดียว ป่าทั้งหลายเห็นจะนำใจของภิกษุผู้ไม่ได้สมาธิไปเสีย

ดูกร อุบาลี ผู้ใดพึงกล่าวอย่างนี้ว่า เราเมื่อไม่ได้สมาธิ จะส้องเสพเสนาสนะ คือ ป่าและราวป่าอันสงัด ผู้นั้นจำต้องหวังข้อนี้ คือ จักจมน้ำ หรือจักพึงชาน

สำหรับฉานจิต หลายท่านบอกว่า คนนั้น คนนี้ บรรลุถึงเนวสัญญานาสัญญายตนะ เคลิ้ม ๆ ไป อะไรก็รู้สึกไม่แน่นอน กำลังอยู่ในระหว่างเคลิ้ม ก็เป็นเนวสัญญานาสัญญายตนะ แต่เรื่องของฉานจิตเป็นเรื่องที่ระงับอกุศลวิตก เพราะธรรมชาติของผู้ที่ไม่ได้เจริญความสงบของจิต ในขณะที่เห็น ตรึงไปด้วยกามฉันทะ ความพอใจในสิ่งที่เห็น นี่เป็นเรื่องของผู้ที่รู้ตัวเอง รู้กิเลสของตนตามความเป็นจริง

สำหรับฉานจิตที่จะเกิดได้นี้ เป็นเรื่องที่ยาก ไม่ใช่เรื่องที่ย่าย และคนในครั้งโน้น ก็เป็นผู้ที่สามารถที่จะอบรมเจริญทั้งสมถภาวนา ได้คุณวิเศษทางฝ่ายสมถภาวนา ด้วย วิปัสสนาภาวนาด้วย ตรงตามความเป็นจริง

ท่านผู้ฟังควรที่จะได้ทราบถึงความยากของการที่จะเจริญฉานจิต ใน มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ สมณทฺถนทิกสูตร ซึ่งข้อความนี้ก็ได้เคยกล่าวถึงมาแล้ว แต่เพื่อที่จะชี้ให้ท่านผู้ฟังเห็นความยากของการอบรมเจริญสมถภาวนาที่จะบรรลุฉานจิต ก็ขอกล่าวถึงอีกครั้งหนึ่ง

ใน สมณมฺถนทิกสูตร มีข้อความว่า

พระผู้มีพระภาคตรัสกับนายช่างไม้ชื่อปัญจกังคะว่า

ดูกร นายช่างไม้ ก็ความดำริอันเป็นอกุศลเป็นไหน

ความดำรินี้เป็นนามธรรม คือ วิตก หรือวิตกเจตสิก

ดูกร นายช่างไม้ ความดำรินอก ความดำริในพยาบาท ความดำริในการเบียดเบียนเหล่านี้ เรากล่าวว่า ความดำริเป็นอกุศล

ท่านผู้ฟังต้องเป็นผู้ที่ตรงต่อตัวเอง วันนี้ดำริเป็นอกุศลเท่าไรแล้ว ถ้าไม่รู้ ก็ไม่ทราบความดำริ คือ วิตกเจตสิกที่เป็นอกุศล เกิดมากมายนับไม่ถ้วนแล้ว

ข้อความต่อไป

ก็ความดำริเป็นอกุศลนี้ มีอะไรเป็นสมุฏฐาน แม้สมุฏฐานแห่งความดำริเป็นอกุศลเหล่านั้น เรากล่าวแล้ว ก็ต้องกล่าวว่า มีสัญญาเป็นสมุฏฐาน

สัญญาเป็นไฉน แม้สัญญาเล่าก็มีมาก หลายอย่าง มีประการต่าง ๆ

สัญญาใดเป็นสัญญาในกาม เป็นสัญญาในพยาบาท เป็นสัญญาในการเบียดเบียน ความดำริเป็นอกุศล มีสัญญานี้เป็นสมุฏฐาน ก็ความดำริเป็นอกุศลเหล่านี้ดับลงหมดสิ้นในที่ไหน แม้ความดับแห่งความดำริเป็นอกุศลนั้น เราก็กล่าวแล้ว

ดูกร นายช่างไม้ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สงัดจากกาม สงัดจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน มีวิตก มีวิจาร มีปีติ และสุข เกิดแต่วิเวกอยู่ ซึ่งเป็นที่ดับหมดสิ้นแห่งความดำริเป็นอกุศล

เพราะฉะนั้น ท่านผู้ฟังที่เห็นว่า วิตกเจตสิกที่เกิดขึ้นไปกับรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ จะดับจริง ๆ ไม่ให้เป็นอกุศลได้ ก็ต่อเมื่อบรรลุปฐมฌาน นั้นนัยหนึ่ง คือนัยของการเจริญสมถภาวนา แต่ที่จะดับสนิทเป็นสมุจเฉท พระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า

ก็ผู้ปฏิบัติอย่างไร จึงจะชื่อว่าปฏิบัติเพื่อความดับแห่งความดำริเป็นอกุศล

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ยังฉันทะให้เกิด พยายามปรารภความเพียร ประคองจิตไว้ ตั้งมั่น เพื่อมิให้อกุศลธรรมอันลามกที่ยังไม่เกิดเกิดขึ้น เพื่อละอกุศลธรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้ว เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น เพื่อความตั้งมั่น เพื่อความไม่เลือนหายเพื่อความเจริญยิ่ง เพื่อความไพบูลย์ เพื่อความเจริญ เพื่อความเต็มเปี่ยมแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

ดูกร นายช่างไม้ ผู้ปฏิบัติอย่างนี้แล ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อความดับแห่งความดำริ เป็นอกุศล

ดับเป็นสมุจเฉท ไม่เกิดอีกเลย แต่อย่างฉานจิต พอสิ้นสุดวิธีของฉานจิต ไม่มีอะไรไปยับยั้งสภาพธรรมได้เลย เมื่อมีเหตุปัจจัยที่จะต้องเกิด ยังมีอกุศลอยู่ วิตกกิริยาไปจรดไปในอารมณ์ เป็นความดำริที่เป็นอกุศล แต่ถ้าจะดับจริง ๆ ต้องเป็นผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐาน เพราะเหตุว่าถ้าเกิดความพอใจขึ้นทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย หรือทางใจ หรือเกิดความไม่แช่มชื่นขึ้นเนื่องจากอารมณ์ที่ปรากฏ และสติไม่เกิดขึ้นทันทีที่จะระลึกได้ว่า ลักษณะนั้นก็เป็นแต่เพียงนามธรรมเท่านั้น จะละการยึดถือสภาพธรรมทั้งหมดว่าเป็นสัตว์ เป็นตัวตนได้ไหม ก็ไม่ได้ แต่ที่จะละได้ ก็เพราะสติเกิดขึ้นทันที เพื่อละอกุศลธรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้ว เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น เพื่อความตั้งมั่น เพื่อความไม่เลือนหาย เพื่อความเจริญยิ่ง เพื่อความไพบูรณ์ เพื่อความเจริญ เพื่อความเต็มเปี่ยมแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

ดูกร นายช่างไม้ ผู้ปฏิบัติอย่างนี้แล ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อความดับแห่งความดำริ เป็นอกุศล

แต่เรื่องของการติด ติดละเอียดมากในนามธรรมและรูปธรรมทั้งปวงที่ยังไม่รู้แจ้งว่า เป็นแต่เพียงสภาพของนามธรรมและรูปธรรมเท่านั้น เพราะฉะนั้น แม้แต่ผู้ที่บรรลุปฐมฌาน รู้สภาพของจิตที่ประกอบด้วยเจตสิกในขณะนั้นว่า การจรดในอารมณ์ของสมถภาวนาเป็นสภาพของเจตสิกที่เป็นอกุศลธรรม ที่เกิดกับจิตที่สงบขึ้นสมาธิขึ้น ฉานจิต แต่ผู้ที่ยังเห็นโทษของวิตกเจตสิก ก็ต้องการที่จะละแม้วิตกเจตสิกที่เป็นอกุศล เพราะฉะนั้น วิธีระงับแม้วิตกเจตสิกที่เป็นอกุศลนั้น สำหรับผู้ที่รู้โดยการเจริญสมถภาวนา ก็เจริญสมาธิให้มั่นคงยิ่งขึ้น โดยฝึกหัดระงับจิตที่จะให้ระลึกในอารมณ์ซึ่งเป็นที่ตั้งของความสงบโดยไม่ต้องอาศัยการจรด คือ ไม่อาศัยวิตกเจตสิก ก็พยายามที่จะระงับจิต ฝึกหัดอบรมที่จะให้เป็นสภาพของจิตที่ระงับอยู่ในอารมณ์ ซึ่งทำให้จิตสงบ เป็นอัปปนาสมาธิ

เพราะฉะนั้น ผู้ที่เจริญสมถภาวนานี้ ก็อบรมเจริญเพื่อที่จะให้บรรลุทุติยฌาน
ซึ่งเป็นการดับวิตกเจตสิก เพราะแม้ในปฐมฌานจะเป็นกุศลก็จริง แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่ยัง
หยาบ เป็นสิ่งที่ควรละ

๓๑๖

ซึ่งข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร นายช่างไม้ ก็ความดำริเป็นกุศลเป็นไฉน

ดูกร นายช่างไม้ ความดำรินในเนกขัมมะ ความดำรินอันไม่พยาบาท ความดำรินอันไม่เบียดเบียน เหล่านี้ เรากล่าวว่าความดำริเป็นกุศล ก็ความดำริเป็นกุศลนี้มีอะไรเป็นสมมุติฐาน แม้สมมุติฐานแห่งความดำริเป็นกุศลนั้น เรากล่าวแล้ว ก็ต้องกล่าวว่า มีสัญญาเป็นสมมุติฐาน

สัญญาเป็นไฉน แม้สัญญาก็มีมาก หลายอย่าง มีประการต่าง ๆ

สัญญาใดเป็นสัญญาในเนกขัมมะ เป็นสัญญาในอันไม่พยาบาท เป็นสัญญาในอันไม่เบียดเบียน ความดำริเป็นกุศลมีสัญญานี้เป็นสมมุติฐาน ก็ความดำริเป็นกุศล เหล่านี้ดับลงหมดสิ้นในที่ไหน แม้ความดับแห่งความดำริที่เป็นกุศลนั้น เราก็ก่อแล้ว

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ บรรลุตุนิยาม มีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ เพราะวิตก วิจารณ์สงบไป มีปีติ และสุข เกิดแต่สมาธิอยู่ ซึ่งเป็นที่ดับลงหมดสิ้นแห่งความดำริเป็นกุศลเหล่านี้

เป็นความดับวิตกเจตสิกด้วยการอบรมเจริญให้ถึงขั้นตุนิยาม แต่ก็ไม่หมดสิ้นเป็นสมุจเฉท เพราะเหตุว่าเมื่อตุนิยามวิธีจิตดับลงแล้ว วิตกวิจารณ์เจตสิกก็เกิดอีก เพราะฉะนั้น การที่จะดับจริง ๆ พระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า

ก็ผู้ปฏิบัติอย่างไร จึงจะชื่อว่าปฏิบัติเพื่อความดับแห่งความดำริเป็นกุศล

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ยังฉันทะให้เกิด พยายามปรารภความเพียร ประคองจิตไว้ ตั้งมั่น เพื่อมิให้อกุศลธรรมอันลามกที่ยังไม่เกิดเกิดขึ้น เพื่อละอกุศลธรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้ว เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น เพื่อความตั้งมั่น เพื่อความไม่

เลือนหาย เพื่อความเจริญยิ่ง เพื่อความไพศาล เพื่อความเจริญ เพื่อความเต็มเปี่ยม
แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

ดูกร นายช่างไม้ ผู้ปฏิบัติอย่างนี้แล ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อความดับแห่งความดำริ
เป็นกุศล

ถ้าจะดับจริง ๆ ไม่ใช่ด้วยการเพียงเจริญสมถภาวนา เพราะเหตุว่าเป็นเพียง
การระงับไว้ แต่ต้องด้วยการเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน รู้แจ้งสภาพธรรมตามความ
เป็นจริง ไม่ว่าจิตจะสงบถึงขั้นฌานจิต ผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐานก็รู้ว่า ขณะนั้นเป็น
แต่เพียงนามธรรม

ถ้าสามารถจะเจริญสมถภาวนาจิตสงบถึงขั้นปฐมฌาน ผู้มีปกติเจริญสติก็รู้ใน
สภาพของปฐมฌานจิต ถ้าสามารถเจริญความสงบของจิตถึงขั้นทุติยฌาน ผู้มีปกติ
เจริญสติปัฏฐานก็รู้ในสภาพของทุติยฌาน และรู้ว่าเป็นแต่เพียงนามธรรม รูปธรรม
จึงจะละทิ้งในอกุศลธรรม และกุศลธรรม ไม่ว่าจะเป็นในขั้นทาน ขั้นศีล ขั้นสมถ-
ภาวนา ก็ไม่ยึดถือว่าเป็นสัตรว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตน จึงสามารถที่จะดับกิเลสได้เป็น
สมุจเฉท

นี่เป็นเรื่องยาก แต่ว่าบุคคลในครั้งพระผู้มีพระภาคสามารถที่จะเจริญฌาน
จิตสงบตามความเป็นจริง พร้อมทั้งเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน จนกระทั่งรู้แจ้งแทง
ตลอด และบางท่านก็ประกอบด้วยคุณวิเศษ เป็นความชำนาญพิเศษ เป็น
ความสามารถพิเศษ ซึ่งเป็นผลของสมาธิที่ชำนาญอย่างยิ่งของการเจริญสมถภาวนา
ทำให้ท่านบรรลุคุณธรรมเป็นพระอริยเจ้าที่ถึงพร้อมด้วยคุณวิเศษ ที่เป็นอภิญญาต่าง ๆ

ขอกล่าวถึงบุคคลในครั้งพุทธกาล ซึ่งท่านเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน ไม่ใช่
ว่าการที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระอริยเจ้านั้นจะต้องหลีกเร้น เรื่องของการหลีกเร้น
นั้น เป็นเรื่องของการอบรมสมถภาวนา ซึ่งเป็นกุศลประการหนึ่ง แต่ไม่ใช่การที่จะทำ
ให้เป็นพระอริยเจ้า

เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จเพื่อแสดงธรรมโปรดพระญาติ ถึงพระนครกบิลพัสดุ์
แล้วนั้น ในวันรุ่งขึ้น พระองค์ก็ได้เสด็จเข้าไปบิณฑบาตยังพระนครกบิลพัสดุ์ พระนาง

ยโสธราพิมพาทอดพระเนตรเห็นพระผู้มีพระภาคเสด็จเที่ยวบิณฑบาต ก็ไปเฝ้ากราบทูลพระเจ้าสุทโธทนะพระพุทธบิดาให้ทรงทราบ พระเจ้าสุทโธทนะทรงสลดพระราชหฤทัย เสด็จไปประทับเบื้องพระพักตร์พระผู้มีพระภาคทูลว่า

พระเจ้าข้า ทำไมจึงทรงยังหม่อมฉันให้ได้ายเล่า พระองค์เสด็จเที่ยวบิณฑบาตเพื่อประโยชน์อะไร พระองค์ได้เป็นผู้มีความสำคัญอย่างนี้ว่า ภิกษุมิประมาณเท่านี้ไม่อาจได้ภัตหรือ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

มหาบพิตร การเที่ยวบิณฑบาตนี้ เป็นจาริตสำหรับวงศ์ของอาตมาภาพ

พระราชาทูลถามว่า

พระเจ้าข้า ขึ้นชื่อว่ามหาสมมติขัตติยวงศ์ เป็นวงศ์ของพวกเรามีใช่หรือ ก็แลในขัตติยวงศ์นั้น แมกษัตริย์องค์หนึ่งชื่อว่าผู้เที่ยวภิกษา ย่อมไม่มี

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

มหาบพิตร ชื่อว่าราชวงศ์ เป็นวงศ์ของมหาบพิตร แต่ขึ้นชื่อว่าพุทธวงศ์ เป็นวงศ์ของอาตมาภาพ พระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์เที่ยว ได้เป็นผู้เสด็จเที่ยวบิณฑบาตดังนี้ คงประทับยืนในท้องถนนเที่ยว ได้ตรัสพระคาถานี้ว่า

บุคคลไม่พึงประมาทในบิณฑบาต อันคนพึงลูกรับ พึงประพฤติธรรมให้เป็นสุจริต ด้วยว่าผู้มีปกติประพฤติธรรม ย่อมอยู่เป็นสุข ทั้งในโลกนี้ และโลกอื่น

พระราชาก็ทรงทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล ในกาลที่จบแห่งพระคาถา

แล้วได้ทรงสดับพระคาถานี้ว่า บุคคลพึงประพฤติธรรมให้เป็นสุจริต ไม่พึงประพฤติธรรมนั้นให้เป็นทุจริต ด้วยว่าผู้ประพฤติธรรมย่อมอยู่เป็นสุข ทั้งในโลกนี้ และโลกอื่น ดังนี้แล้ว ทรงประดิษฐานในสภาคามิผล

ได้ทรงสดับธรรมปาลชาดกแล้ว ทรงประดิษฐานในอนาคามิผล ซึ่งการทรงสดับธรรมปาลชาดกนี้ ภายหลังที่ท่านพระราहुลได้บวชเป็นสามเณรแล้ว

ในมรณสมัย เสด็จบรรทมบนพระที่อันมีสิริ ภายใต้งาเศวตฉัตรนั้นแล จึงทรงบรรลุพระอรหัต กิจที่จะต้องหมั่นประกอบความเพียรในอริยวาส มิได้มีแก่พระราช

อีกท่านหนึ่ง คือ สุปปพุทธกฏฐิ ใน สังยุตตนิกาย สคาถวรรค ทฬิททสูตร ใน อรรถกถาสารัตถปกาสินี มีข้อความว่า

สุปปพุทธะเป็นคนที่ยากจนข้นแค้นอย่างยิ่งตั้งแต่เกิด พอโตขึ้นพอที่จะขอทานได้ มารดาก็ให้ขอทานเลี้ยงตัวเองไปตามกรรมของตน แล้วมารดาก็ทิ้งไป ตั้งแต่เกิดมา สุปปพุทธะก็อดอยากที่สุด ข้นแค้นที่สุด กินแต่ปลายข้าวกับน้ำ และก็ยังเป็นโรคเรื้อนเนื้อหลุด น้ำเหลืองไหล อาศัยนอนตามริมถนน ครรณครวางทั้งคืนด้วยความเจ็บปวดซึ่งทำให้พวกมนุษย์ในถนนทุกสายนั้นนอนไม่หลับไปตาม ๆ กัน

สำหรับสุปปพุทธะเองก็หลับ ๆ ตื่น ๆ ดังนั้น จึงได้ชื่อว่าสุปปพุทธะ คือ หลับและตื่น ซึ่งอดีตกรรมของท่านนั้นมีว่า

ในอดีตกาล ครั้งหนึ่ง ท่านเกิดเป็นพระเจ้าพาราณสี ในแคว้นกาสิ พระองค์ได้เสด็จกระทำประทัภษิณพระนครที่ตกแต่งประดับประดาอย่างสวยงาม และมีมหาชนก็เฝ้าชมสิริสมบัติของพระองค์อยู่

ก็ในสมัยนั้นพระปัจเจกพุทธเจ้าพระองค์หนึ่ง เสด็จลงจากภูเขาคันธมาถ์ เสด็จเที่ยวไปบิณฑบาตในพระนครนั้น ทรงสำรวมอินทรีย์ คือ มีอินทรีย์สงบ ประกอบด้วยการฝึกฝนอย่างสูงสุด มหาชนก็ละความยำเกรง ความสนใจต่อพระราชา หันไปมองดูแต่พระปัจเจกพุทธเจ้าเท่านั้น

พระราชาทรงแปลกพระทัยที่มหาชนไม่ได้มองดูพระองค์ และพระองค์ก็ได้ทอดพระเนตรเห็นพระปัจเจกพุทธเจ้า ซึ่งเป็นผู้เฒ่าทรงจีวรเก่า ๆ พระราชามีได้ทรงมีจิตเลื่อมใส มิได้ทรงกระทำความผิด แม้สักว่าเหยียดพระหัตถ์ออกแล้วถวายบังคมแก่พระปัจเจกพุทธเจ้า ผู้ทรงบำเพ็ญบารมีมาแล้ว ๒ อสงไขยแสนกัป พระราชาทรงพระพิโรธ และทรงพระดำริผิดไปว่า ที่พระปัจเจกพุทธเจ้าทรงมีพระอินทรีย์สงบ ทรงสำรวมอินทรีย์นั้น มิได้มองดูพระองค์ เป็นเพราะริษยาพระองค์

แล้วทรงดำริด้วยความดูหมิ่นว่า พระนี้อะไรกัน ห่มจีวรขี้เรื้อน ทรงถ่มพระเชษะแล้วทรงหลีกไป ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น พระราชาพระองค์นั้น จึงไปเกิดใน

มหานรก และเมื่อได้มาเกิดในมนุษย์โลกนี้ ด้วยเศษกรรมที่ยังเหลืออยู่ ก็ได้เป็นคนยากจนข้นแค้นที่สุด และเป็นโรคเรื้อนด้วย

ต่อมาสมัยหนึ่ง เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จถึงพระนครราชคฤห์ ชาวนครินมณฑ์ พระศาสดา และได้สร้างมณฑปใหญ่ขึ้นท่ามกลางพระนคร ได้ถวายทานกันแล้ว ต่อมาแม้สุปปพุทธะโรคเรื้อน ก็ไปนั่งอยู่ไม่ไกลจากมณฑปอันเป็นที่ถวายทาน ชาวพระนครได้อังคาสพระสงฆ์มีพระผู้มีพระภาคเป็นประมุข ด้วยของควรเคี้ยวควรฉันอันประณีต และได้ให้ข้าวยาและภัตแก่แก่สุปปพุทธะนั้น เขาบริโภคอาหารอันประณีตแล้ว มีจิตสงบ

ในที่สุดแห่งภักติ พะผู้มีพระภาคทรงอนุโมทนา และทรงแสดงอริยสัจธรรมสุปปพุทธะนั่งแล้วในที่ ๆ ตนนั่งนั่นเอง ในที่สุดแห่งพระเทศนา สุปปพุทธะก็ได้บรรลุอริยสัจธรรมเป็นพระโสดาบันบุคคล เมื่อพระศาสดาเสด็จกลับแล้ว สุปปพุทธะก็ถือไม้เท้ากลับไปที่อยู่ของตน แต่ก็ได้ถูกแม่โคขวิดสิ้นชีวิต ไปปฏิสนธิในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

ข้อความใน ทฬิททสูตรที่ ๔ สังยุตตนิกาย สคาถวรรค มีว่า

พระผู้มีพระภาคตรัสเล่าให้ภิกษุทั้งหลายฟัง เมื่อพระองค์ประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวันว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ได้ยินว่าในกาลครั้งนั้น พวกเทวดาชั้นดาวดึงส์พากันยกโทษดำหนิติเตียนว่า ดูกร ท่านผู้เจริญทั้งหลาย นำอัสจรรย่นัก ดูกร ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ยังไม่เคยมีมาเลย เทพบุตรผู้นี้เมื่อยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน เป็นมนุษย์ขัดสน เป็นมนุษย์กำพรา เป็นมนุษย์ยากไร้ เมื่อแตกกายตายแล้ว เขาอุบัติยังสุคติโลกสวรรค์ ถึงความเป็นสหายของเทวดาชั้นดาวดึงส์ ย่อมรุ่งเรืองล่วงเทวดาเหล่าอื่นด้วยรัศมีและยศ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแลท้าวสักกะจอมเทพตรัสกับเทวดาชั้นดาวดึงส์ว่า ดูกร ท่านผู้นิรทุกข์ทั้งหลาย ท่านทั้งหลายอย่ายกโทษต่อเทพบุตรนี้เลย ดูกร ท่านผู้นิรทุกข์ทั้งหลาย เทพบุตรนี้แล เมื่อยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ยึดมั่น ศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ ปัญญา ในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว ครั้นยึดมั่น ศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ ปัญญา ในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว เมื่อ

แตกกายตายลง จึงอุบัติยังสุคติโลกสวรรค์ ถึงความเป็นสหายของเทวดาชั้นดาวดึงส์ ย่อมรุ่งเรืองล่วงเทพเหล่าอื่นด้วยรัศมีและยศ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้นแล ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อจักทรงพลอยยินดี กับพวกเทวดาชั้นดาวดึงส์ จึงได้ตรัสคาถาเหล่านี้ในเวลานั้นว่า บุคคลใดมีศรัทธา ตั้งมั่นไม่หวั่นไหวในพระตถาคต มีศีลงามที่พระอริยเจ้าพอใจสรรเสริญ มีความเลื่อมใสในพระสงฆ์ และมีความเห็นตรง บัณฑิตทั้งหลายเรียกบุคคลนั้นว่า เป็นคนไม่ขัดสน ชีวิตของบุคคลนั้นไม่เปล่าประโยชน์ เพราะเหตุนั้น บุคคลผู้มีปัญญา เมื่อระลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย พึงประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งศรัทธา ศีล ความเลื่อมใส และความเห็นธรรมเกิด

บอกให้ไปสู่สำนักไหนหรือเปล่า สุปปพุทธะยากจนชั้นแค้นที่สุด ท่านผู้มีชีวิตลำบากคงจะเทียบได้ว่า ชีวิตของท่านคงไม่ถึงกับสุปปพุทธะภูมิ แต่สุปปพุทธะภูมิซึ่งมีฐานะตรงกันข้ามกับพระเจ้าสุทโธทนะ ก็ได้บรรลุคุณธรรมเป็นพระอริยเจ้า หลังจากที่ได้ไปสู่ที่มณฑปที่เขาถวายเป็นที่ถวายทานแก่พระผู้มีพระภาค เขาได้ให้อาหารที่ประณีตแก่สุปปพุทธะ ทำให้สุปปพุทธะมีใจสงบ มีใจสบาย มีความผ่องใส ต้องไปอด ๆ อยาก ๆ หรือเปล่า หรือว่าได้อาหารที่ทำให้มีกำลัง ก็เป็นอาหารสัปปายะ แล้วแต่ว่าอาหารสัปปายะของท่านคืออะไร

ถ. เมื่อเร็ว ๆ นี้ ผมได้ฟังทางวิทยุ ท่านผู้บรรยายได้บรรยายเรื่อง รูปนักรูปนอน มีผู้ถามว่า กำหนดอย่างไร ท่านก็บอกว่า ดูท่าทาง ก็ถามอีกว่า ถ้าจิตแปรเป็นอย่างอื่นไปไปสู่ที่อื่น ท่านก็บอกว่า แปรไปแล้วก็แล้วไป แล้วก็มากำหนดที่รูปนักรูปใหม่ หรือว่ารูปนอนนี้ใหม่ ผมสงสัยว่า ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา ทำไมจะไปดึงกลับมาอย่างไรได้

อีกประการหนึ่ง ท่านอธิบายถึงความเพียร เปรียบเทียบเหมือนกับการขี่จักรยาน เมื่อขึ้นขี่แล้วล้ม ก็ขี่ใหม่ ล้มใหม่ ขี่ใหม่ จนกว่าจะทรงตัวอยู่บนจักรยานนั้นได้เรียบร้อย นี่ก็เป็นความพยายาม ซึ่งในสติปัฏฐานใช้คำว่าอาตาปี ความพยายามอย่างนี้ ดูเหมือนท่านอาจารย์ได้เคยบรรยายมานานมาแล้ว บรรยายเรื่องล้มมาวามะ

เป็นอย่างไร ก็คืออาตาปีนทะเล แต่นี่เป็นการพยายามทำขึ้น เพื่อจะให้จิตนี้ตั้งอยู่
ทรงอยู่ในอารมณ์ใดอารมณ์หนึ่งโดยเฉพาะ ความหมายของท่านผู้บรรยาย ท่านเข้าใจ
ว่าอย่างนั้น

สุ. เรื่องธรรมเป็นเรื่องที่ละเอียด ซึ่งที่ได้บรรยายไปแล้ว ก็ได้พูดถึงเรื่อง
เหตุผลของการเป็นผู้มีปกติเจริญสติปัฏฐาน

๓๑๗

สุ. สำหรับการที่จะกล่าวถึงเรื่องนี้ ขอตอบรวมกับจดหมายของท่านผู้ฟังท่านหนึ่ง ซึ่งท่านเขียนมาเมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖ มีข้อความว่า

เรียน อาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ ที่เคารพ

ผมเป็นผู้หนึ่งที่ได้ฟังคำบรรยายของอาจารย์ทางวิทยุอยู่บ่อยครั้ง ได้รับความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพิ่มขึ้นอีกมิใช่น้อย จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างมากไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ข้อความที่อาจารย์บรรยายนั้น ผมเห็นด้วยเป็นส่วนมาก มีอยู่อย่างเดียวที่ไม่เห็นด้วย คือ การเข้าห้องปฏิบัติตามสำนักที่มีอาจารย์คอยแนะนำอย่างถูกต้อง ซึ่งเรื่องนี้รู้สึกว่าคุณอาจารย์จะไม่เห็นชอบด้วย จริงไหมครับ สำหรับตัวผมเองนั้น ได้เคยเข้าห้องปฏิบัติมาแล้ว มีความรู้สึกว่าได้ประโยชน์อย่างมหาศาล ถ้าผมไม่ได้เข้าห้องปฏิบัติแล้ว ก็คงไม่รู้เรื่องของวิปัสสนาเท่าที่ควรเลย จริงอยู่ การฟังและนำไปปฏิบัติโดยลำพังนั้น เป็นเรื่องที่ดีมีประโยชน์ แต่จะให้ได้ผลเท่ากับการปฏิบัติในสำนักที่มีอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถคอยแนะนำพร่ำสอนอยู่เสมอ นั้น ย่อมเป็นไปได้แน่นอนเสียแต่บางคนที่มีปัญญาเก่งกล้า วาสนาบารมีสูงส่งอยู่แล้วเท่านั้น

ในสมัยพุทธกาลนั้น แม้มิได้มีคำกล่าวว่าเข้าห้องปฏิบัติก็จริง แต่ก็มีคำกล่าวว่า ได้เรียนกัมมัฏฐานจากพระศาสดาหรือพระสาวกแล้วไปสู่เสนาสนะอันสงบ สงัด เพื่อให้ได้กายวิเวก การไปสู่เสนาสนะอันสงบสงัดเช่นนั้น ก็คล้ายกับการเข้าห้องกัมมัฏฐานในสมัยปัจจุบันนี้นั่นเอง สำหรับบุคคลที่ได้เคยผ่านการปฏิบัติในห้องกัมมัฏฐานจนได้ความรู้พอสมควรแล้ว ออกมายังโลกภายนอกก็ไม่ควรที่จะทิ้งเสียเลย ควรจะได้ใช้ความรู้นั้นให้เป็นประโยชน์แก่ตนต่อไป นั่นก็คือ การปฏิบัติโดยใช้สติสัมปชัญญะกำหนดรูปนามเป็นอารมณ์อยู่เสมอเท่าที่สามารถจะทำได้ตลอดไป

ฉะนั้นจึงขอเรียนมาเพื่อให้อาจารย์ได้รับทราบ ในทัศนะของผู้ฟังคนหนึ่งว่ามีอยู่
เช่นนี้ จะผิดถูกประการใด ก็ต้องขออภัย และกรุณาให้ความกระจ่างตามสมควรด้วย
จะเป็นพระคุณอย่างสูง

ด้วยความนับถือ

ผู้ฟัง

สุ. เรื่องนี้ได้กล่าวถึงมากและบ่อย และความละเอียดปลีกย่อยก็ได้กล่าวถึง
หลายครั้งที่เดียว แต่เพราะเหตุว่าท่านผู้ฟังท่านนี้ได้เขียนมาว่า กรุณาให้ความกระจ่าง
ตามสมควรด้วย เพราะฉะนั้น ก็จะขอกล่าวถึงข้อปลีกย่อย ความละเอียดในการที่จะ
เข้าใจถึงการเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน เพราะท่านใช้คำที่แสดงความมั่นใจทีเดียว
ว่า การปฏิบัติของท่านนั้นถูกต้องแล้ว

ท่านกล่าวว่า ข้อความที่บรรยายนั้น ผมเห็นด้วยเป็นส่วนมาก มีอยู่อย่างเดียว
ที่ไม่เห็นด้วย คือ การเข้าห้องปฏิบัติตามสำนักที่มีอาจารย์คอยแนะนำอย่างถูกต้อง

แต่เรื่องของธรรมเป็นเรื่องที่ละเอียดมาก เพราะฉะนั้น ท่านควรที่จะชี้แจงความ
ถูกต้องของการปฏิบัติ เพื่อผู้ฟังท่านอื่น ๆ จะได้พิจารณา ใคร่ครวญ สอบสวนว่าการ
ปฏิบัติอย่างนั้น จะทำให้เกิดปัญญาที่รู้ของจริงของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตาม
ความเป็นจริงหรือไม่

ท่านกล่าวว่า สำหรับตัวผมเองนั้น ได้เคยเข้าห้องปฏิบัติ มีความรู้สึก
ได้ประโยชน์อย่างมหาศาล

นี่ก็เช่นเดียวกัน เรื่องประโยชน์เป็นเรื่องที่ฟังได้ฟัง อย่าเพิ่งชื่นชมอนุโมทนา
หรืออย่าเพิ่งคัดค้าน เพราะถ้าเพียงแต่บอกคนอื่นว่าได้ประโยชน์มหาศาล คนที่ขาด
การพิจารณาก็จะชื่นชมทันทีว่าได้ประโยชน์มาก แต่ประโยชน์มหาศาลนั้น คือ
อย่างไร เป็นเรื่องที่ละเอียดมาก เพราะฉะนั้น ท่านผู้ฟังในขณะนี้ ท่านได้ทราบว่า มีผู้
หนึ่งที่ได้รับประโยชน์มหาศาลจากการเข้าห้องปฏิบัติ ท่านสนใจไหมที่จะทราบว่า
ประโยชน์มหาศาลนั้นคืออะไร หรืออะไรจะเป็นประโยชน์มหาศาลในขณะนี้ เมื่อได้ยิน

ได้ฟังอะไร ต้องใคร่ครวญทันที สำหรับท่านผู้ฟังที่ฟังเรื่องของการเจริญสติปัฏฐาน ประโยชน์มหาศาลคืออะไร เพราะเหตุว่าประโยชน์ที่จะมหาศาลจริง ๆ ต้องเป็นการรู้ตรงของจริง เพราะฉะนั้น ถ้าการไปปฏิบัติ ไม่ทำให้ปัญญารู้ตรงของจริงที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง จะยึดถือเชื่อว่าเป็นประโยชน์มหาศาลไม่ได้

การอบรมปัญญา ท่านจะต้องสังเกต สำเนียงในขณะที่ยอมรับว่า ปัญญารู้ตรงของจริงหรือเปล่า นี่เป็นเบื้องต้นทีเดียวที่จะทำให้ปัญญาสมบูรณ์ คมกล้า สามารถที่จะแทงตลอดสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ซึ่งเป็นของจริงตรงตามความเป็นจริง

เพราะฉะนั้น ก่อนอื่น ท่านผู้ฟังจะต้องสังเกต สำเนียงในการอบรมเจริญปัญญาว่า การอบรมเจริญสตินั้น ปัญญารู้ตรงของจริงหรือเปล่า ท่านจะอยู่ที่ไหนไม่สำคัญ ถ้าปัญญารู้ตรงของจริง นี่จึงจะชื่อว่าประโยชน์มหาศาล ผู้ที่รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงจะไม่หวั่นไหวเลย เพราะเหตุว่าของจริงกำลังปรากฏ สติระลึกรู้ลักษณะของจริงที่กำลังปรากฏเป็นปกติ

เคยมีท่านผู้ฟังท่านหนึ่งได้ถามดิฉันว่า ได้ไปเยี่ยมเยียนสำนักปฏิบัติแห่งหนึ่งหรือยัง เขาทำกันจริง ๆ และผู้ที่เป็นอาจารย์ที่แนะนำนั้น ก็แนะนำให้ทำจริง ๆ ไม่ใช่เป็นการระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมตามปกติ แต่ท่านก็บอกว่าคอยแนะนำอย่างถูกต้อง

ท่านกล่าวว่า จริงอยู่ การฟังแล้วนำไปปฏิบัติโดยลำพังนั้น เป็นเรื่องที่ดีมีประโยชน์ แต่จะให้ได้ผลเท่ากับการปฏิบัติในสำนักที่มีอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถ คอยแนะนำพร้อมสอนอยู่เสมอ ย่อมเป็นไปได้แน่

การฟังธรรมนี้ ฟังที่ไหนก็ได้ เป็นเรื่องจริง ตรงกับสภาพธรรมที่ปรากฏตามพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงตรัสรู้และทรงแสดง ท่านจะฟังธรรมจากใครที่ไหนได้ทั้งนั้น ท่านพระสารีบุตรฟังจากท่านพระอัสสชิ ซึ่งท่านอัสสชิฟังจากพระผู้มีพระภาค และท่านพระมหาโมคคัลลานะก็ฟังจากท่านพระสารีบุตร ต้องเลือกที่ฟังหรือเปล่าว่า การฟังธรรมนั้น จะต้องไปฟังที่สำนักปฏิบัติจึงจะได้ผล

พระนางสามาวดีฟังธรรมจากขุขุตตราอุบาสิกา ต้องเลือกที่ฟังอีกหรือเปล่า หรือแม้แต่ผู้ที่เป็นเอตทัคคะฝ่ายอุบาสิกา ผู้เลิศกว่าอุบาสิกาสาวิกาผู้เลื่อมใสโดยได้ยิน ได้ฟังตามก็มี คือ นางกาฬิอุบาสิกา ชาวกรุงมริกา พระผู้มีพระภาคทรงตั้งไว้ว่า เป็นผู้เลิศกว่าพวกอุบาสิกาสาวิกาผู้เลื่อมใสโดยได้ยินได้ฟังตาม นางกาฬิไม่เคยฟังพระธรรมจากพระผู้มีพระภาค แต่ว่าได้ฟังตามจากผู้ที่ได้ฟังแล้ว

ธรรม ไม่ใช่จะต้องเป็นของอาจารย์หนึ่งอาจารย์ใด ที่สำนักหนึ่งสำนักใด ถ้าเป็นธรรมที่ตรงตามความเป็นจริง ท่านจะฟังจากใคร ที่ไหนก็ได้ ท่านจะฟังจากวิทยุก็ได้ หรือว่าท่านผู้ฟังที่สนทนากันนี้ ท่านจะสนทนาธรรมกันที่ไหน ก็เป็นเรื่องเกื้อกูลสหายธรรมของท่านในธรรมที่ปรากฏ ตรงตามที่พระผู้มีพระภาคผู้ทรงตรัสรู้ได้ทรงแสดงแล้ว เพราะฉะนั้น ไม่จำกัดว่าการฟังนั้น จะต้องไปสู่สำนักหนึ่งสำนักใด ท่านจะฟังธรรมที่ไหนก็ได้ และท่านก็มีความเข้าใจ มีความแยบคายในการพิจารณาธรรมนั้นให้ถูกต้อง เมื่อถูกต้องแล้ว ก็เป็นปัจจัยให้สติระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ซึ่งเป็นของจริงที่กำลังปรากฏ นี่จึงเป็นประโยชน์มหาศาล

เพราะฉะนั้น ท่านผู้ฟังจะต้องไตร่ตรอง เทียบเคียงว่า ประโยชน์มหาศาลนั้น คืออย่างใดกันแน่ อย่าเพิ่งชื่นชมอนุโมทนา หรือว่าอย่าเพิ่งคัดค้าน แต่จะต้องฟังเสียก่อนว่า ประโยชน์มหาศาลที่ท่านผู้หนึ่งผู้ใดเข้าใจนั้น ตรงกับประโยชน์มหาศาลตามความเป็นจริงหรือไม่ เพราะถ้าสติปัญญาไม่ระลึกรู้ของจริงที่กำลังปรากฏจนรู้ชัดตามปกติตามความเป็นจริงแล้ว จะถือว่าประโยชน์มหาศาลไม่ได้ เนื่องจากบุคคลนั้นไม่สามารถที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระอริยเจ้าได้

ขอเล่าถึงการสนทนาของภิกษุชาวต่างประเทศ ๒ รูป ภิกษุท่านหนึ่งเป็นผู้ที่เข้าใจเรื่องการเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน และท่านเองก็เป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน ซึ่งท่านก็ได้ไปสู่สำนักหนึ่ง ไม่ใช่สำนักปฏิบัติ ได้ไปสู่สำนัก คือ พระอารามแห่งหนึ่งในต่างจังหวัด ท่านบอกว่า เป็นสำนักที่ดีมาก เป็นสปปายะมากทีเดียว

พระภิกษุอีกรูปหนึ่ง เป็นผู้ที่เข้าใจว่า ประโยชน์จะเกิดจริง ๆ ก็ต่อเมื่อไปสู่สำนักปฏิบัติ เมื่อได้ฟังอย่างนี้ก็ตื่นเต้นดีใจว่า มีสำนักที่เป็นสปปายะอย่างมาก ท่านก็

ถามว่า ที่ว่าสำนักนั้นเป็นสปปายะดีมากนั้น คืออย่างไร ภิกษุท่านนั้น ก็กล่าวตอบว่า ที่อารามสำนักแห่งนั้นเป็นสปปายะ เพราะเหตุว่าเป็นสำนักที่ร่มรื่น เป็นธรรมชาติ ห่างไกลผู้คนอีกที่กุ่มววยพอสสมควร และพระภิกษุทุกรูปในพระอารามนั้น ก็เป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน ทำกิจการงานใหญ่น้อยของสงฆ์ตามพระวินัย

สำหรับเรื่องนี้ ขอกล่าวถึงข้อความใน **ตติยสมันตปาสาทิกาแปล มหาวรรค** **วรรณาตอน ๑** ซึ่งเป็นการให้อุปสมบทแก่พวกอัญญเดียรถียที่อยู่วิเวก ๔ เดือน ซึ่งเป็นระยะที่จะทดสอบศรัทธาและความประพฤติว่า ควรจะให้อุปสมบทในพระศาสนาหรือไม่ มีข้อความที่เกี่ยวกับเรื่องการทำงานว่า

สองบทว่า อุจฺจาวจานิ กิกรณียานิ ได้แก่ การงานใหญ่น้อยทั้งหลาย บรรดา การงานสองอย่างนั้น การงานมีปฏิสังขรณ์เจดีย์และมหาปราสาท เป็นต้น ที่สงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันพึงติระฆังประชุมกันทำ จัดเป็นการงานใหญ่ การงานที่นับเนื่องในชั้นกะ มีชุนและย้อมจีวร เป็นต้น และอภิสมัจจาริกวัตร มีวัตรที่ภิกษุควรทำในโรงเพิง เป็นต้น จัดเป็นการงานน้อย

นี่เป็นกิจของสงฆ์ ซึ่งมีทั้งการงานใหญ่และการงานน้อย ถ้าอัญญเดียรถียที่ต้องการจะอุปสมบทในพระธรรมวินัย เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องแล้ว หลีกเลียงไม่ช่วยสงฆ์ทำกิจการงานใหญ่น้อยนี้ ก็จะเป็นผู้ที่สงฆ์ไม่ยินดีให้อุปสมบท นี่จะเห็นได้ว่าพระภิกษุทั้งหลาย ท่านเป็นผู้ที่เจริญสติปัฏฐานเป็นปกติในเพศของบรรพชิต

ข้อความต่อไปมีว่า

ถ้ากำลังอยู่วิเวก ยังสมาบัติให้เกิดได้ในระหว่างอยู่วิเวก ธรรมดาผู้ได้โลกียธรรม ยังกำเริบได้เป็นแน่ จึงยังไม่ควรให้อุปสมบท ต่อบำเพ็ญวัตรครบ ๔ เดือนแล้ว จึงควรให้อุปสมบท

ข้อความต่อไปมีว่า

และถ้ากำลังอยู่ปริวาส กำหนดมหาภูตรูปได้ กำหนดอุปาทยรูปได้ กำหนดนามรูปได้ เริ่มวิปัสสนา ยกขึ้นสู่ไตรลักษณ์ ธรรมตามผู้ใดโลภียธรรม ยังกำเริบได้เป็นปกติ จึงยังไม่ควรให้อุปสมบทอยู่นั่นเอง

ข้อความต่อไปมีว่า

แต่ถ้าเจริญวิปัสสนาแล้ว ได้โสดาปัตติมรรค วัตรเป็นอันบริบูรณ์แท้ ทิฐิทั้งปวงเป็นอันเธอรื้อแล้ว ลูกศร คือ วิจิกิจฉาเป็นอันเธอลงขึ้นแล้ว ควรให้อุปสมบทในวันนั้นทีเดียว

ข้อความต่อไปมีว่า

ถ้าแม้เธอคงอยู่ในเพศเดียรฉัตร แต่เป็นโสดาบัน กิจที่จะต้องให้ปริวาสย่อมไม่มี ควรให้บรรพชาอุปสมบทในวันนั้นแท้

ข้อนี้สำหรับใคร สำหรับพวกอัญญเดียรฉัตรที่มาเฝ้าฟังธรรม และรู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระโสดาบัน กิจที่จะต้องให้ปริวาสย่อมไม่มี ควรให้บรรพชาอุปสมบทในวันนั้นแท้

พระภิกษุที่ท่านเป็นผู้มีปกติเจริญสติปัฏฐาน ท่านไปสู่สำนัก อารามของสงฆ์ต่างจังหวัด และเห็นว่าสำนักนั้นร่มรื่น เป็นสัปปายะ และภิกษุทั้งหลายก็กระทำกิจใหญ่่น้อยตามพระวินัย ซึ่งดิฉันก็ได้กราบเรียนนมัสการถามว่า การปฏิบัติธรรมที่สำนักนั้น ที่เป็นสัปปายะนั้น ช่วยให้คุณเจ้าเป็นผู้ที่ระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังเป็นของจริงตามปกติในขณะนี้ได้หรือไม่ ซึ่งท่านตอบว่า ไม่ต่างกันเลย

นี่เป็นการปฏิบัติที่ถูกต้อง เป็นผู้ที่ไม่ติดในสำนัก ไม่ติดในสถานที่ เพราะฉะนั้นท่านผู้ฟังจะสังเกตได้จากคำพูด ในแง่ที่ละเอียด ถ้าเป็นผู้ที่กล่าวว่า การเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติในชีวิตประจำวันได้ผลไม่เท่ากับการไปสู่สำนักปฏิบัติ นั่นเป็นผู้ที่ติดในสำนักปฏิบัติ ไม่ใช่เป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐานที่รู้ว่า นามธรรมหรือรูปธรรมเป็นของจริง ตามปกติ ในชีวิตของแต่ละคน ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถที่จะรู้แจ้งแทงตลอด ทำให้บุคคลนั้นบรรลุคุณธรรมเป็นพระอริยเจ้า

เพราะฉะนั้น การฟังธรรม แม้ว่าเรื่องของประโยชน์มหาศาล ท่านผู้ฟังต้องพิจารณาโดยละเอียดจริงๆ ว่า เป็นเรื่องของการติดในสถานที่ ในสำนัก หรือเป็นการรู้แล้วละ

สำหรับพระภิกษุท่านนั้น ที่ท่านเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐานและเห็นว่าสำนัก อารามสงฆ์แห่งนั้น ร่มรื่นเป็นสัปปายะ เวลาที่ท่านมีกิจอื่นที่ท่านจะต้องมากรุงเทพฯ หรือว่าไป ณ สถานที่อื่น ท่านก็ไปด้วยการที่ไม่อาลัย ไม่ติดไม่ข้องในสถานที่ เพราะเหตุว่าท่านเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน ถึงแม้ว่าท่านจะมาสู่กรุงเทพมหานคร เพื่อการศึกษา หรือว่าจะไปสู่สถานที่อื่นด้วยกิจธุระ สติของท่านก็จะรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏ

ชีวิตของคฤหัสถ์ทั้งหลาย จริง ๆ เต็มไปด้วยอะไรบ้าง โลกธรรม การได้ลาภ การเสื่อมลาภ การได้ยศ การเสื่อมยศ การได้สรรเสริญ การถูกนินทา บางครั้งท่านได้สุข บางครั้งท่านได้ประสบกับความทุกข์ ชีวิตของบรรพชิตต่างกันหรือเปล่า ไม่ได้ต่างกันเลยใช่ไหม

ชีวิตของบรรพชิต ละอาคารบ้านเรือน ละมารดาบิดา ญาติพี่น้อง มิตรสหาย โดยเพศ แต่โดยความจริง ในใจซึ่งยังมีกิเลสอยู่ ท่านยังมีเยื่อใยอยู่ในผู้ที่เป็นมารดา บิดา วงศาภคณาญาติ มิตรสหายเพื่อนฝูงใหม่ หรือว่าพอท่านเป็นบรรพชิตแล้ว ท่านก็หมด ปลดปล่อยไปได้ แต่ความจริง ถึงแม้ว่าท่านจะละอาคารบ้านเรือนโดยเพศ บรรพชิต แต่ใจที่ยังมีเยื่อใย ยังมีกิเลส ยังไม่ได้รู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระอริยเจ้า ท่านจะพ้นจากโลกธรรม หรือจะพ้นจากความวิบัติไม่ได้ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ นำความทุกข์โศกมาให้ทั้งคฤหัสถ์ และบรรพชิต

เพราะฉะนั้น ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติ จะไม่ให้ความสำคัญในเรื่องของสถานที่เลย เพราะรู้ว่าปัญญาจริง ๆ ต้องรู้ของจริงในชีวิตประจำวัน ถ้าปัญญาไม่มีกำลัง ไม่สามารถที่จะรู้ของจริงในชีวิตประจำวันได้ อย่าหวังที่จะรู้แจ้งแทงตลอด โดยการไม่อบรมปัญญาให้เห็นว่า สภาพธรรมทั้งหลายเสมอกันหมด ไม่ว่าผู้นั้นจะอยู่ ณ สถานที่ใดก็ตาม

การที่จะให้ปัญญาถูกต้องตามความเป็นจริง เห็นความเสมอกันของนามธรรม และรูปธรรมทั้งปวงได้ ผู้นั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐานเท่านั้น โดยไม่คำนึงถึงสถานที่ มิฉะนั้นแล้ว จะเป็นการหวังโดยที่ไม่เจริญเหตุให้สมควรแก่ผล เพราะเหตุว่าไม่ระลึกรู้ลักษณะของจริงที่กำลังปรากฏ

ท่านผู้ฟังเขียนมาว่า ในสมัยพุทธกาลนั้น แม้จะได้มีคำกล่าวว่า เข้าห้องปฏิบัติก็จริง อันนี้ท่านยอมรับว่าในครั้งพุทธกาลไม่มีคำกล่าวว่าเข้าห้องปฏิบัติ แต่ก็มีคำกล่าวว่า ได้เรียนกัมมัฏฐานจากพระศาสดาหรือพระสาวก แล้วไปสู่เสนาสนะอันสงบสงัดเพื่อให้ได้กายวิเวก การไปสู่เสนาสนะอันสงบสงัดเช่นนั้น ก็คล้ายกับการเข้าห้องกัมมัฏฐานในสมัยปัจจุบันนั่นเอง

นี่เป็นการสรุปเองว่าคล้ายกัน คล้าย กับของจริง เหมือนกันหรือเปล่า ก็ไม่เหมือน

๓๑๘

ขอเล่าถึงเรื่องการสนทนากับภิกษุชาวต่างประเทศ ซึ่งท่านเป็นผู้ที่เข้าใจการเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน และท่านเองก็เป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐานด้วย ท่านถามดิฉันว่า ทำไมดิฉันถึงได้กล่าวว่า ทันทิที่ได้ยินคำว่าสติ สติก็เกิดระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ทำไมดิฉันจึงพูดอย่างนี้ ในเมื่อทุกคนก็ทราบว่าสติเป็นอนัตตา

ดิฉันได้กราบเรียนท่านว่า ดิฉันจะใช้คำพูดทุกอย่าง ทุกประการ ที่จะเกื้อกูลให้ผู้ฟังเกิดสติระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ในเมื่อผู้ฟังเข้าใจลักษณะของสติว่าเป็นอนัตตาแล้ว ผู้ฟังก็รู้ด้วยว่า บางครั้ง เวลาที่ได้ยินอย่างนั้น สติก็เกิด แต่บางครั้ง สติก็ไม่เกิด เป็นการถูกต้องที่เข้าใจอย่างนั้น แต่กระนั้นก็ยังต้องมีคำ มีวาจา มีกถา ที่จะเตือนให้สติเกิดขึ้นระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม

ถ้าท่านผู้ฟังศึกษาพระไตรปิฎก พระผู้มีพระภาคไม่ทรงเว้นโอกาสที่จะตักเตือนภิกษุ และไม่ทรงเว้นที่จะให้เป็นผู้ที่มีวิริยะ มีความเพียรปรารภสติ ไม่ว่าจะเป็นการระลึกถึงลักษณะของกาย ของเวทนา ของจิต ของนามธรรม ของรูปธรรม ทั้ง ๆ ที่พระผู้มีพระภาคทรงตรัสรู้ไว้ว่า สภาพธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา แต่ก็ทรงโอวาท ทรงอนุสาสนี พราสสอน เพื่อให้ระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ไม่ใช่เป็นการบังคับ ซึ่งผู้ที่มีความเข้าใจเรื่องการเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐานจะเข้าใจในอรรถที่ทรงใช้ แม้ในการเป็นผู้ให้มีความเพียร ก็ไม่ใช่ด้วยความเป็นตัวตนที่จะกระทำความเพียร แต่เป็นผู้ที่เพียรระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ไม่ว่าจะอยู่ ณ สถานที่ใด ไม่ว่าอารมณ์ที่ปรากฏจะเป็นอภิสารมณ์ อารมณ์ที่น่าพอใจ จะเป็นอนิฏฐารมณ์ อารมณ์ที่ไม่น่าพอใจ ก็เป็นผู้ที่ปรารภ ระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม แต่ไม่ใช่เป็นผู้ที่แท้จริง ๆ ด้วยความเป็นตัวตน

ธรรมเป็นเรื่องละเอียด เพราะฉะนั้น ท่านผู้ฟังก็ควรที่จะได้พิจารณาว่า การฟังและการพิจารณาเพื่อให้ปัญญาของจริงที่กำลังปรากฏนั้น ควรจะเป็นในลักษณะใด

มีท่านผู้ฟังท่านหนึ่งได้เล่าให้ฟัง และขอความเห็นด้วยว่า สหายของท่าน ชักชวน เกือบจะเรียกได้ว่าขอร้อง หรือว่าบีบบังคับ เคี้ยวเชืง ขอให้ไปสำนักปฏิบัติ ซึ่งความจริงทำไมถึงจะต้องขอร้องให้ไปสำนักปฏิบัติ ในเมื่อขณะนี้ มีของจริงที่กำลังปรากฏ ควรที่จะให้บุคคลนั้นเจริญสติระลึกถึงลักษณะของจริงที่กำลังปรากฏเดี๋ยวนั้น ในขณะนั้น แต่ทำไมจะต้องขอร้องให้ไปสำนักปฏิบัติ

ก็เป็นเรื่องที่ท่านผู้ฟังจะต้องใคร่ครวญ พิจารณาเหตุผล เพราะเหตุว่าท่านก็คง จะได้รับการชักชวนขอร้องอยู่เสมอ ซึ่งท่านผู้นี้ก็เล่าให้ฟังว่า ท่านถูกขอร้องหลายครั้ง หลายหนแล้ว เพราะฉะนั้น ท่านก็ใคร่ที่จะได้ทราบจริง ๆ ว่า ท่านควรจะไปสำนักปฏิบัติหรือไม่

ถ. มีผู้ถามว่า ทำไมในสติปัฏฐานนี้จึงพูดแต่ว่า เพื่อนำอภิชฌาและโทมนัส ในโลกให้พินาศเสีย ทำไมถึงไม่นำอวิชชาซึ่งเป็นตัวร้ายกาจอย่างยิ่งออกไป ซึ่งก็มี ผู้ตอบว่า เพราะในครั้งกระโน้นมีธรรมสุดโต่งอยู่ ๒ อย่าง คือ กามสุขัลลิกานุโยค และอัตตกิลมณานุโยค อภิชฌา คือ ชอบใจในกามเป็นอย่างยิ่ง อีกอย่างหนึ่งก็ทรมาน ตัวเป็นโทมนัส ผมก็ยังไม่เข้าใจ อาจารย์ช่วยกรุณาเพิ่มเติม

สุ. เพราะเหตุว่าสติเกิดระลึก รู้ จึงไม่ใช่การหลงลืม เพราะฉะนั้น เวลาที่สติ เกิด จะมีโมหะ การหลงลืมด้วยพร้อมกันไม่ได้ ลักษณะของสติ คือ ระลึก รู้ ตรงกัน ข้ามกับหลงลืม ที่อภิชฌาและโทมนัสจะออกได้ เพราะสติเกิดขึ้นระลึกถึงลักษณะของ กาย เวทนา จิต ธรรม ถ้าสติไม่เกิดขึ้นระลึกถึงลักษณะของกาย เวทนา จิต ธรรม ซึ่งเป็นสติปัฏฐาน อภิชฌาและโทมนัสก็ไม่ออก ไม่สามารถที่จะดับได้เป็นสมุจเฉท

ในขณะที่สติเกิดระลึกถึงลักษณะที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เป็น ลักษณะของกาย หรือของเวทนา หรือของจิต หรือของธรรม ในขณะนั้นไม่มีอภิชฌา และโทมนัส และเวลาที่สติเกิด จะมีโมหะ การหลงลืมด้วยพร้อมกันไม่ได้

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า ธรรมเป็นเรื่องละเอียด วันนี้นำภาพธรรมมีมากมาย หลายอย่างเหลือเกิน ชีวิตของท่านวันหนึ่ง ๆ ไปมาหาสู่ใคร บังคับบัญชาได้ไหม มี ปัจจัยที่จะให้เกิด ที่จะให้ไป ก็เกิด ก็ไป เป็นปกติ เป็นชีวิตจริง เป็นนามธรรม เป็น

รูปธรรม ความเข้าใจในเรื่องของการเจริญสติปัฏฐาน จะเป็นปัจจัยให้สติเกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม และท่านก็เป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน ท่านยังจะต้องไปสู่ที่หนึ่งทีใดโดยเฉพาะ เพื่อการเจริญสติปัฏฐานหรือเปล่า

สำหรับท่านที่ยังข้องใจ หรือยังเห็นว่า การไปสู่สำนักปฏิบัติมีผลมหาศาล ก็แสดงให้เห็นว่า ท่านไม่ใช่เป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐานแน่นอน และการที่ท่านจะเทียบเคียงธรรมเอง เป็นการที่ไม่สมควร อย่างข้อความที่ท่านกล่าวว่า ในสมัยพุทธกาลนั้น แม้ไม่มีคำกล่าวว่า เข้าห้องปฏิบัติก็จริง แต่ก็มีคำกล่าวว่า ได้เรียนกัมมัฏฐานจากพระศาสดาหรือพระสาวก แล้วไปสู่เสนาสนะอันสงบสงัด เพื่อให้ได้กายวิเวก การไปสู่เสนาสนะอันสงบสงัดเช่นนั้น ก็คล้ายกับการเข้าห้องกัมมัฏฐานในสมัยปัจจุบันนี้

คำว่า คล้าย ต้องไม่ใช่ของจริงแน่ ของจริงไม่มี แต่ท่านพยายามให้มี หรือว่าให้คล้าย ก็เป็นการที่ไม่ถูกต้อง และการไปแล้วนี้ ขอให้สังเกต สำเนียง พิจารณาจริง ๆ ว่า เป็นปกติในชีวิตประจำวันหรือเปล่า ประการหนึ่ง และเมื่อออกมาแล้ว ท่านยังสามารถที่จะเห็นความเสมอกันของนามธรรมและรูปธรรมหรือไม่ว่า ณ สถานที่ใด ก็เป็นแต่เพียงนามธรรมและรูปธรรมเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็โลกธรรมฝ่ายดี หรือโลกธรรมฝ่ายเลว ก็เป็นแต่เพียงนามธรรมและรูปธรรมเท่านั้น สามารถที่จะระลึกรู้ และมีปัญญาที่คมกล้า มีสติที่มั่นคงระลึกรู้ได้หรือเปล่า ถ้าระลึกรู้ไม่ได้ จะมีประโยชน์อะไร

ขอให้คิดถึงประโยชน์จริง ๆ ตราบใดที่ท่านยังกล่าวว่า ผู้การเข้าห้องปฏิบัติไม่ได้ หมายความว่า ท่านไม่เห็นความเสมอกันของนามธรรมและรูปธรรม และท่านยังไม่ใช่ว่าเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน

ขอกล่าวถึงข้อความบางประการ ซึ่งท่านผู้ฟังจะเข้าใจชัดขึ้นในเรื่องของการหลีกเร้นในพระไตรปิฎก ใน มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก อานันทภิกขุเทวรัตตสูตร มีข้อความว่า พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่ทรงหลีกเร้น

ซึ่งข้อความใน ปปัญจสุทนีอรรถกถา มีว่า

พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่ทรงหลีกเร้น หมายถึง การออกจากผลสมาบัติ

เพราะฉะนั้น ท่านผู้ฟังจะต้องเข้าใจด้วย แต่ละอย่าง ไม่ใช่ท่านคิดความหมายเอง แปลเองว่า พระผู้มีพระภาคทรงหลักเรือน ท่านก็จะหลักเรือนบ้าง แต่ว่าพระผู้มีพระภาคทรงหลักเรือน คือ ออกจากผลสมบัติ

สังยุตตนิกาย สคาถวรรค ปัญจาลังกสูตรที่ ๗ มีข้อความว่า

ปัญจาลังกเทวบุตรยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้ภาสิตคาถานี้ ในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

บุคคลผู้มีปัญญามาก ได้ประสบโอกาสในที่คับแคบหนอ ผู้ใดได้รู้ฉะฉาน เป็นผู้ตื่น ผู้นั้นเป็นผู้หลักออกได้อย่างองอาจ เป็นมุนี

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ชนเหล่าใด แม้อยู่ในที่คับแคบ แต่ได้เฉพาะแล้วซึ่งสติ เพื่อการบรรลุธรรม คือ พระนิพพาน ชนเหล่านั้น ตั้งมั่นดีแล้วโดยชอบ

ซึ่งข้อความใน สารัตถปกาสินีอรรถกถา อธิบายว่า

ความคับแคบมี ๒ อย่าง คือ ๑. นีวรณ ๒. กามคุณ

นีวรณ ได้แก่ กามฉันทนีวรณ ความยินดีพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ พยาบาทนีวรณ ความขุ่นเคืองใจ วิจิกิจฉานีวรณ ความสงสัยไม่รู้ในสภาพธรรม ถีนมิตถนีวรณ ความทอดอหย หน่อ อุทธัจจนีวรณ สภาพที่ไม่สงบของจิตที่ฟุ้งซ่าน เป็นนีวรณธรรม ๕

ข้อความในอรรถกถาอธิบายว่า

แต่ในที่นี้ ความคับแคบ หมายถึงนีสวรรณ

คำว่า ย่อมประสบโอกาส เป็นชื่อของฉะฉาน

เพราะฉะนั้น ท่านผู้ฟังต้องเข้าใจความหมายด้วย ไม่ใช่ว่าท่านเทียบเคียงเอาเองว่า บุคคลผู้มีปัญญามาก ได้ประสบโอกาสในที่คับแคบหนอ ท่านก็คิดว่า ที่คับแคบนั้นคงจะเป็นห้องเล็กๆ แต่ความจริงแล้ว หมายความว่าถึงได้ประสบโอกาส เป็นชื่อของฉะฉาน คือ ได้ฉะฉานจิต แม้อยู่ในที่คับแคบ คือ แม้เมื่อมีนีวรณธรรม

คำว่า ผู้หลีกออกอย่างองอาจ คือ ผู้หลีกออกอย่างประเสริฐ ผู้ละมานะได้
แล้ว ท่านเรียกว่าผู้หลีกออก

ท่านผู้ฟังที่จะหลีกกันนี้ ขอให้ทราบว่ ความหมายของผู้หลีกออกนั้น คือ
ผู้ละมานะได้แล้ว ท่านเรียกว่าผู้หลีกออก ดังพระบาลีว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ชื่อว่าหลีกออกอย่างไร

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้ ละอัสสมิมานะได้ ตัดมูลรากได้ ทำให้
เหมือนตาลยอดด้วน ให้มีความไม่เกิดขึ้นอีกเป็นธรรมดา

นี่จึงจะชื่อว่าเป็นผู้หลีกออก

ขณะที่กำลังเห็น ยังไม่ได้ละอะไรที่เป็นความเห็นผิด ยังยึดถือการเห็นว่าเป็น
เรา จะชื่อว่าเป็นผู้หลีกออกได้ไหม ก็ไม่ได้ หลีกออก ต้องหลีกออกจากมูลรากของ
กิเลสทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ เป็นผู้ทีละอัสสมิมานะได้

ที่ชื่อว่าชนเหล่านั้นตั้งมั่นแล้วโดยชอบ ความว่า ชนเหล่าใดได้เฉพาะแล้วซึ่งสติ
เพื่อบรรลุพระนิพพาน ชนเหล่านั้น ตั้งมั่นดีแล้ว ด้วยโลกุตตรสมาธิ

เพราะฉะนั้น ในพระสูตรนี้ ท่านกล่าวฉานปนกันไปกับวิปัสสนา

ขอตอบจดหมายของพระคุณเจ้ารูปหนึ่ง ท่านเขียนมาจากวัดศรีสุทธาราม
ตำบลบางหญ้าแพรก อำเภอมือเมือง จังหวัดสมุทรสาคร มีข้อความว่า

เมื่อมีจิตโกรธ แล้วรู้ว่าเป็นนามธรรม เมื่อจิตบอกว่าจะเมตตาเขา แต่จิตไปนึก
ถึงและรู้เหมือนอย่างตาไปเห็นตัวหนังสือ คำว่าเมตตา อย่างนี้ต้องให้ระลึกรู้ว่ เป็น
รูปธรรม หรือนามธรรม

สุ. สำหรับผู้ที่เริ่มเจริญสติปัฏฐานนั้น ก็เป็นเรื่องเดียวกัน คือ เป็นเรื่องของ
ทุกท่านที่เพิ่งเริ่มที่จะสังเกต สำเนียงก ระลึกรู้ในลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ และก็ยัง
สงสัยในลักษณะที่ปรากฏว่า ลักษณะนั้นเป็นลักษณะของรูปธรรม หรือนามธรรม ที่
ปัญญาจะรู้ชัดขึ้นก็ต้องอาศัยการระลึกรู้ สังเกต สำเนียงกจริง ๆ จนกระทั่งเป็นความรู้
ชัดขึ้น เช่น ในขณะที่โกรธ รู้ว่เป็นนามธรรม ถ้าใช้คำพูดอย่างนี้ อาจจะหมายความว่า

ว่า รู้เพียงชื่อที่ได้ยินได้ฟังว่า ความโกรธเป็นนามธรรม เป็นสภาพรู้ แต่การที่สติจะระลึกตรงของจริง มีลักษณะที่โกรธ และของจริงนั้นก็หมดไป เปลี่ยนลักษณะเป็นอย่างอื่น ตามที่ท่านเขียนมาว่า เมื่อมีจิตโกรธ และรู้ว่าเป็นนามธรรม เมื่อจิตบอกว่า จะเมตตาเขา ในขณะนั้นเป็นนามธรรมที่คิดนึก เป็นนามธรรมอีกชนิดหนึ่ง มีความสงสัยว่าจิตไปนึกถึง และรู้ คือไปนึกถึงคำว่าเมตตา เหมือนอย่างตาไปเห็นตัวหนังสือ คำว่าเมตตา อย่างนี้ต้องให้ระลึกรู้ว่าเป็นรูปธรรม หรือนามธรรม

ลักษณะที่นึกหรือคิดนั้น ก็เป็นนามธรรม สติก็ระลึกรู้ได้ แม้คิดอย่างนั้นก็เป็นสภาพธรรมที่เป็นของจริง เป็นสภาพคิดนึก

ส่วนรูปธรรมนั้น ก็เป็นสิ่งที่ปรากฏทางตาอย่างหนึ่ง ปรากฏทางหู คือ เสียงอย่างหนึ่ง ปรากฏทางจมูก คือ กลิ่นอย่างหนึ่ง ปรากฏทางลิ้น คือ รสอย่างหนึ่ง ปรากฏทางกาย คือ เย็นร้อน อ่อนแข็ง ตึงไหวอย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้น ลักษณะของรูปธรรมนี้ก็เป็นของจริงที่ปรากฏ ซึ่งสติจะต้องระลึกรู้ตรงของจริงนั้น ถ้าเป็นรูปธรรม ก็รู้ว่าเป็นรูปธรรม ถ้าเป็นนามธรรมก็รู้ว่าเป็นนามธรรม

เช่น รสกำลังปรากฏในขณะที่รับประทานอาหาร ถ้าสติกำลังระลึกตรงลักษณะที่เป็นรส รสปรากฏ เป็นรูปธรรม แต่ที่กำลังรู้ในรสที่กำลังปรากฏ สติระลึกได้ รู้ว่าเป็นแต่เพียงนามธรรมชนิดหนึ่ง ปัญญาก็ค่อย ๆ เจริญ คมกล้าขึ้นทีละเล็กทีละน้อย จนกระทั่งเมื่อสติเกิดขึ้น ปัญญาก็สามารถรู้ชัดในลักษณะที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม

ถ. กระผมได้ฟังทางวิทยุแทบทุกรายการ แต่ชีวิตประจำวันที่ดำเนินอยู่นี้ จิตสั่ง หรือนามสั่ง

สุ. ท่านผู้ฟังถามว่า ชีวิตประจำวันที่ดำเนินอยู่นี้ จิตสั่ง หรือนามสั่ง จิตคืออะไร ก่อนที่จะใช้คำว่า จิตสั่งหรือนามสั่ง ควรที่จะได้ทราบความหมายของคำที่ใช้ก่อน คือ จิตคืออะไร

ถ. เท่าที่ผมเข้าใจ จิต คือ ความระลึกได้ ระลึกรู้ในรูปธรรม ในนามธรรม

สุ. จิตเป็นสภาพรู้ ส่วนสติเป็นเจตสิก เป็นลักษณะที่ระลึกรู้ ที่เป็นฝ่ายโสภณะ รู้ว่า สิ่งใดควร หรือไม่ควร เป็นสภาพธรรมที่เป็นกุศล หรืออกุศล ควร

เจริญ หรือควรเว้น เพราะฉะนั้น เวลาที่ท่านผู้ฟังจะใช้คำหนึ่งคำใด ขอให้เข้าใจ ความหมายของคำนั้นเสียก่อน

ถ้าท่านจะศึกษาพระธรรม ไม่ว่าจะเป็นในพระไตรปิฎกโดยตรง หรือว่าใน อรรถกถา ลักษณะของจิต คือ รู้อารมณ์ เป็นสภาพรู้ สิ่งที่จิตรู้เรียกว่า อารมณ์

จิตเป็นสภาพรู้ มีลักษณะรู้อารมณ์ กำลังเห็นทางตา ทั้งปริยัติและปฏิบัติ ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน

จิตเป็นสภาพรู้ ทางตา สำหรับผู้ที่มีจักขุปสาท เป็นปัจจัยสามารถรับกระทบสี เมื่อมีจักขุปสาท และมีรูปอารมณ์ คือ สีสนั่นวณณะที่ปรากฏทางตา เป็นปัจจัยทำให้เกิดการเห็นสี จิตสังหรือเปล่า เห็นเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย

ถ. ผมได้มาฟังอาจารย์สอนมาหลายปีแล้ว ๗ ปีได้ แต่ผมไม่เคยเข้าห้อง ปฏิบัติ ห้องปฏิบัติอยู่ที่ตัวของเราเอง ไม่ใช่ที่อื่น อยู่ที่เรานี้แหละ จะรู้อะไรก็รู้ที่ตัวเรา จะรู้โกรธ รู้โลภ รู้หลง ก็อยู่ที่ตัวเรา เพราะฉะนั้น ผมว่าทุกสิ่งทุกอย่างก็อยู่ที่ห้อง ปฏิบัติอันนี้ คือ ตัวเรา ไม่ใช่ที่อื่น พิสูจน์ได้เลย

สุ. ท่านผู้ฟัง ก็ได้ฟังความคิดเห็นของท่านผู้ฟังท่านหนึ่ง

เรื่องของการเจริญสติปัฏฐานนี้ เป็นเรื่องที่ละเอียดจริง ๆ ซึ่งท่านผู้ฟังเองจะ รู้จักตัวของท่านเองแต่ละบุคคลตรงตามความเป็นจริง ข้อสำคัญที่สุด คือ การรู้ตรง ลักษณะของจริง และอกุศลทั้งหลายก็จะละลาย เบาบาง จนกระทั่งสามารถที่จะดับ เป็นสมุจเฉท แต่ต้องเป็นเรื่องจริง ชีวิตจริง ๆ ของท่าน ทุก ๆ ขณะเกิดขึ้นแล้ว เพราะ เหตุปัจจัย สติเพียงระลึกไว้ในลักษณะนั้นจริง ๆ ที่กำลังปรากฏ จริตอัธยาศัยของแต่ละ ท่านแต่ละบุคคลจะมีอย่างไร สติปัฏฐานที่ระลึกไว้ในลักษณะที่เป็นนามธรรมและ รูปธรรมก็จะรู้ว่า เป็นแต่เพียงนามธรรม และรูปธรรมเท่านั้น

ถ. เวลาผัสสะอารมณ์ เวลาผัสสะที่ไร สติระลึกได้ทุกที่ อันนี้จะพันทุกข์ ไหมครับ

สุ. ระลึกแล้วก็รู้ ยังต้องละเอียด ไม่ใช่เพียงแค่คำว่า ระลึกแล้วก็รู้เท่านั้น

ถ. ในขณะที่มีผู้มาด่าผม ผมก็แปลเป็นภาษาแขก ภาษาฝรั่งเศส ความโกรธก็ไม่มี หรือโทสะก็ไม่มี

สุ. ท่านผู้ฟังบอกว่า เวลามีคนมาด่า ท่านก็แปลเป็นภาษาแขก ภาษาฝรั่งเศส ก็ไม่รู้เรื่อง เลยไม่โกรธ

เรื่องที่จะเลี้ยงธรรมนี้มีมาก แต่ว่ายังไม่จริง ถ้าเริ่มจริงต่อธรรมเมื่อไร เมื่อนั้น จะเริ่มรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมตรงตามความเป็นจริง

๓๑๑

หนทางปฏิบัติที่จะให้ละกิเลสได้มีทางเดียว คือ การเจริญสติปัฏฐาน ไม่ใช่เป็นการทำ แต่เป็นการอบรมเจริญเนือง ๆ บ่อย ๆ เพื่อให้มีมาก เพื่อให้เป็นกำลัง

เพราะฉะนั้น ก่อนอื่น ต้องเป็นผู้ที่ตรงต่อสภาพธรรม และจะเริ่มเห็นประโยชน์ของการเป็นผู้ตรงต่อธรรมว่า การเป็นผู้ตรงต่อธรรมนั้น เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะไม่หลอกตัวเอง และไม่หลอกบุคคลอื่นด้วย

โดยมากเท่าที่ทราบ มีบางท่านที่ไม่อดทนพอที่จะฟังให้เข้าใจแจ่มแจ้งจริง ๆ ในเรื่องของการเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน ท่านอยากจะทำวิปัสสนาทันที

พุทธศาสนา เป็นศาสนาของพุทธะ คือ ปัญญา เป็นเรื่องของปัญญา เป็นเรื่องของความจริง ๆ ตั้งแต่ต้น คือ ในขั้นของการฟัง ถ้าความรู้ในขั้นของการฟังไม่มี ความเข้าใจในสิ่งที่ได้ยินได้ฟังยังไม่ชัดเจน ยังไม่ถูกต้อง ท่านจะประพฤติปฏิบัติเพื่อให้ปัญญาเกิดขึ้น ย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เพราะเหตุว่าปัญญานั้น จะต้องเริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่ขั้นของการฟังเสียก่อน เมื่อมีความเข้าใจที่ถูกต้องแล้ว ก็เป็นปัจจัยให้สติเกิดขึ้น ระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมได้

ขอเล่าให้ฟังถึงการสนทนากับท่านผู้ฟัง และผู้ที่สนใจในการเจริญสติปัฏฐาน ดิฉันได้รับทราบจากอุบาสิกาท่านหนึ่งว่า ได้สนทนากับผู้สอนธรรมท่านหนึ่ง ท่านผู้สอนธรรมท่านนั้น ได้กล่าวถึงการบรรยายที่ดิฉันบรรยายอยู่ว่า เรื่องต่าง ๆ ที่พูดนี้ก็ดี แต่ว่าดิฉันไม่เข้าใจลักษณะของสติธรรมดากับสติปัฏฐาน เท่าที่ฟังนี้ก็ชื่นชมในธรรม บางประการที่นำมาบรรยาย แต่พร้อมกันนั้นก็มีความเห็นว่า ตัวดิฉันเองไม่เข้าใจลักษณะของสติธรรมดากับสติปัฏฐาน ซึ่งสำหรับผู้สอนธรรมที่ท่านกล่าวว่าดิฉันไม่รู้ลักษณะของสติปัฏฐาน เพราะเหตุว่าสำหรับท่านนั้น สติปัฏฐาน คือ กำหนดรูปอะไร รูปนั้นก็ดับ

เมื่อได้สอบถามอุบาสิกาก็ได้เล่าให้ฟังว่า ท่านผู้สอนธรรมที่ท่านกล่าวว่าดิฉันไม่รู้ลักษณะของสติปัฏฐานนั้น ท่านดูรูปนั่งใช้ไหม อุบาสิกาท่านนั้นก็ตอบว่าใช่

เพราะฉะนั้น ผู้ที่เพียงแต่กำลังนั่ง และรู้ว่าที่นั่งนั้นแหละเป็นรูป นึกเอาว่าเป็นรูป โดยที่ไม่รู้ลักษณะที่เป็นรูปธรรมที่ปรากฏแต่ละทาง นั้นไม่ใช่สติปัฏฐาน เพราะว่าไม่ได้ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ที่เป็นสภาพธรรมนั้น ไม่ใช่นึก แต่ต้องมีลักษณะของสภาพธรรมนั้นจริง ๆ ปรากฏตามปกติ ตรงตามลักษณะของสภาพธรรมนั้น แต่ละลักษณะ

เย็นกำลังปรากฏ ลักษณะของเย็นเป็นสภาพธรรม เป็นของจริง ไม่ใช่ตัวตน เป็นรูปธรรม เพราะเป็นแต่เพียงลักษณะที่เย็นเท่านั้น เพราะฉะนั้น ในขณะที่สติไม่ใช่รู้เพียงเย็นเฉย ๆ แต่จะรู้ตรงสภาพเย็น รู้ว่าลักษณะนั้น เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่มีลักษณะปรากฏแล้วก็หมดไป แต่ต้องมีลักษณะจริง ๆ คือ ลักษณะที่เย็นปรากฏ สติระลึกรู้ตรงลักษณะที่เย็นในขณะนั้น ไม่ได้ระลึกรู้ลักษณะของนามและรูปทางตา หรือทางหู หรือทางจมูก หรือทางลิ้น แต่สติขณะนั้น กำลังระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏที่กาย มีลักษณะจริง ๆ ปรากฏ ปรากฏแล้วก็หมดไป นั่นเป็นสติปัฏฐาน

เพราะฉะนั้น การใช้คำว่า สติปัฏฐานนั้น ไม่ใช่ใช้ลอย ๆ ว่า กำลังนั่ง รู้ว่าเป็นรูป เป็นสติปัฏฐาน กำหนดรูปนั่งที่ไร ก็ดับไป แต่ไม่มีลักษณะปรমัตถธรรม หรือสภาพธรรมที่ปรากฏความเป็นอนัตตา ความเป็นสภาพธรรมที่ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน จึงไม่ใช่ความรู้ชัดที่จะประจักษ์ว่า นามธรรมและรูปธรรมแต่ละทางนั้น เป็นแต่เพียงนามธรรมและรูปธรรมแต่ละลักษณะที่เกิดดับสืบต่อกันอย่างรวดเร็ว ปรากฏแล้วก็หมดไป เพราะฉะนั้น สติปัฏฐาน ต้องมีลักษณะของสภาพธรรมจริง ๆ กำลังปรากฏ

ผู้ที่ศึกษาธรรม ปฏิบัติธรรม จะกล่าวว่า ขณะที่สติกำลังระลึกรู้ตรงสภาพธรรมที่มีลักษณะจริง ๆ ปรากฏ ขณะนั้นไม่ใช่สติปัฏฐาน จะกล่าวได้ไหม สำหรับผู้ที่ได้ศึกษาธรรม โดยเฉพาะในเรื่องของสติปัฏฐาน โดยเฉพาะในเรื่องของนามธรรมและรูปธรรมที่เป็นของจริง ที่ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน แต่ถ้าสติไม่ระลึกรู้ อวิชาก็ปิดกั้นไม่ให้เห็นความเกิดขึ้นและดับไปของนามธรรมและรูปธรรมทั้งหลายว่า เป็นลักษณะ

ของนามธรรมและรูปธรรมแต่ละชนิดที่เกิดขึ้นแต่ละทาง และอาศัยปัจจัยแต่ละอย่าง เป็นสภาพธรรมต่าง ๆ กัน

เพราะฉะนั้น ท่านผู้ฟังจะต้องพิจารณา เข้าใจให้ถูกต้องว่า สติปัฏฐานนั้นคืออะไร ขณะใดที่กำลังระลึกตรงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เท่านั้นที่เป็น สติปัฏฐาน แต่ขณะที่หลงลืม หรือคิดว่าจะต้องกันอย่างนี้ จะต้องทำอย่างนั้น นั่นเป็น ลักษณะของตัวตน เป็นลักษณะของการหลงลืมสติ เพราะเหตุใด เพราะเหตุว่าแม้ ขณะนั้น สติก็ไม่ได้เกิดขึ้นระลึกรู้ในลักษณะของนามธรรมที่กำลังตรึก ที่กำลังคิด ที่ กำลังจะกัน ที่กำลังจะทำอย่างนั้นอย่างนี้ว่า ขณะนั้นก็แค่เพียงนามธรรมที่เกิดขึ้น ไม่ใช่สติที่ระลึกตรงลักษณะของสภาพธรรมแล้วรู้ว่า เป็นนามธรรมแต่ละชนิด เป็น รูปธรรมแต่ละชนิด

ท่านผู้ฟังจะพิจารณาสภาพธรรมได้ว่า ที่ท่านได้ยินได้ฟังนั้น อย่างไรแน่ที่เป็น สติปัฏฐาน โดยมากคนทั่วไปมีความเข้าใจว่า กำลังเห็น และไม่วิกลจริต ก็เป็นสติ ธรรมดา หรือว่ากำลังเดิน กำลังรับประทานอาหาร รู้ว่าอะไรเป็นอะไรถูกต้องตามปกติ ธรรมดา คนทั่วไปจะใช้คำว่า นั่นเป็นสติ เพราะฉะนั้น ก็เลยเข้าใจว่า นั่นเป็นสติ ธรรมดา

แต่การเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐานนั้น ไม่ใช่เพียงเห็นอย่างธรรมดาเท่านั้น แต่จะต้องระลึก คือ รู้ว่าที่กำลังเห็นนี้ เป็นสภาพรู้ทางตาอย่างหนึ่งเท่านั้น หรือขณะที่ กำลังได้ยินเสียง ขณะที่เสียงปรากฏ ผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน มนสิการ รู้ตรง ลักษณะของเสียงที่ปรากฏ จึงชื่อว่า ขณะนั้นสติระลึกอยู่ที่เสียง รู้ว่าเป็นแต่เพียงของ จริตชนิดหนึ่ง ปรากฏแล้วก็หมดไป แต่ต้องมีลักษณะของเสียงปรากฏ

หรือว่า สติระลึกรู้ที่ กำลังได้ยิน ไม่ว่าจะได้ยินที่ไหน ได้ยินอะไรก็ตาม ก็ เป็นแต่เพียงสภาพรู้เสียงเท่านั้น นั่นคือ ผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน

เพราะฉะนั้น แม้แต่คำว่าสติ ก็อย่าใช้ว่าสติธรรมดา เพราะเหตุว่าสติเป็น ไสยคุณธรรม เป็นธรรมฝ่ายดีงาม เกิดขึ้นขณะใด ย่อมเป็นไปในทานบ้าง เป็นไปในศีล

บ้าง เป็นไปในความสงบของจิตบ้าง เป็นไปในสติปัฏฐาน คือ กำลังระลึกถึงลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริงบ้าง

ถ้าศึกษาธรรมโดยละเอียด มีไหมสติธรรมดา หรือที่เข้าใจกันว่าเป็นสติธรรมดา เพราะเหตุว่าสติเป็นโสภณเจตสิก เป็นธรรมชาติฝ่ายดี เริ่มตั้งแต่สติขั้นทาน ปกตินั้นวันหนึ่ง ๆ ทุกท่านก็มีความยินดีในสมบัติ ในโภคทรัพย์ ในวัตถุสิ่งของ และก็ยากที่จะสละให้บุคคลอื่นได้ แต่ขณะใดที่สติระลึกได้ ในการสละวัตถุนั้นเพื่อประโยชน์สุขแก่บุคคลอื่น ลักษณะนั้นไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล เป็นแต่เพียงนามธรรมที่ระลึกเป็นไปในทานที่จะสละวัตถุ เพื่อประโยชน์สุขแก่บุคคลอื่น

เพราะฉะนั้น สติ ไม่ใช่สติธรรมดา ที่ใช้คำว่าสติธรรมดา ไม่ทราบว่าจะหมายความว่าความกันอย่างไร เพราะไม่ว่าสติจะเกิดขึ้นครั้งใด ขณะใด ก็เป็นโสภณ เป็นกุศล เป็นธรรมฝ่ายดีงามทั้งสิ้น หรือว่าทางกาย ทางวาจา ที่อาจจะมีกายทุจริต วจีทุจริตบ้าง เพราะเหตุว่ากิเลสที่สะสมมาทำให้เกิดกายทุจริต วจีทุจริต แต่ว่าขณะใดที่สติระลึกได้ว่า การที่จะกระทำทุจริตกรรมนั้น ไม่สมควร เป็นสิ่งที่ควรเว้น เป็นสิ่งที่ควรละ ขณะที่เว้น ที่ละ ที่ระลึกได้นั้น ก็เป็นสติที่เป็นไปในศีล เป็นโสภณ เป็นธรรมฝ่ายงาม เป็นธรรมฝ่ายดี

ที่กล่าวว่า สติธรรมดา หมายความว่าอย่างไร เป็นไปได้ได้อย่างไร เพราะว่าสติเกิดขึ้นครั้งใด ก็ต้องเป็นโสภณ เป็นกุศลธรรมทุกครั้งไป หรือว่าขณะที่จิตใจไม่สงบ ซึ่งกายทุจริตก็ละได้ด้วยกายสุจริต วจีทุจริตก็ละได้ด้วยวจีสุจริต แต่ใจที่กำลังเป็นอกุศล ก่อนที่จะล่วงเป็นการกระทำทางกาย ทางวาจานั้น จะละอย่างไร ถ้าสติไม่เกิดขึ้น เพราะฉะนั้น ถ้าขณะนั้นรู้ว่า อกุศลจิตกำลังครอบงำ สติเกิดขึ้นระลึกได้ รู้ว่าควรละ หรือว่าควรเจริญธรรมที่เป็นฝ่ายกุศล ไม่ควรจะปล่อยให้จิตเป็นไปในอกุศล เช่น เกิดระลึกที่จะเมตตา หรือว่าที่จะสงเคราะห์ อนุเคราะห์ ที่จะละอกุศลต่าง ๆ ขณะนั้นเป็นโสภณเจตสิก เป็นสติที่ระลึกได้ ก็ยังคงเป็นธรรมฝ่ายกุศล เป็นธรรมฝ่ายดี

เพราะฉะนั้น ที่จะกล่าวว่า สติธรรมดา ไม่ทราบว่าจะหมายความว่าอย่างไร ท่านที่สอนธรรมนั้นบอกว่า ดิฉันไม่รู้เรื่องของสติธรรมดา กับสติปัฏฐาน นี่เป็นคำพูดที่ควรจะได้พิจารณาว่า ผู้ใดมีความเข้าใจในเรื่องของสติปัฏฐาน

มีบางท่านที่ใจร้อน ฟังธรรมเรื่องของการปฏิบัติจากบุคคลนั้นบ้าง บุคคลนี้บ้าง สำนักนั้นบ้าง สำนักนี้บ้าง ซึ่งดูเหมือนว่า สำนักทั้งหลายนี้จะมีเคล็ดลับในการที่จะให้ปัญญาเกิดขึ้น เพราะบอกว่าไม่ยาก ถ้ารู้เคล็ดลับจริง ๆ ก็สามารถจะสำเร็จได้ หรือว่าได้ผลภายในเดือนหนึ่งบ้าง สองเดือนบ้าง สามเดือนบ้าง เพราะฉะนั้น เวลาที่ท่านฟังเรื่องการเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน ท่านก็ถามว่า มีเคล็ดลับอย่างไรที่จะทำให้รู้นามธรรมและรูปธรรมเร็ว เพราะรู้สึกว่าจะมีเรื่องของเคล็ดลับ คือ โยนิโสมนสิการ แต่ขอให้ท่านลองพิจารณาจริง ๆ ก็เลิกละไม่ได้อยู่ที่คนอื่น อยู่ที่ตัวท่านทุกคน ทุกขณะที่สติไม่เกิดขึ้น ไม่ระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏ

กำลังเห็น สติขณะนี้เกิดหรือเปล่า ระลึกรู้ว่าเป็นแต่เพียงสภาพรู้ทางตา และสิ่งที่กำลังปรากฏเป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น ระลึกรู้ไม่ว่าท่านจะอยู่ที่ไหน จนชิน จนชำนาญ จนละ จนคลายความไม่รู้ ค่อย ๆ ละความสงสัยว่า สิ่งที่กำลังปรากฏทางตาเป็นอย่างไร และการที่รู้ความหมายของสิ่งที่กำลังปรากฏทางตานั่น เป็นสภาพธรรมต่างชนิด ไม่ใช่ลักษณะเดียวกัน จนกระทั่งท่านมีความชำนาญจริง ๆ แล้วหรือยัง เป็นเรื่องของความรู้ แล้วละคลายความไม่รู้ แต่เป็นปกติ ไม่ใช่ว่าจะรีบร้อนเร่งรัดให้ไปรู้สิ่งอื่น เป็นสิ่งที่ท่านจะทดสอบปัญญาของท่านเองได้จริง ๆ

เพราะฉะนั้น เคล็ดลับไม่มี แต่เป็นเรื่องของสติที่จะระลึกบ่อย ๆ เนือง ๆ ความรู้ค่อย ๆ เพิ่มขึ้นทีละเล็กทีละน้อย จนกระทั่งเป็นความรู้ และละคลายความไม่รู้ไม่ว่าสติจะระลึกทางตา หรือทางหู หรือทางจมูก หรือทางลิ้น หรือทางกาย หรือทางใจ ก็เป็นการเพิ่มความรู้ซึ่งละคลายความไม่รู้ และท่านจะเห็นว่า เยื่อใยที่เคยยึดถือ นามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏนั้น ยังไม่คลาย ยังเหนียวแน่นอยู่

เพราะฉะนั้น ไม่มีทางอื่นเลย นอกจาก ขณะนั้นสติระลึกรวมลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏจนกว่าจะชิน จนกว่าจะทั่ว จนกว่าจะละเอียด จนกว่าจะรู้ว่าไม่มีหนทางอื่น นอกจากจะเจริญเหตุ คือ ระลึกทันทีตรงลักษณะนั้น

ส่วนความสมบูรณ์ของปัญญาที่จะรู้แจ้งเป็นวิปัสสนาญาณแต่ละขั้นนั้น ก็ย่อมมาจาก ขณะที่สติกำลังระลึกได้ตรงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏเท่านั้น นี่เป็นสิ่งที่จะละความต้องการที่จะบรรลุอริยสัจธรรมโดยรวดเร็ว เพราะเหตุว่าถ้าปัญญาไม่เจริญขึ้น ไม่เพิ่มขึ้น ไม่มีอะไรเลยที่จะไปละความต้องการที่จะเป็นพระอริยเจ้าได้ ก็ยังคงเป็นความต้องการที่จะเป็นพระอริยเจ้าโดยปัญญาไม่เจริญ ไม่ได้ละความสงสัย ไม่ได้ละคลายความไม่รู้ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ตามปกติ ตามความเป็นจริง

เพราะฉะนั้น เรื่องของเคล็ดลับ ไม่มี นอกจากเป็นผู้ที่เข้าใจเรื่องการอบรมเจริญปัญญาว่า จะรู้ชัดในสภาพธรรมได้ เมื่อสติระลึกรวมลักษณะที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมบ่อย ๆ เนือง ๆ จนกระทั่งความรู้นั้น สามารถที่จะเพิ่มขึ้นและละคลายมากขึ้น

ส่วนมากท่านผู้ฟังไม่เห็นโทษของความเห็นผิดในข้อปฏิบัติที่จะทำให้รู้แจ้งอริยสัจธรรม ท่านจะเห็นโทษของกายทุจริต ท่านจะเห็นโทษของวจีทุจริต เพราะเหตุว่ากายทุจริตทำความเดือดร้อนให้บุคคลอื่นและตัวท่านด้วย วจีทุจริตก็ทำความเดือดร้อนให้บุคคลอื่นและตัวท่านด้วย แต่ความเห็นผิดในข้อปฏิบัติซึ่งจะเป็นหนทางดับกิเลสที่จะเป็นเหตุให้เกิดกายทุจริตและวจีทุจริต ท่านไม่เห็น ว่า ถ้าท่านเข้าใจคลาดเคลื่อนหรือว่าผิดไป จะไม่สามารถดับกิเลสได้เลย เมื่อไม่สามารถที่จะดับกิเลสได้ กายทุจริต วจีทุจริต ก็ยังคงมีต่อไป เพราะเหตุว่ายังมีกิเลสที่ยึดติดนามธรรมและรูปธรรมว่าเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตนอยู่

เพราะฉะนั้น ธรรมเป็นเรื่องที่ละเอียด เป็นเรื่องที่ต้องอดทน และรู้ว่าปัญญาจะเจริญขึ้นต้องตามระดับขั้น ซึ่งต้องเริ่มจากขั้นของการฟังจริง ๆ ถ้ามีสิ่งใดซึ่งยังเป็นที่สงสัยข้องใจในเรื่องของการเจริญสติปัฏฐาน ก็ควรที่จะได้พิจารณา ใคร่ครวญ สอบ

ทาน เทียบเคียง ให้เป็นความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เพื่อสติจะได้เริ่มระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่ละเล็กทีละน้อย จนกว่าจะเป็นปัญญาที่รู้ชัด

วันหนึ่ง ๆ หลงลืมสติบ่อย แต่สติก็เกิดแทรก ไม่ว่าจะเป็น ณ สถานที่ใด หรือว่า ขณะนั้นกำลังเป็นกุศลจิต หรืออกุศลจิตอย่างไร รูปธรรมใด นามธรรมใดกำลังมีปัจจัยเกิดขึ้นปรากฏ สัมมาสติสามารถจะเกิดระลึกทั่วไปในสภาพของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏ เพราะมีปัจจัย คือ ความเข้าใจถูกในข้อปฏิบัติที่ได้ยินได้ฟัง พิจารณาแล้วรู้ว่า ลักษณะของสัมมาสติ คือ กำลังรู้ตรงลักษณะปรমัตถธรรมทางตา หรือทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

ถ้ารู้ลักษณะของสัมมาสติ วันหนึ่ง ๆ ก็รู้ ขณะที่สติเกิด ก็รู้ตรงลักษณะสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ แล้วก็หลงลืมสติไป แล้วสติก็เกิดอีก ระลึกรู้ตรงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ก็เป็นเรื่องของสัมมาสติที่เกิดขึ้นก็รู้ ดับแล้วก็หมดไป แล้วก็หลงลืมสติ แล้วเวลาสัมมาสติเกิดอีก สัมมาสติก็ระลึกตรงปรมัตถธรรมที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน แล้วแต่ว่าสัมมาสติจะเกิดเมื่อไร ขณะใด ก็เป็นอนัตตา

มีพระคุณเจ้ารูปหนึ่งซึ่งท่านเคยปฏิบัติหลายแบบมาแล้ว ในที่สุดท่านก็กล่าวว่า การเจริญมรรคมีองค์ ๘ สติปัฏฐานนั้น ต้องอาศัยการฟัง การพิจารณา การสังเกต การสำเนียง การรู้ในขณะที่เกิดปรากฏ จึงรู้ว่า คำว่าปฏิบัติธรรม หรือว่าภาวนานั้น คือ การอบรมเจริญเนื่อง ๆ บ่อย ๆ จนกระทั่งเป็นความรู้ที่เพิ่มขึ้น แต่ไม่ใช่เป็นการไปทำด้วยความเป็นตัวตน แต่เป็นปัญญาที่เริ่มจากการฟัง และเข้าใจลักษณะของสัมมาสติ เป็นปัจจัยให้สติเกิดขึ้น สำเนียง ระลึกรู้ว่า ขณะนั้นสติเกิด เป็นอนัตตา และสิ่งที่ปรากฏก็เป็นแต่เพียงนามธรรมและรูปธรรมเท่านั้น นี่จึงจะเป็นการเจริญอบรมมรรคมีองค์ ๘ ซึ่งเป็นการเจริญอบรมสติปัฏฐาน

๓๒๐

สำหรับความเข้าใจในการประพฤติปฏิบัติธรรมของท่านผู้ฟังในสมัยนี้ และคงจะต่อไปถึงอนาคต ก็ไม่ผิดกับในครั้งอดีต เพราะว่าความเห็นถูกนี้ ไม่ใช่เป็นเรื่องที่ง่ายนักสำหรับผู้ที่จะสมอบรมความโน้มเอียงที่จะเห็นผิด ท่านผู้ฟังจะสังเกตได้ว่า เรื่องใดที่เป็นเรื่องผิด ผู้นั้นพร้อมที่จะรับทันที ง่ายเหลือเกินที่จะคิดว่าถูก เชื่อว่าเป็นความจริง เพราะเหตุว่าสะสมความโน้มเอียงที่จะเห็นผิด เข้าใจผิด

แต่ว่าเรื่องใดที่เป็นเรื่องถูก เรื่องใดที่เป็นเรื่องจริง เรื่องใดที่เป็นเรื่องละเอียด บุคคลที่มีความโน้มเอียงสะสมมาที่จะเห็นผิด ไม่ยอมรับเลย ปฏิเสธ เห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่จริง หรือว่าไม่ถูก แต่สิ่งใดที่คลาดเคลื่อน สิ่งใดที่ผิด บุคคลนั้นง่ายที่จะเชื่อ พร้อมที่จะรับทันที

แต่ว่าธรรมนั้น ก็คงทนต่อการพิสูจน์ ยิ่งท่านเป็นผู้ที่ศึกษาธรรม ท่านก็สามารถที่จะอาศัยธรรมที่ท่านศึกษามาเทียบเคียงพิสูจน์ว่า ข้อปฏิบัติอย่างไรเป็นข้อปฏิบัติที่จะทำให้ปัญญาเจริญขึ้น สามารถที่จะรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงได้

สำหรับเรื่องของบุคคลที่มีความเห็นต่าง ๆ กัน ขอกล่าวถึงข้อความในอังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต อาชินสูตร ซึ่งมีข้อความว่า

ครั้งนั้นแล ปริพาชกชื่ออาชินะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ เพื่อนพรหมจรรย์ของข้าพเจ้าทั้งหลาย ชื่อว่าบัณฑิต เพราะคิดจิตตูปาทได้ ๕๐๐ ดวง ซึ่งเป็นเครื่องชักถามอัญญเดียรถีย์ทั้งหลาย อัญญเดียรถีย์ทั้งหลายเป็นผู้ถูกข่มขี่แล้ว รู้ตัวว่าถูกข่มขี่

นี่ในครั้งพุทธกาล มีผู้ที่มีความเห็นว่า สหายพรหมจรรย์ของตนนั้น ชื่อว่าบัณฑิต เพราะเหตุว่าสามารถคิดเรื่องของจิต คิดจิตตูปาทได้ ๕๐๐ ดวง ซึ่งเป็น

เครื่องชักถามเดียรฉัตรทั้งหลาย และอัญญเดียรฉัตรทั้งหลายก็ยอมจำนนไป เพราะเหตุว่าบุคคลนั้นสามารถคิดจิตตูปบาทได้ ๕๐๐ ดวง

ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายทรงจำเหตุแห่งความเป็นบัณฑิตได้หรือไม่
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า

ข้าแต่พระผู้มีพระภาค กาลนี้เป็นกาลควร ข้าแต่พระสุคต กาลนี้เป็นกาลควร
ที่พระผู้มีพระภาคพึงทรงภาสิต ภิกษุทั้งหลายได้ฟังพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว
จักทรงจำไว้

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้นเธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว

เห็นไหม แม้แต่เพียงความหมายของบัณฑิต พระภิกษุยังต้องกราบทูลถาม
พระผู้มีพระภาค เพื่อให้พระองค์ทรงภาสิต เรื่องของบัณฑิตไม่ใช่เรื่องเล็ก ต้องเป็น
เรื่องที่จะต้องพิจารณาให้ละเอียดด้วยว่า จะเป็นบัณฑิตจริง หรือไม่จริง

ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมข่มขี้นวาทะอันไม่เป็น
ธรรมด้วยวาทะอันไม่เป็นธรรม และย่อมยังบริษัทผู้ไม่ประกอบด้วยธรรมให้ยินดีด้วย
วาทะอันไม่เป็นธรรม บริษัทผู้ไม่ประกอบด้วยธรรมนั้น ย่อมสรรเสริญเสียงเอื้อฉียง
เพราะวาทะอันไม่เป็นธรรมนั้นว่า ดูกร ท่านผู้เจริญ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ ดูกร
ท่านผู้เจริญ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ

สมัยนี้ มีเรื่องของการบรรยายธรรมมาก เพราะฉะนั้น มีบุคคลที่ย่อมข่มขี้นวาทะอันไม่เป็นธรรม ด้วยวาทะอันไม่เป็นธรรมเช่นเดียวกัน คือ เวลาที่จะกล่าว
ว่าบุคคลอื่นผิด คำที่กล่าวว่าบุคคลอื่นผิด ตนเองก็ผิด ผู้ที่มีความเห็นผิด และมีความเห็น
เห็นว่า ความเห็นอื่นผิดด้วย เพราะฉะนั้น ก็กล่าวข่มขี้นวาทะที่ไม่เป็นธรรม
ด้วยวาทะที่ไม่เป็นธรรม สมัยนี้มีไหม เพราะฉะนั้น ผู้ที่ไม่ประกอบด้วยวาทะที่เป็น
ธรรม ก็ยินดีในวาทะอันไม่เป็นธรรม ที่ข่มขี้นวาทะอันไม่เป็นธรรม ย่อมสรรเสริญเสียง

เอ็ดอึง เพราะวาทะอันไม่เป็นธรรมนั้นว่า ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ

เพราะฉะนั้น ธรรมเป็นเรื่องที่ละเอียดจริง ๆ ท่านผู้ฟังพิจารณาก็จะเห็นว่า แม้ในสมัยนี้ ก็มีบุคคลอื่นที่กล่าวว่า บุคคลอื่นผิด แต่คำพูดของบุคคลนั้นที่กล่าวว่า บุคคลอื่นผิด ก็ผิดเหมือนกัน แต่แม้กระนั้นผู้ที่ไม่เข้าใจ ไม่รู้ ก็ยอมยินดีในวาทะอันไม่เป็นธรรม และกล่าวสรรเสริญว่า ผู้นั้นเป็นบัณฑิต

พระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า

อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมชมเชยบีบคั้นวาทะที่เป็นธรรมด้วยวาทะที่ไม่เป็นธรรม และย่อมยังบริษัทผู้ไม่ประกอบด้วยธรรมให้ยินดีด้วยวาทะที่ไม่เป็นธรรม บริษัทผู้ไม่ประกอบด้วยธรรมนั้น ย่อมสรรเสริญเสียงเอ็ดอึงเพราะวาทะอันไม่เป็นธรรมนั้นว่า ดูกร ท่านผู้เจริญ ท่านผู้นั้นเป็นบัณฑิตหนอ ดูกร ท่านผู้เจริญ ท่านผู้นั้นเป็นบัณฑิตหนอ

สมัยนี้มีไหม มีวาทะที่เป็นธรรม แต่ว่าผู้ที่มีวาทะที่ไม่เป็นธรรมก็ยังกดขี่ บีบคั้นวาทะที่เป็นธรรมนั้น ด้วยวาทะที่ไม่เป็นธรรม แต่ผู้ที่ไม่รู้ ไม่เข้าใจ ผู้ที่ไม่ประกอบด้วยธรรม ย่อมสรรเสริญเสียงเอ็ดอึง เพราะวาทะอันไม่เป็นธรรมว่า ท่านผู้นั้นเป็นบัณฑิตหนอ ท่านผู้นั้นเป็นบัณฑิตหนอ มีไหมอย่างนี้

ตั้งแต่ในครั้งโน้น จนถึงในครั้งนี้ และในครั้งต่อไป ท่านผู้ฟังอย่าคิดว่า ไม่ใช่เรื่องนามธรรมและรูปธรรม เป็นนามธรรม เป็นรูปธรรมที่ประกอบด้วยความเห็นผิด เป็นเหตุให้วัจจัตถุเกิดขึ้น เพราะเหตุว่าเมื่อมีความเห็นผิดซึ่งเป็นมิจฉาทิฏฐิ กายก็ย่อมผิด วาจาก็ย่อมผิด สิ่งใดที่เป็นธรรม แต่ผู้ที่มีวาทะที่ไม่เป็นธรรม ก็ยังบีบคั้น กดขี่วาทะที่เป็นธรรมนั้น ด้วยวาทะที่ไม่เป็นธรรม แต่ว่าผู้ที่ไม่ประกอบด้วยธรรม ก็ย่อมสรรเสริญเสียงเอ็ดอึงว่า ผู้ที่มีวาทะไม่เป็นธรรมนั้น เป็นบัณฑิต

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมชมเชยบีบคั้นวาทะที่เป็นธรรมและวาทะที่ไม่

เป็นกรรมด้วยวาตะที่ไม่เป็นกรรม และยอมยังบริษัทผู้ไม่ประกอบด้วยกรรมให้ยินดีด้วย
วาตะไม่เป็นกรรม บริษัทผู้ไม่ประกอบด้วยกรรมนั้น ย่อมสรรเสริญเสียงเอ็ดอึงเพราะ
วาตะอันไม่เป็นกรรมนั้นว่า ดูกร ท่านผู้เจริญ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ ดูกร ท่านผู้
เจริญ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ

สมัยนี้มีบัณฑิตมากไหม ฟัง ๆ ดูจากผู้ศึกษาธรรมและปฏิบัติธรรม จะมีบาง
ท่านสรรเสริญเสียงเอ็ดอึงทีเดียวว่า ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิต ท่านผู้นั้นเป็นบัณฑิต เพราะ
เหตุว่าท่านชมเชยวาตะที่ไม่เป็นกรรมและวาตะที่เป็นกรรม ด้วยวาตะที่ไม่เป็นกรรม

ตนเองนี้มีวาตะที่ไม่เป็นกรรม แต่กระนั้นก็ยังชมเชยปัดค้านวาตะที่เป็นกรรม และ
วาตะที่ไม่เป็นกรรม ด้วยวาตะที่ไม่เป็นกรรมของตนเอง แต่ว่าผู้ไม่รู้ ก็สรรเสริญว่า
ผู้นั้นเป็นบัณฑิตหนอ ผู้นั้นเป็นบัณฑิตหนอ

เรื่องของกรรม เป็นเรื่องทีละเอียดยิ่ง ๆ ถ้าท่านผู้ฟังไม่ตรงต่อสภาพธรรมตาม
ความเป็นจริง ตามที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว ท่านก็ย่อมจะสรรเสริญเสียงเอ็ด
อึงในวาตะที่ไม่เป็นกรรมว่า บุคคลนั้นเป็นบัณฑิตหนอ เพราะฉะนั้น ขอให้ท่านผู้ฟัง
ใคร่ครวญ พิจารณา และขอให้เป็นผู้ที่ตรงต่อธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว
และตรงต่อสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริงด้วย

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมชมเชยปัดค้านวาตะที่ไม่เป็นกรรมด้วยวาตะที่
เป็นกรรม และยอมยังบริษัทผู้ไม่ประกอบด้วยกรรมให้ยินดีด้วยวาตะที่เป็นกรรม
บริษัทผู้ไม่ประกอบด้วยกรรมนั้น ย่อมสรรเสริญเสียงเอ็ดอึงเพราะวาตะอันเป็นกรรมนั้น
ว่า ดูกร ท่านผู้เจริญ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ ดูกร ท่านผู้เจริญ ท่านผู้นี้เป็น
บัณฑิตหนอ

พิจารณาว่า ตัวท่านอยู่ในประเภทใด หรือว่ามีตรสหายของท่านอยู่ในประเภท
ใด ควรยกกรรมวินัยเป็นเครื่องตัดสิน และเป็นผู้ที่ตรงต่อธรรมวินัยที่ท่านศึกษาด้วย

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมข่มขี้นับคั่นวาทะที่เป็นธรรมด้วยวาทะที่เป็นธรรม และย่อมยังบริษัทผู้ประกอบด้วยธรรมให้ยินดีด้วยวาทะที่เป็นธรรม บริษัทผู้ประกอบด้วยธรรมนั้น ย่อมสรรเสริญเสียงเอื้อตึงเพราะวาทะที่เป็นธรรมนั้นว่า ดูกร ท่านผู้เจริญ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ ดูกร ท่านผู้เจริญท่าน ผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ

นี่เป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวัน

ข้อความต่อไป พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ว่า สิ่งที่ไม่เป็นธรรม และสิ่งที่เป็นธรรม บุคคลควรทราบ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกท่านกำลังสนใจ ที่จะได้ทราบว่า อะไรเป็นธรรมที่เป็นประโยชน์ และเป็นธรรมที่ควรทราบ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรม และสิ่งที่เป็นธรรม บุคคลควรทราบ สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ และสิ่งที่เป็นประโยชน์ บุคคลควรทราบ ครั้นทราบสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สิ่งที่เป็นธรรม สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ และสิ่งที่เป็นประโยชน์แล้ว พึงปฏิบัติตาม สิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมเป็นไฉน สิ่งที่เป็นธรรมเป็นไฉน สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์เป็นไฉน และสิ่งที่เป็นประโยชน์เป็นไฉน

ท่านผู้ฟังคิดว่า ท่านทราบแล้วหรือเปล่า ดูเหมือนกับพระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมที่ง่ายและเป็นธรรมธรรมดา ที่ท่านอาจจะทราบแล้ว แต่ขอให้ทราบว่า ผู้ที่รู้แจ้งแทงตลอดในสภาพธรรม พร้อมทั้งเหตุผลของธรรมโดยละเอียดเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ยังทรงแสดงธรรมเหล่านี้ เพราะฉะนั้น ธรรมเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ควรแก่การที่จะได้ทราบ ควรแก่การที่จะประพฤติปฏิบัติตาม

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมเป็นไฉน สิ่งที่เป็นธรรมเป็นไฉน สิ่งที่ไม่

เป็นประโยชน์เป็นใจ และสิ่งที่เป็นประโยชน์เป็นใจ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ความเห็นผิด เป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ดูกร ภิกษุทั้งหลาย
ความเห็นชอบ เป็นสิ่งที่เป็นธรรม

อกุศลธรรมอันลามกมิใช่น้อยที่เกิดขึ้น เพราะความเห็นผิดเป็นปัจจัย เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมมิใช่น้อย ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะความเห็นชอบเป็นปัจจัย เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์

พญานะสนั้น แต่เป็นสิ่งที่ทุกท่านปฏิบัติอยู่ในชีวิตปกติประจำวัน ดังข้อความที่ว่า **ความเห็นผิด เป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม** เพราะฉะนั้น ตราบใดที่ยังมีความเห็นผิดอยู่ อกุศลธรรมอันลามกมิใช่น้อยเกิดขึ้น เพราะความเห็นผิดเป็นปัจจัย

ถ้ามีความเห็นผิดแล้ว การชักชวน หรือคำพูดที่ผิด ก็ย่อมเกิดขึ้น ทำให้บุคคลอื่นประพฤติปฏิบัติตามในสิ่งที่ผิดไปด้วย แต่ว่าความเห็นชอบ เป็นสิ่งที่เป็นธรรม เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมมิใช่น้อย ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะความเห็นชอบเป็นปัจจัย เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์

ถ้าท่านมีความเห็นชอบ โดยเฉพาะในมรรคมีองค์ ๘ เป็นผู้เห็นว่า กิเลสมีมากเหลือเกิน เพราะเหตุว่าวันหนึ่ง ๆ หลงลืมสติมาก ถ้ากิเลสไม่มาก จะหลงลืมสติมากไหม เพราะฉะนั้น ท่านพิสูจน์ธรรม ท่านเห็นธรรมที่เป็นตัวของท่านเองจริง ๆ ว่าที่หลงลืมสติมากอย่างนี้ ก็เป็นเพราะกิเลสมีเหลือเกิน และเมื่อมีความเห็นชอบ มีความเห็นถูกเกิดขึ้น ท่านก็จะรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม และเจริญกุศลทุกประการ

เมื่อท่านเป็นผู้ที่ใคร่ที่จะละกิเลส ดับกิเลส เพราะเห็นว่าสะสมกิเลสมีมากเหลือเกิน ซึ่งถ้ายังคงสะสมอกุศลกรรมและกิเลสต่อไป เมื่อไรจะดับหมดได้สักที แต่ทั้ง ๆ ที่อยากจะดับกิเลส รู้ว่ากิเลสที่มีนี้มากเหลือเกิน ถ้าท่านยังไม่อบรมเจริญกุศลทุกประการ จะดับกิเลสได้อย่างไร เพราะเหตุว่าขณะที่จะทำอกุศลกรรม ขณะนั้น ก็เป็นการสะสมเพิ่มพูนกิเลสอีก และขณะที่หลงลืมสติ ขณะนั้นก็เพิ่มพูนกิเลสมากขึ้นด้วย

เพราะฉะนั้น ผู้ที่เห็นโทษของกิเลส และใครที่จะดับกิเลส ก็จะไม่เพิ่มกิเลสโดยการกระทำทุจริตกรรมทางกาย ทางวาจา กุศลธรรมมีใช้น้อยจึงเจริญ ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะความเห็นชอบเป็นปัจจัย เป็นสิ่งที่ประโยชน์

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ความดำริผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความดำริชอบเป็นสิ่งที่
เป็นธรรม

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย การเจรจาผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม การเจรจาชอบเป็นสิ่งที่
เป็นธรรม

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย การงานผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม การงานชอบเป็นสิ่งที่
เป็นธรรม

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย การเลี้ยงชีพผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม การเลี้ยงชีพชอบเป็น
สิ่งที่ เป็นธรรม

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ความพยายามผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความพยายาม
ชอบเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ความระลึกผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความระลึกชอบเป็น
สิ่งที่ เป็นธรรม

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ความตั้งใจผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความตั้งใจชอบเป็น
สิ่งที่ เป็นธรรม

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ความรู้ผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความรู้ชอบเป็นสิ่งที่ เป็น
ธรรม

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ความพ้นผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความพ้นชอบเป็นสิ่งที่
เป็นธรรม

อกุศลธรรมอันลามกมีใช้น้อย ที่เกิดขึ้นเพราะความพ้นผิดเป็นปัจจัย เป็นสิ่งที่
ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมมีใช้น้อย ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะความพ้น

ชอบเป็นปัจจัย เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่ เป็นธรรม บุคคลควรทราบ สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่ เป็นประโยชน์ บุคคลควรทราบ ครั้นทราบสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สิ่งที่เป็นธรรม สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ และสิ่งที่ เป็นประโยชน์แล้ว พึงปฏิบัติตามสิ่งที่ เป็นธรรม ตามสิ่งที่ เป็นประโยชน์ คำที่เรากล่าวดังนั้น นั้น เรากล่าวแล้ว เพราะอาศัย เหตุนี้

เรื่องของชีวิตประจำวัน เป็นเรื่องของมรรคมงคล ๘ หรือเปล่า ทั้งหมดนี้ที่ พระผู้มีพระภาคตรัส ตั้งแต่ความเห็นชอบซึ่งได้แก่สัมมาทิฐิ ความดำริชอบซึ่งได้แก่ สัมมาสังกัปปะ การเจรจาชอบซึ่งได้แก่สัมมาวาจา การงานชอบซึ่งได้แก่ สัมมากัมมันตะ การเลี้ยงชีพชอบซึ่งได้แก่สัมมาอาชีวะ ความพยายามชอบซึ่งได้แก่ สัมมาวายาโม ความระลึกรู้ชอบซึ่งได้แก่สัมมาสติ ความตั้งใจชอบซึ่งได้แก่สัมมาสมาธิ ความรู้ชอบซึ่งได้แก่สัมมาทิฐิ ความพ้นชอบซึ่งได้แก่สัมมาวิมุตติ เหล่านี้ เป็น ความเห็นถูกในข้อประพฤติปฏิบัติ ที่สามารถจะดับกิเลสได้จริง ๆ

แต่ถ้าข้อปฏิบัตินั้นผิด คลาดเคลื่อน ไม่สามารถที่จะดับกิเลสได้ อกุศลธรรมก็ ย่อมเจริญ สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ก็ย่อมเจริญ เพราะว่าชีวิตปกติประจำวันนั้นมาจาก ความเห็นผิด ทุกอย่างก็ผิดตามไปด้วย เพราะฉะนั้น ก็ไม่สามารถที่จะดับกิเลสได้

ถ. มิจฉาวิมุตติหมายถึง

สุ. ไม่พ้น แต่เข้าใจว่าพ้น ก็เป็นการพ้นผิด

ถ. วิธีการเจริญสติ ผมยังไม่ทราบว่าเจริญอย่างไร อาจารย์อธิบายว่าเวลา เจริญสติให้กำหนดที่อารมณ์ที่มากระทบ เช่น สิ่งที่มากระทบทางตา ทางหู เป็นต้น พิจารณาอย่างไร สิ่งที่มากระทบนี้

